

SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Aylık Teorik/Politik Dergi

Sayı: 5 Haziran: 2004

2.000.000 TL

DOSYA: NATO ve KÜRTLER

- Kürt coğrafyasında 'Nato parmağı'
- Gündemin Kürtleri, Kürtlerin Gündemi
- NATO öldürücüdür!
- NATO'nun geleceği
- NATO ve 'Büyük Ortadoğu'
- Bizav, komele û partiyên Kurd -2-
- Tarihin daveti var

SOSYALİST MEZOPOTAMYA

AYLIK TEORİK-POLİTİK DERGİ

Gün Yayıncılık Tic. Ltd. Şti Adına
Sahibi ve Sorumlu Yazışları Müdürü
Murat Yılmaz

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
İnönü Mah. Babil Sok.
No:27/3 80230
Harbiye / İstanbul

Telefon/Faks
(0212) 219 69 06

e-mail
sosyalistmezopotamya@mynet.com

Banka Hesap No:
İş Bankası Taksim Şb.
1052 767790
Döviz (Euro) Hesabı
1052 3335933

Baskı
Özdemir Matbaacılık

Gaziantep İrtibat Bürosu
Yasin Yetişgen

Tel/Faks
0 342 220 59 94

Atatürk Bul. Bina No: 49
N. Akınal Apt. B Blok
Kat: 6 D: 6
Şahinbey / Gaziantep

İÇİNDEKİLER

MESOP panellerinin ardından...

Aziz Mahmut Ak 1

DOSYA: NATO ve KÜRTLER

Kürt coğrafyasında 'NATO parmağı'

Z. Abidin Kızılyaprak 6

Gündemin Kürtleri, Kürtlerin Gündemi

Ali Çınar 11

NATO öldürücüdür!

Hamit Yılmaz 16

NATO'nun geleceği

Mehmet Güneş 20

NATO ve 'Büyük Ortadoğu'

Rainer Rupp 22

Değişimin dinamiklerine tarihin daveti var

S. Çiftiyürek 26

Bizav, komele û partiyên Kurd -2-

Ahmet Önal 34

Aydınların duruşu üzerine -2-

Munzur Gülabuşağı 39

(Irak) Kürdistan izlenimleri -2-

S. Bulut 44

MESOP'un Antep ve Adıyaman panellerinin ardından...

✍️ Aziz Mahmut Ak

Mezopotamya Sosyalist Partisi (MESOP) Girişimi, ikinci genel toplantısında alınan karar doğrultusunda, halka açık paneller serisine Antep'ten başladı. Aynı kentteki 1 Mayıs kutlamasında coşkulu ve göz dolduran kortejiyle dikkatleri üzerinde toplayan Girişim'in yerel düzeydeki mensupları tarafından 23 Mayıs günü organize edilen "Kültür ve Siyasette Yeni Arayışlar" konulu panel, hem konuya gösterilen yoğun ilgi, hem katılan izleyici sayısı, hem de toplantının özüne yakışan disipliniyle amacına ulaştı denilebilir. Büyükşehir Beledi-

yesi Çok Amaçlı Toplantı Salonu'nda gerçekleştirilen ve araştırmacı-yazar Faik Bulut ile MESOP Girişimi'nden Sinan Çiftiyürek ve Hüseyin Karataş'ın konuşmacı olarak katıldığı etkinliği yaklaşık 250 kişi izledi. Son yıllarda bu tür etkinliklerde izleyici sayısının düşüklüğüyle malul kentte, anonslarla gençlerin yaşlılara yer vermeye davet edildiği belki de ilk panel oldu.

Tertip Komitesi adına panelin açılış konuşmasını yapan İmam Hüseyin Özharat, ülkemizin ve bölgemizin gündeminde yer alan konulara kısaca

değindi. NATO'nun yeni planlarına, ABD'nin Irak işgaline, İsrail'in Filistin'de uyguladığı vahşete dikkat çeken Özharat, komşularımız emperyalistler tarafından boğazlanırken sosyalistlerin rahat etmesinin mümkün olmadığını ifade etti. Irak'la ilgili işkence görüntülerinin tüyler ürpertici olduğunu belirten Özharat, emperyalistler ve onlarla stratejik ortaklıklar kuran bölge devletlerinin ulusal ve sınıfsal baskıda sınır tanımadığına dikkat çekti. Ulusal ve sınıfsal özgürlük iddiası olanların halkla bütünleşmesi gerektiğini dile getiren İmam

Hüseyin Özharat, ezen kapitalistler ile ezilen emekçi halklar arasında süren mücadelede, sonucu bu bütünleşmenin tayin edeceğini vurguladı.

Toplam 4 saat süren panelde ilk oturum konuşmacılara ayrılırken, ikinci oturum izleyicilerden gelen soruların cevaplandırılması biçiminde geçti.

Panelde ilk sözü Faik Bulut aldı. Ortadoğu bölgesi üzerine araştırmalarıyla tanınan Faik Bulut, ABD'nin "Avrasya Ege-menlik Stratejisi" kapsamında uygulamaya koyduğu "Büyük Ortadoğu Projesi"; bu proje çerçevesinde gerçekleştirdiği Irak işgali ve yeni Irak Anayasası'nda resmiyet kazanan Kürt Federasyonu'yla ilgili görüşlerini aktardı.

Analizden çok bilgilendirme yapacağını, çünkü analizlerin bilgiden beslendiğini ifade eden Bulut, Büyük Ortadoğu Projesi'nin herkesi ilgilendirdiğini; geçtiğimiz günlerde CHP'li Celal Doğan ve Altan Öymen'in de kendisinin bu konudaki değerlendirmelerini dinlediklerini hatırlattı.

'Yeni Dünya Düzeni' kavramının 1970'li yıllardaki 'Bağlantısızlar Hareketi' ile birlikte ortaya atıldığını belirten Faik Bulut, sosyalist sistemin çöküşünden sonra emperyalistlerin bu kavrama farklı bir içerik yüklediklerine dikkat çekti. Bulut, şöyle konuştu:

"Buna 'küreselcilik' diye yeni bir ad verdiler. Yeni içerik, ABD'nin liderliğinde kriz bölgelerine müdahaleyi içeriyor. Bu, askeri açıdan dünyayı yeni bir hakimiyet altına alma politikasıdır. 11 Eylül'ün ardından, önce Afganistan'da uygulandı, şimdi de Irak'ta uygulanıyor. 11 Eylül bir kırılma noktasıdır ve ABD aslında geriliyor. 10-

Irak'taki gelişmeleri Güney Kürtleri açısından da ele alan Faik Bulut, iddia edilen aksine ABD-Kürt ilişkilerinin efendi-uşak ilişkisi biçiminde gelişmediğini, Kürtlerin gerektiğinde ABD'ye de karşı tutum alabildiğini vurguladı.

20 sene sonrası için savunma mevzilerini oluşturmaya çalışıyor. Askeri olarak güçlü görünmesine rağmen, ABD bu işgallerle aslında zayıflığını gizlemeye çalışıyor. Büyük Ortadoğu Projesi, emperyal güç olmanın bir zeminidir. Irak'ta uygulanan, Kafkasya'ya, Orta Asya'ya kadar uzanan bir hakimiyet projesidir. Serbest piyasa kuralları çerçevesinde yönetmek, ama küçülterek yönetmek hedefleniyor. Azınlıkların ayrı ayrı yönetimlere kavuşturulması yoluyla bunu yapmak istiyorlar. Irak, Türkiye, Suriye ve İran, Amerika'nın asıl savaş alanları değildir. Asıl savaş, bu egemenlik stratejisi Asya'ya yöneldiğinde başlayacak. Çünkü, Büyük Ortadoğu Projesi büyük devletlerle kapışmayı gerektirir."

Faik Bulut, kapitalizmin geldiği aşamada savaşın ve işkenenin bile artık özelleştirildiğine, askeri harcamaları şimdi fiilen bazı İngiliz şirketlerinin üstlendiğine de dikkat çekti.

'Zor karşıtını doğurdu'

"İşgal zora dayanır ve er geç kendi karşıtını doğurur. Irak'ta da öyle oldu; işgal şimdi işkenceye dönüştü ve bu işkeneler kamuoyuna yansıdı. ABD başına bela aldı, başarılı olmadı" diyen Bulut, Irak'taki direnişçilerin profiline ilişkin önemli ipuçları verdi. Bulut, direnişçilerin bir bölümünün Arap milliyetçileri, eski Irak ordusu mensupları ve Baas milis-

lerinden; bir bölümünün komşu ülkelerle bağlantılı İslamcılardan; ve azınlıktaki bölüm olarak da demokratik sol kesimlerden oluştuğunu, bunların işbirliği yaptıklarını ve kendi aralarında nispi bir koordinasyona da sahip olduklarını belirtti.

Irak'ta halka uygulanan zulme karşı ferdi, spontane başkaldırıların da olabildiğini ifade eden Faik Bulut, "Bugün sadece ABD-Irak savaşı yoktur; ABD-Suriye, ABD-Suudi Arabistan, ABD-İran savaşı var. Komşu ülkeler Büyük Ortadoğu Projesi'nin gerçekleşmemesi için kendi savunma hatlarını Irak'ta oluşturmaya çalışıyorlar" dedi.

'Efendi-uşak ilişkisi yok'

Konuşmasının son bölümünde Irak'taki gelişmeleri Güney Kürtleri açısından da ele alan Faik Bulut, iddia edilen aksine ABD-Kürt ilişkilerinin efendi-uşak ilişkisi biçiminde gelişmediğini, Kürtlerin gerektiğinde ABD'ye de karşı tutum alabildiğini vurguladı.

1. Körfez Savaşı'ndan sonraki 12 yıllık birikimin bugünkü Kürt Federasyonu'na zemin oluşturduğunu, bu bölgenin adeta şantiye alanı olduğunu, Irak'ın diğer kesimlerine oranla hayatın canlı olduğunu ifade eden Bulut, Kürtlerin federasyon çözümünden geri adım atmayacaklarını defalarca deklare ettiklerine dikkat çekti. Bulut, sadece bölge içinde değil, Bağdat ve Musul'da da Kürt olmanın karşıdaki insan üzerinde güven duygusu oluşturduğunu, çünkü Kürt bölgesinin şu anda en istikrarlı bölge olduğunu söyledi.

MESOP federasyonu destekliyor

İkinci konuşmacı olarak söz

20. yüzyılın gerçeğinin 'merkezde güçlü' örgüt olduğunu hatırlatan Çiftiyürek, "Güçlü başkan, güçlü merkez!.. Başkan ya da merkez sağa kaydıysa parti de sağa, sola kaydıysa parti de sola!.. Bunu aşmak istiyoruz" dedi.

dı. Tek başlarına bir anlam ifade etmez oldular. Çünkü Bush bile 'özgürlük, demokrasi' diyor. Bu kavramlara 21. yüzyılda yeni bir içerik kazandırma-mız gerekiyor. MESOP Girişimi bu içerik kazandırmaya adaydır. Bu nedenle Girişim olarak acele etmek istemiyoruz. Sorun, mevcutlara herhangi bir parti eklemek değil; tarihin bizi davet ettiği sorunlara hakim bir hareket arayışımız var. Amacımız yaşlı kuşağa sığınılacak yeni bir liman yaratmak da değil. Bugün sol bir yerde, yüzbinlerce işçi-emekçi başka bir yerde duruyor. Solun sola siyaset yapmasını aşmalıyız. Bugün en önemli sorun örgütlenmedir. Bu konuda her örgütün kendini sorgulaması gerekiyor. Çünkü herkes sofrayı dağıttı, bu nedenle biz yeni bir sofraya kurmak istiyoruz."

20. yüzyılın gerçeğinin 'merkezde güçlü' örgüt olduğunu hatırlatan Çiftiyürek, "Güçlü başkan, güçlü merkez!.. Başkan ya da merkez sağa kaydıysa parti de sağa, sola kaydıysa parti de sola!.. Bunu aşmak istiyoruz. Gövdede, yerelde güçlü örgüt yaratmak istiyoruz. İdeolojik-politik olarak örgütün her kademesinin güçlü olması... Organik birlik ise örgüt perspektifimizin ikinci esprisidir. Bunu, Fırat'ın kollarının Fırat'ta birleşmesi olarak ifade etmiştik. Organik birlik, parmakdaki acının anında beyin tarafından duyumsanmasıdır. Çünkü bugün yoldaşlık ilişkile-

ri o kadar şekli olmaya başladı ki, organik birlik olmadan yeni bir hareket yaratılamaz" diye konuştu.

Aydın-siyaset ilişkisini de yeni bir temele oturtmak istediklerini belirten Çiftiyürek, her dönem sorunlu olan bu ilişki konusunda köklü arayışları olduğunu söyledi.

Sinan Çiftiyürek, MESOP'un bu topraklarda bir ayrışmayı dayatacağını, bunun gerekli olduğunu vurguladı ve liberallerin liberal partide, sosyalistlerin sosyalist partide, ulusal demokratların da ulusal demokrat partide yer almasının ulusal ve sınıfsal mücadelede en sağlıklı yol olduğunu ifade etti.

'Kapitalizm otlaştırır'

Üçüncü konuşmacı olarak söz alan MESOP Girişimi'nden gazeteci Hüseyin Karataş, sosyalist sistemin yıkılmasından sonra ortaya atılan "ideolojilerin ve tarihin sonu" iddiaları üzerine eleştirel bir değerlendirme yaptı. Karataş, kapitalizm eleştirisinde şu görüşlere yer verdi:

"Ot, başka bir canlıya zarar vermeden yaşar. Kapitalistler kendilerine zarar vermeyecek insanlar yani otlar yaratmak istiyorlar. Bize dayatılan 'tarihin sonu', hayallerimizin de sonu olarak algılanıyor. Aydın durumu buna müsaade etmez. Sosyalizmin geçmiş süreci iyisiyle-kötüsüyle geride kaldı. Bir girişimdi, başarısız oldu. Bundan sonra daha iyisini yaratmak için uğraşacağız. Kapitalistlerin gözünde bizlerin girişimleri 'üç-beş baldırı çıplağın koskoca bir güce başkaldırısıdır, deliliktir'. Ben de ot olmaktansa, bir grup 'deli'ye katılmaya karar verdim."

Günümüzde en büyük kav-

alan MESOP Girişimi'nden Sinan Çiftiyürek, Girişim'in Güney'deki federasyonu desteklediğini, ancak bazı hassas konularda Kürt yönetiminden talepleri olduğunu belirtti. Çiftiyürek bu talepleri, Irak'taki ABD zulmüne ve işkencelere ortak olmama; adım adım işgal güçlerinden bağımsız bir politika geliştirme; emeğin serbestçe örgütlenmesinin zeminini yaratma şeklinde sıraladı.

Olaylara Arap halkının gözüyle de bakmaya çalıştıklarını ifade eden Çiftiyürek, aynı hassasiyetin Kürtlerle ilgili olarak da her kesimde olması gerektiğini, Yaser Arafat'ı Filistin halkının önderi olarak görüp Barzani'yi işbirlikçi diye nitelendirmenin bir çifte standart örneği olduğunu belirtti. Bu tür ulusal liderliklerin aynı kumaşın farklı desenleri olduğunu söyleyen Çiftiyürek, Barzani'nin ulusal politikada sergilediği tutumun genel hatlarıyla olumlu olduğunu ifade etti.

20. yüzyılın devrim dalgasının geri çekildiğine, komünist partilerin çoğunun sosyal demokrasiye, sosyal demokrasinin ise liberalizme evrildiğine dikkat çeken Sinan Çiftiyürek, "Ülkemizde ve dünyada zengin bir sorunlamayı halklara götürmek istiyoruz. Sizleri de çözüm konusunda arayışa davet ediyorum. Marksizm yaşayan bir bilimdir. Doğrular da gün gelir aşılır. Marksizmin Kürdi yorumuna ihtiyaç var. Herkes kendi toprağından evrenselliğe katkı sunmalıdır" dedi.

'En önemli sorun örgütlenmedir'

Çiftiyürek, konuşmasının devamında şunları söyledi:

"Özgürlük, demokrasi, eşitlik kavramlarının içeriği boşal-

ganın insan olma kavgası olduğunu vurgulayan Karataş, "Çünkü kapitalistler toplumu insanlığından soyutladılar. Düşünce sistemimizle duygularımız arasındaki bağı koparmaya çalışıyorlar" dedi.

Güce dayalı ilişkiye ret

MESOP Girişimi'nin başarısız olması halinde bile, bunun, girişimin doğru bir girişim olmadığı anlamına gelemeyeceğinin altını çizen Hüseyin Karataş, konuşmasına şöyle devam etti:

"Teknolojideki gelişmeyi mülkiyet ilişkilerinin dışında değerlendiremeyiz. Asıl savaş zihinlerde sürüyor. Öncelikle zihnimizdeki kapitalizmle savaş kazanmalıyız. Bizi hayalcilikle suçlayanların 'gerçekçilik' dedikleri şey, sistemin içinde düşünmektir. Güçlü uluslar güçlü insanlara bir cazibe çerçevesi çiziyorlar. Biz kendi hikayemizin kahramanı olmak istiyoruz. Bu nedenle önce güce dayalı ilişki sistemini reddetmeliyiz. Aydın insan, kendi başına da kalsa, düşüncesini cesaretle savunabilen insandır."

Mülkiyet ilişkilerinin yeniden sorgulanması gerektiğini ifade eden Karataş, "Kendimize ait bir yaşam çizmediğimiz sürece, efendi-köle ilişkisinde hep efendinin dediği olacak. Kendimize güvenmeli ve önce zihinsel olarak özgür olmalıyız. On bin yıllık mülkiyet egemen ilişkilerini sosyalizmde bir anda yok etmek mümkün değil, ancak yavaş yavaş bunu yok etmek mümkündür. Örneğin para kapitalizmde her şeydir, sosyalizmde ise sadece bir değişim aracıdır" diye konuştu.

Karataş, konuşmasının sonunda yeni bir aydınlanmaya duyulan ihtiyacı dile getirerek,

MESOP Girişimi'nin başarısız olması halinde bile, bunun, girişimin doğru bir girişim olmadığı anlamına gelemeyeceğinin altını çizen Karataş, "Bizi hayalcilikle suçlayanların 'gerçekçilik' dedikleri şey, sistemin içinde düşünmektir" dedi.

"Yalanın bu kadar ideolojileştirilerek bize hakim kılındığı bir ortamda, tüm güç odaklarından bağımsız düşünebilen aydınlar ihtiyacımız var. Eleştiri reflekslerini yitirmeyen kişidir aydın," belirlemede bulundu.

Panelin ikinci bölümünde ise konuşmacılar, dinleyicilerden gelen soruları yanıtladı.

İkinci panel Adıyaman'daydı

Antep'teki panelden sonra, MESOP'un Adıyaman'daki girişimcileri tarafından yine "Ülkemizde ve Dünyada Kültür ve Siyasette Yeni Arayışlar" konulu bir panel düzenlendi. 13 Haziran günü Adıyaman Esnaf ve Sanatkarlar Kredi Kooperatifi Toplantı Salonu'nda gerçekleştirilen panele yaklaşık 200 kişi dinleyici olarak katıldı. Panele konuşmacı olarak, insan

hakları alanındaki çabalarıyla tanınan Av. Ercan Kanar ile MESOP Girişimi'nden Sinan Çiftiyürek katıldı.

Av. Ercan Kanar konuşmasına, toplantı salonunda polislerin kamera çekimiyle insanları işleme yoluna gitmesini ve yasalara aykırı 'tedbirler' almasını eleştirerek başladı. AB uyum yasalarıyla 'demokratikleşme' çabalarını "bir adım ileri, iki adım geri" olarak değerlendiren Kanar, demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak içselleştirmenin ekme ve su kadar önemli olduğunu belirtti.

Uyum yasalarını çıkaranların bile bu yasaların gereklerini henüz içselleştiremediklerine dikkat çeken Ercan Kanar, DEP'lilerin tahliyesini her şeye rağmen sevindirici bir gelişme olarak gördüğünü ifade etti. Kanar konuşmasında şu görüşlere yer verdi:

"Hak ve özgürlükleri salt Avrupa Birliği istediği için değil, bu toplumun hakkı ve ihtiyacı olduğu için savunmalıyız. Bir yandan bu yasalar çıkarılırken, bir yandan da işkence devam ediyor, yazarlara ve yayıncılara hala davalar açılıyor.

Yoktur denilen dillerde, son derece yetersiz de olsa yayına başlandı, kıyamet mi koptu!? Bir kirlî tarih sayfasını kapatmak için demokratik açılımlara hız verilmesi gerekiyor. Düzensizlik ve birikmiş sorunlardan yönetenler sorumludur, bu nedenle köklü reformları gündeme getirmeleri gerekiyor. Öncelik ulusal üstü sözleşmelere verilmelidir."

Ateşkesin kalıcı olmasına her iki tarafın da özen göstermesi gerektiğini ifade eden Kanar, "Kongra-Gel ateşkesi bozma kararını geri almalı, ama kalıcı barış yönünde esas adımları devletin atması gerekir" dedi.

Ütopyamızın gerçekleşmesi için...

"Ütopyalarımızın gerçekleşmesi için mücadele edeceğiz. Bu bilim çağında mümkündür. Üretkenlik, özgürlük ve barış ütopyamız yaşama geçecek, şüphem yok" diyen Kanar, AB'ye uyum paketlerinin yaşamda vücut bulması için, bu yasaların çıkarılması sırasında demokratik kitle örgütlerinin müdahil olmaları gerektiğinin altını çizdi.

'Ulusal egemenlik' kavramının ortaçağdaki anlamını yitirdiğini, dünyada artık insanın öne geçtiğini, bir ülkenin kendi insanına 'ulusal güvenlik' gerekçesiyle de olsa eziyet etme hakkına sahip olmadığını, bir ülkedeki insana yapılan eziyetin bütün dünyaya yapılmış sayıldığını belirten Kanar, konuşmasına şöyle devam etti:

"Egemenlik artık insanın egemenliğidir. Artık anayasa üstün bağıt değil, en üstün bağıt uluslararası sözleşmelerdir.

"Üretkenlik, özgürlük ve barış ütopyamız yaşama geçecek, bundan şüphem yok" diyen Av. Ercan Kanar, gelen bir soru üzerine Marksizmin hümanizm ve anarşizmin felsefi boyutuyla barışması gerektiğini söyledi.

Türkiye, azınlık hakları nedeniyle ulusüstü sözleşmeleri çekince koyarak imzalıyor. Biz bu çekinceleri kaldırtmak için zorlamalıyız. Her ulusüstü sözleşme iyi değildir tabii. Örneğin MAI, sermayenin sömürüyü arttırma sözleşmesidir, bir emperyalist sözleşmedir ve karşı çıkılmalıdır."

'Gün ışığında demokrasi'

Gün ışığında şeffaf demokraside orduya öncelik tanınmayacağını vurgulayan Ercan Kanar, Yunanistan'da bir darbe girişimini açığa çıkaran hükümetin bir gecede 8000 asker ve polisi görevden aldığını, ondan sonra genelkurmay başkanının bir PTT müdürü seviyesine geldiğini hatırlattı.

Ercan Kanar konuşmasında cezaevleri konusuna da değindi; ABD'nin bile artık vazgeçmeye başladığı F Tipi sisteminin, tutukluların akıl ve beden sağlığını çürütme dışında bir sonuç vermediğine dikkat çekti. Tek tip elbise uygulamasına yeniden geçilmeye çalışıldığını ifade eden Kanar, bu elbiseye karşı mücadelede çok sayıda tutuklunun yaşamını kaybettiğini hatırlattı.

Küreselleşme konusundaki görüşlerini de aktaran Av. Ercan Kanar, şunları söyledi:

"11 Eylül saldırısından sonra yeni bir hukuk devrede: Kü-

resel olağanüstü hal hukuku! Gerçekleşebilir ütopyamıza karşı sermaye karşıt propaganda geliştiriyor. Küreselleşme postmodernizmi getirdi. Küresel burjuvaziye karşı küresel proletarya hareketi gerekiyor. Eylül bir 've'dir. Bir muhalif kendi sınırlarına hapsolamaz. Global etik anlayışına sahip olmak gerekiyor."

Gelen bir soru üzerine Marksizmin hümanizm ve anarşizmin felsefi boyutuyla barışması gerektiğini savunan Kanar, sosyalizmde devletin sönmülmeye giden devlet olması itibarıyla hümanist değerleri en fazla sosyalistlerin savunması gerektiğini söyledi.

MESOP'a duyulan ihtiyaç

Panelde ikinci konuşmacı olarak söz alan Sinan Çiftiyürek ise, Antep panelinde olduğu gibi, ülkemizde sosyalistlerin birliği yolunda Mezopotamya Sosyalist Partisi Girişimi'ne duyulan ihtiyacı dile getirdi. Çiftiyürek hem kendi kişisel görüşleri hem de MESOP'un bağlayıcı kararları çerçevesinde ABD'nin Irak işgalini, Güney'deki Kürt Federasyonu'nu, komünist hareketin 21. yüzyılda yeni bir örgütlenme tarzı arayışını değerlendirdi. Antep panelinde bu konularla ilgili görüşlerini aktaran Çiftiyürek, Adıyaman panelinde görüşlerine daha bir açıklık getirdi.

Panel, dinleyicilerden gelen soruların iki konuşmacı tarafından yanıtlanmasının ardından sona erdi.

Dergimizin baskıya girdiği günlerde Urfa'da yapılacak panelin hazırlıkları sürdürülüyordu...

Kürt coğrafyasında 'NATO parmağı'

✍ Z. Abidin Kızılyaprak

"Avrupa'yı Sovyet yayılmasından korumak" propagandasıyla oluşturulan NATO'nun temelleri, 26 Ekim 1948'de atıldı. Bu tarihte bir araya gelen ABD ile Batılı emperyalist ülkeler, NATO'nun kurulması için genel ilkelerde anlaşıldılar. 18 Mart 1949'da ise NATO'nun kuruluşu resmen ilan edildi. 4 Nisan 1949'da da 12 ülke, Washington'da NATO'nun kuruluş anlaşmasını imzaladı. NATO'nun "can düşmanı" Varşova Pakti ise 14 Mayıs 1955'te kuruldu.

Bu 'kıssa'dan, biri eskiye diğeri bugüne de uzanan, iki 'hisse'ye ulaşmak mümkün: Demek ki NATO'nun asıl işlevi, bir zamanlar çokca propaganda edildiğinin aksine, "Varşova Pakti'na karşı durmak" değilmiş; ondan çok önce kuruldu ve o yıkıldıktan sonra da -halen- var. İkincisi ise, NATO

deyince akla yalnızca ABD'nin gelmesi pek doğru görülüyor; ABD'nin İngiltere'den devraldığı "dünya jandarmalığı" bir yana bırakılırsa, NATO global bir emperyalist askeri üst örgüt olarak karşımıza çıkıyor.

Her halk NATO'dan şu ya da bu oranda, dolaylı ya da dolaysız biçimde etkilenmiştir, etkilenmektedir. Dünya halklarından biri olarak Kürtler, elbette bu etkiden muaf olmadı ve halen de değil.

Bu yazıda, "Kürtler ve NATO" kapsamında, söz konusu etki üzerine genel doğruları sıralamak yerine, iki önemli olgudan söz edeceğiz. İlki, NATO'nun (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı) Doğudaki uzantısı durumundaki bir yapı olacak; ikincisi ise NATO ile şu ya da bu oranda bağlantılı bir uluslararası antlaşma. Her iki olgu, doğrudan doğruya Kürtle-

ri ve Kürt coğrafyasını ilgilendirdi, ilgilendiriyor. Şüphesiz "NATO ve Kürtler" bağlamı bunlarla sınırlı değil, fakat biz konumuzu iki spesifik olguyla sınırlandıracağız.

NATO'nun Ortadoğu kolu: CENTO

Sözümona "Kuzey Atlantik" için kurulmuş NATO, kuzeyi-muzeyi, atlantiği-matlantiği dinlemeden at koşturduğu şu son yıllardan önce, daha çok da kuruluşunu izleyen yıllarda, özellikle Ortadoğu'da bir 'şube' açmak çabasına girdi. NATO'nun Ortadoğu'daki bu uzantısı önce "Ortak Savunma ve Bölgesel İşbirliği Teşkilatı" (yaygın adıyla "Bağdat Pakti") adını aldı, sonra da CENTO (Central Treaty Organisation - Merkezi Antlaşma Örgütü).

Bu örgüt artık yok. Yok ama, bu örgüt ve tarihi, Kürtler

için oldukça önemli. Bundan dolayı kısaca hatırlamakta yarar var.

NATO'nun Ortadoğu kolu "Ortak Savunma ve Bölgesel İşbirliği Teşkilatı"nın (Bağdat Paktı'nın) temelleri, dönemin ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'in Mayıs 1953'te gerçekleştirdiği Ortadoğu gezisinde atıldı. Dulles, bu işin "girişimcisi"nin Türkiye olması gerektiğini düşündü. Öyle de oldu.

Bağdat Paktı için ilk adım, 2 Nisan 1954'te Türkiye ile Pakistan arasında imzalanan "Güvenlik ve İşbirliği Anlaşması" ile atıldı. 24 Şubat 1955'te ise Türkiye ile Irak arasında kapsamlı bir mutabakat anlaşması Bağdat'ta imzalandı. Bu antlaşmanın ilginç yönü, "bölge barışına katkıda bulunmak isteyen" bütün ülkelerin 'müdahil' olmasına, yani söz konusu "işbirliği"ne katılmalarına açık olmasıydı. Böylece, 4 Nisan 1955'te İngiltere de bu "işbirliği"ne dahil oldu. Türkiye ve Irak'ın çağrısı üzerine, 23 Eylül 1955'te Pakistan ve aynı yılın 3 Kasım'ında da İran, kurulan "işbirliği" organizasyonuna üye oldu. ABD ise, "işbirliği"ne gözlemci sıfatıyla delegasyon göndermeyi tercih etti. Böylece, Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve İngiltere'den oluşan "Ortak Savunma ve Bölgesel İşbirliği Teşkilatı" kurulmuş oldu ve daha çok "Bağdat Paktı" olarak anıldı.

Bağdat Paktı Daimî Konseyi, ilk resmî toplantısını 3 Kasım 1955'te gerçekleştirdi. Bu toplantıda, merkezin yeri Bağdat olarak tespit edildi. Ayrıca, teşkilat içinde "Askeri Komite" ile "İktisadi Komite" isminde iki birim daha oluşturuldu; komiteler ve birimler sonraki yıl-

Bağdat Paktı'nın/CENTO'nun asıl hummalı faaliyeti, Güney Kürdistan'daki mücadele dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Özellikle Türkiye, mücadelenin Kuzey'e sirayetini önlemek refleksiyle bu kalkışmaları bastırmak için var gücüyle uğraşmıştır.

larda çeşitlendirildi.

Ancak, kuruluşunun üzerinden henüz üç yıl bile geçmeden, özellikle Irak'ta Haşimi hanedanlığını deviren darbe nedeniyle, Bağdat Paktı zayıfladı. Irak, 24 Mart 1959'da pakttan ayrıldı. Aynı yılın 21 Ağustos'unda yapılan pakt toplantısında teşkilatın ismi CENTO olarak değiştirildi. İsmi yanı sıra merkez de değiştirildi ve Ankara, teşkilatın merkezi oldu.

CENTO, Türkiye, Pakistan, İran ve İngiltere'nin üyeliğiyle yeni bir döneme girerken, ABD'nin rolü de güçlendi. Öyle ki, teşkilatın Askeri Planlama Kurulu'nun başına ABD'li bir generalin atanması itirazsız kabul edildi.

Fakat, bu tür takviyelere rağmen teşkilat artık baş aşağı gidiyordu. Uzun yıllar varlığını (bir çok dönem için kağıt üstünde) sürdürdükten sonra, 12 Mart 1979'da önce Pakistan'ın ve bir gün sonra da İran'ın CENTO'dan ayrıldıklarını ilan etmeleriyle yolun sonu görüldü. Aynı yılın Eylül ayında toplanan teşkilatın Daimi Konseyi, teşkilatı feshetme kararı aldı.

Bu tarihten sonra söz konusu teşkilata yüklenen işlevlerin doğrudan NATO bünyesi içinde planlandığı, bir çok gözlemcinin ortak görüşü durumunda.

Bu kısa tarihçeden sonra, Bağdat Paktı'nın/CENTO'nun Kürtler için ne anlam ifade ettiğine gelelim.

Denilebilir ki, Bağdat Pak-

tı'nın/CENTO'nun asıl hummalı faaliyeti, Güney Kürdistan'daki mücadele dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Özellikle Türkiye, Güney Kürdistan'daki mücadelenin Kuzey'e sirayetini önlemek refleksiyle Güney'in kalkışmasını bastırmak için var gücüyle uğraşmış; Bağdat Paktı/CENTO da bu uğraşın temel dayanaklarından biri olmuştur. Irak ise, Bağdat Paktı'ndan ayrılmasından sonra da CENTO'nun anti-Kürt faaliyetleriyle sıkı işbirliği yapmaktan geri durmamıştır. Böylece kimi araştırmacılar Bağdat Paktı'nın/CENTO'nun asıl işlevinin Kürt mücadelesini ezmek olduğunu bile yazmıştır: "Paktın birinci maddesi gereğince, artmakta olan demokratik hareketlere karşı, bu arada Kürtlerin kendi ulusal hakları uğrunda verdikleri mücadeleye karşı savaşta işbirliği için özel sözleşmelerin ve protokollerin imzalanması olanakları öngörülüyordu. Lübnan'da çıkan 'Telegraph' gazetesinin Mart 1955 sayılarından birinde bildirildiğine göre, Bağdat Paktı'na bir Türk-İrak gizli protokolü de eklendi. Bu belgede, havaalanlarının karşılıklı olarak kullanılması ve bir ülke askerlerinin ötekisinin topraklarına girmesi hakkından yararlanılması öngörülüyordu. Türkiye, bu protokol temelinde, Irak ordusunun eğitimi ve Türkiye'ye ABD tarafından temin edilmiş modern silahlarla donatılmasında Irak'a yardımda bulunma yükümlülüğünü üstlendi. Bu protokolün maddelerinden birinde, 'Türkiye ve Irak'ın politikalarına karşı çıkan baltalayıcı unsurlara' karşı savaşta iki ülkenin çabalarında eşgüdüm sağlanması öngörülüyordu. (...) Pakt'ın Bakanlar Daimi Kurulu,

Sekreteryaya ve değişik sorunlarla görevli dört komiteyi kapsayan örgütsel yapısı kabul edildi. Bizler için burada, Baltalyacı Faaliyetlerle Mücadele Komitesi ilgi teşkil ediyor. (...) Bütün bunlardan sonra biz, Bağdat Paktı'nın oluşturulmasında Türkiye, İran ve Irak yöneticilerini, ayrıca onların himayecileri ve sömürgecileri olan ABD ve İngiltere'yi, sürekli gerilim içinde bulundurulmuş Kürt sorununun mevcudiyetinin göz önünde bulundurulduğu sonucunu çıkarabiliriz." (Celile Celil vd., Yeni ve Yakın Çağda Kürt Siyaset Tarihi, Pêrî Yayınları, Üçüncü Baskı, 1998 İstanbul, s. 236-237).

Bağdat Paktı'nı/CENTO'yu önceleyen işbirliklerine dikkat çeken Mesut Barzani de benzer düşüncededir: "5. 6. 1926 tarihinde Irak, İngiltere ve Türkiye arasında üçlü bir antlaşma imzalandı. (...) Bu antlaşma, tarafların her alanda işbirliği yapmalarının da bir zeminini oluşturuyordu. Özellikle Kürtlerin ulusal özgürlük taleplerini bastırma konusunda işbirliği yaptıkları son derece belirgindir. CENTO paktı da bu politikanın bir devamı niteliğindedir." (Mesut Barzani, Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Hareketi I, Doz Yayınları, Ocak 2003 İstanbul, s. 22).

Yine bir çok araştırmacı, (örneğin bkz. Mahmut Kılınc, Kürdistan Ulusal Sorunu ve Türkiye'nin Stratejik Önemi, Birinci Baskı, Ağustos 1998, Almanya, s. 116) Bağdat Paktı'nın Türkiye, İran ve Irak arasında imzalanan metinlerinde, Kürdistan'daki ulusal hareketlere karşı kamuoyuna açıklanan bir mutabakatın olduğunu da yazmaktadır.

CENTO, Güney Kürdis-

Gerçekte 1963 yazı başlangıcında CENTO Daimi Konseyi İzmir'de toplanıp Irak Kürtlerine karşı Türkiye'nin ve İran'ın geniş saldırılarını planlamıştır. Irak Kürdistanı'na saldırılmasını öngören bu geniş planın adı 'Dicle Harekâtı' idi.

tan'da 1961'de başlayan başkaldırıcı bastırma için yoğun bir faaliyet gösterdi. "Türk hükümeti, ülke içinde yapılan baskı ile beraber Kürt kurtuluş hareketini bastırma amacıyla İran ve Irak makamlarıyla koordinasyon için çaba gösteriyordu. Kahire'de çıkan 11 Nisan 1963 tarihli 'El-Hakaik' gazetesine göre Bağdat'ta Irak, Türkiye ve İran temsilcilerince bir düzine toplantı yapılmıştır. Bu toplantılarda Kürt hareketini yok etmek için askeri harekât planları tartışılıyordu. Neticede Irak ve Türkiye Kürdistanı Kürtlerine karşı müşterek askeri harekât yapılmasında mutabakata varılmış ve Türkiye, İran ve Irak arasındaki sınırların kapatılması kararlaştırılmıştır. Gerçekte 1963 yazı başlangıcında CENTO Daimi Konseyi İzmir'de toplanıp Irak Kürtlerine karşı Türkiye'nin ve İran'ın geniş saldırılarını planlamıştır. Irak Kürdistanı'na saldırılmasını öngören bu geniş planın adı 'Dicle Harekâtı' idi. 'Dicle Harekâtı'nın hazırlanması sırasında küçük detaylar bile dikkate alınmıştır. Mesela, saldırıyı haklı göstermek için diplomatik bir bildiri hazırlanmıştır. Kahire'de çıkan 'Journal d'Egipte', o dönemde 'böylece Kürtlere karşı savaş, milli sınırları aşmış milletlerarası bir soruna dönüşebilirdi. CENTO'nun harekete geçmesi, önceden öngörülmüştür. Bu grubun üyeleri, Irak'ı kazanmak için teşebbüste bulunuyor ve bu amacı stratejile-

rinin temel amacına dönüştürmek istiyorlardı' diye yazıyordu. Irak ve Türkiye gericilerinin anti-Kürt planlarının olduğunu Irak'ın Ankara'daki Büyükelçisi Halit Muştak ağzından kaçırmıştır. 12 Temmuz 1963 tarihinde Büyükelçi, basın temsilcilerine, Irak ve Türkiye hükümetlerinin, Irak Kürtlerinin ayaklanmasını bastırma için müşterek önlemler aldıklarını söylemiştir. Böyle bir açıklama, belirli bir ölçüde Türk yönetim çevrelerini bile ürküttü. Ve bu nedenle Türk Dışişleri Bakanlığı aceleci bir bildiri yayınlamıştı. Bu bildiriye açıklama, 'bu önlemler yalnızca sınırla ilgili bir nitelik taşımaktadır' şeklinde düzeltiliyordu! (...) Ağustos ayında Lübnan gazetesi 'Aş-Şaab', Irak Kürdistanı'nda askeri harekâtı koordine eden Türkiye, İran ve Irak subaylarından teşkil olunan operatif grubun faaliyetine ait bir bildiri yayınlamıştır. Gazeteye göre, bu operatif grup Irak askeri karargâhıyla birlikte Kürtlere karşı silahlı harekâtları planlıyordu. Bu grup, Türkiye-İrak sınırında bulunan Türk ordu birliklerinin kumandanlarıyla doğrudan doğruya telsiz irtibatındaydı. Gazetenin belirttiği gibi, Türk uçakları, Irak'ın kuzey bölge-ri üstünde yalnız keşif uçuşu ile yetinmeyip, Irak uçaklarıyla beraber Kürtlerin yerleşim birimlerine CENTO kanalı ile alınan bombaları atıyorlardı." (Prof. Dr. M. A. Hasretyan, Türkiye'de Kürt Sorunu, Cilt II (1945-1990), Weşanên Înstîtûta Kurdî, İkinci Baskı, Berlin 1996, s. 71-73).

Bir başka kaynak, aynı dönemle ilgili olarak şu ek bilgileri veriyor: "Kürdistan'ı bölüşmüş ülke hükümetleri, Irak Kürdistanı'ndaki olayların

özerklik hareketini ortadan kaldırmak için ortak önlemler almaya başladılar. Suriye'den bir piyade taburu ve bir grup pilot, Kürtlere karşı savaşa katılmak üzere Irak'a gönderildi. Irak, Türkiye ve İran temsilcileri Kürt ayaklanmacılara karşı ortak eylem amacıyla eşgüdüm sağlama çalışmalarında bulundular. Bulgar tarihçisi Radoy Kristev, bununla ilgili olarak şunları yazdı: '1963 yılında Kürdistan'da gerçekleştirilen askeri harekâtın önce, Irak yöneticileri Ankara ve Tahran'da gizli görüşmelerde bulundular. Irak Savunma Bakanı'nın, İran ve Türk uçaklarına Sarsnak, Akra ve Rewanduz bölgelerinde Kürt kuvvetlerinin yığıldığı yerleri keşfetmek için, Irak sınırını geçme izni verildiği uyarısıyla birinci, ikinci ve üçüncü tümen komutanlarına gönderdiği 3478/52 nolu telgraf da bunu doğrular niteliktedir.' Türk uçakları yalnız keşif uçuşları yapmakla yetinmediler, Kürtlere karşı askeri harekâta doğrudan katıldılar. Kürt hareketine karşı girişilen eylemler, Karaçi ve İzmir dönem toplantılarında Kürt aleyhtarı söz konusu girişimleri onaylayan CENTO saldırgan askeri bloku tarafından da onaylandı ve desteklendi." (Celile Celil vd, s. 258)

'Kürdistan Devrimi' günlerinde CENTO bileşenlerinin CENTO desteğiyle Güney Kürdistan'a müdahaleleri öylesine ayyuka çıkmıştı ki, sonunda, Kürt sorununa karşı geleneksel olarak ilgisiz ve soğuk bir politika izlemiş olan SSCB bile duruma isyan etti. NATO'nun Ortadoğu kolunun fazla büyümesinden endişe ile olsa gerek, SSCB, önce Moğolistan vasıtasıyla sorunu BM'ye taşıdı, sonra da direkt devreye girdi. 9

'Kürdistan Devrimi' günlerinde CENTO bileşenlerinin Güney Kürdistan'a müdahaleleri öylesine ayyuka çıkmıştı ki, sonunda, Kürt sorununa karşı geleneksel olarak ilgisiz ve soğuk bir politika izlemiş olan SSCB bile duruma isyan etti.

Temmuz 1963 günü bir özel bildiri yayınlayan Sovyet hükümeti İran, Türkiye ve Suriye'den "Kuzey Irak'taki olaylara müdahaleyi durdurmalarını" istedi ve bu ülkeler, "böyle bir müdahalenin yol açabileceği ciddi sonuçlar konusunda" uyarıldı.

NATO'lu AKKA'nın marifetleri

Şimdi gelelim, girişte sözünü ettiğimiz ikinci olguya; yani "NATO ile şu ya da bu oranda bağlantılı bir uluslararası antlaşma"ya.

Bu antlaşma, "Avrupa Konvansiyonel Silahları Sınırlama Antlaşması"; kısa adıyla "AKKA"dir. NATO ile Varşova Paktı'na üye 22 ülke arasında Kasım 1990'da Paris'te imzalanan bu antlaşma, bilindiği gibi, konvansiyonel silahlarda karşılıklı indirimle gidilmesini öngörüyordu. Antlaşmaya, her iki pakta dahil ülkeler, bu arada Türkiye de imza koymuştur. Antlaşmayı imzalayan ülke sayısı 1990'ların ortalarında 30'a çıktı. NATO üyesi olması dolayısıyla antlaşmaya taraf olarak imza koyan Türkiye, bu antlaşmayı 1992'de TBMM'nin onayından da geçirdi.

Antlaşmanın amacı taraf ülkelerin, yani NATO ve Varşova Paktı'na üye ülkelerin karşılıklı silah indirimi yaparak, Avrupa'da "ani ve geniş saldırı" başlatma yeteneklerini ortadan kaldırmak ve "düşük kuvvet dengesi sağlamak"tı. Bunun için beş kalemde (tank, zırhlı

muharebe aracı, top, savaş uçakları ve helikopterler) tavanlar hesaplandı ve imzacı ülkelerin bu tavanların üzerindeki silahları imhası kayıt altına alındı. Öngörülen seviyeyi temin etmek için belirlenen süreç uyarınca, 17 Kasım 1995'e kadar ülkeler fazlalıklarını imha ettiler.

Buraya kadar her şey normal görünüyor. Ancak iş "muafiyetler" konusuna geldiğinde, işler daha başında çatallaştı ve tam "alavare-dalavare, Kürt Memet nöbete" deyimini çağrıştıracak şekilde, kabak Kürtlerin (de) başında patladı... Şöyle ki:

Antlaşmaya göre imzacı ülkeler, ülkelerinde, sınırlarını önceden belirleyecekleri bölgeleri antlaşmanın dışında tutma hakkına sahiplerdi. Böylece bir çok ülke, geliştirmek istedikleri silahları deneyebilecek alanlara sahip olmak için, bazı küçük bölgelerini antlaşmanın kapsamı dışında tuttu. Fakat iki ülke, geniş birer bölgeyi ("terörizmle mücadele ettikleri bölge" bahanesiyle) antlaşmanın kapsamı dışında bırakmakta ısrarlıydı. Bunlardan birisi "Kafkasya'daki istikrarsızlık" bahaneli SSCB (ya da kısa bir süre sonraki adıyla, SSCB'nin uluslararası hukuki sorumluluklarını üstlenmiş olan Rusya Federasyonu), diğeri ise "Kürt terörü" bahaneli Türkiye idi. Böylece Sovyetler (ve sonra Rusya Federasyonu) Kafkaslar'da bir bölgeyi antlaşmadan muaf tutarken, Türkiye de Türkiye Kürdistan'ını antlaşma ilkeleri dışında tuttu. (Türkiye, antlaşmanın sınırları dışında bıraktığı bölgeyi şu şekilde tarif etti: 'Doğubeyazıt'tan Sivas'a, oradan da Dört Yol'a çizilen bir hattın doğusu bu antlaşmanın

dışında kalmıştır.)

Bu muafiyetin sonucu olarak Türkiye, bu "bölge"de dileği kadar silah ve asker bulundurabilmektedir. Bunun doğal sonucu olarak, antlaşma uyarınca denetime ve belirli bir tavana tabi silahlı güçlerini denetimden ve indirimden uzak tutmak için bu "bölge"ye yığılmıştır. Örneğin Konya'da bulunan 2. Ordu, 1992'de Malatya merkezli olarak bu "bölge"ye taşınmıştır. Böylece, daha önce zaten Türkiye Kürdistanı'nda konuşlandırılmış olan 3. Ordu'nun yanı sıra 2. Ordu da buraya getirilerek, Türkiye'nin toplam 4 ordusunun ikisi bu "muafiyet bölgesi"nde toplanmıştır.

Antlaşma esnasında Türkiye ve Norveç, "kanat ülkeler" olarak kabul edildiklerinden, bu konularından dolayı çeşitli imtiyazlar elde ettiler. Ancak, SSCB'nin dağılmasından sonra Rusya Federasyonu, Türkiye'nin artık "kanat ülke" sayılmasının anlamsızlığını vurguladı. Öte yandan Rusya, Türkiye Kürdistanı'nın bir silah deposu haline gelişini, sınırlarına yakınlığı nedeniyle, bir 'tehdit' olarak da değerlendirdi ve böylece Kafkasya bölgesinde AKKA ile belirlenen tavanları aşmak istedi. Rusya Federasyonu'nun bu talebi o yılların en çok tartışılan konusu oldu. NATO ve NATO'nun başrol oyuncusu ABD, stratejik müttefiki Türkiye'nin muafiyetlerini ve imtiyazlarını sürdürmesini, zaten sosyalizmi de üzerinden atmış olan Rusya Federasyonu-

Gerçekte NATO için Kürt coğrafyası, stratejik önemdedir. Çokça dile getirilen "Türkiye'nin stratejik önemi"nin büyük bölümünün Kürt coğrafyasının konumundan geldiği açıktır. Bu coğrafya, NATO için, Körfez'e ve Kafkaslar'a açılan kapıdır.

nu'nun isteklerini kabul ederek sağladı. Böylece, uzun pazarlıklar sonunda Rusya, Azak Denizi'nin doğu kıyısından başlayarak Abhazy'a kadar olan kıyı şeridi ile arkasındaki Krasnodar ve Svastopol ile Hazar Denizi'nde kıyısı bulunan Volgograd bölgelerinde AKKA ile öngörülen tavanların % 60 fazlasını aşma hakkına kavuştu. Bu bölgeler dışında Rusya, Kafkasya bölgesinde de fazla tank bulundurmaya kabul etti. Türkiye, Rusya'ya tavizle sonuçlanan bu pazarlıklara sürekli itiraz etti, fakat bu antlaşmanın yürümesini de herkesten çok istedi. Çünkü, AKKA kapsamı dışında bıraktığı bölge ve tavanları aşma itibarıyla aslında en kârlı çıkan ülke Türkiye oldu. Üstelik Türk yönetimi bununla da kalmadı, diğer ülkelere özellikle Almanya'nın envanter fazlalıklarını da aldı. Silahlarını modernize etme imkânı da cabası...

Türk yönetiminin bu "muafiyet"ini ve imtiyazlarını yalnızca NATO'nun ve ABD'nin "Türkiye'yi küstürmemek" politikasına bağlamak doğru görünmemektedir. Gerçekte NATO için Kürt coğrafyası, stratejik önemdedir. Çokça dile getirilen "Türkiye'nin stratejik öne-

mi"nin büyük bölümünün Kürt coğrafyasının konumundan geldiği açıktır. Türkiye sınırları içindeki Kürt coğrafyası, NATO için, Körfez'e ve Kafkaslar'a açılan bir kapı durumundadır. Kürt coğrafyasındaki büyüklü küçüklü 11 askeri havaalanı bunun bir örneğidir: Bu havaalanları NATO'nun "Zincirleme Hareket Üsleri Antlaşması" uyarınca yapılmıştır ve ikili antlaşmalar gereği "çevik kuvvet" tarafından da kullanılabilir olacaktır.

Kısacası NATO, Kürt coğrafyasına konumlanmış durumdadır. AKKA ise, adındaki "indirim" in tersine, Kürt coğrafyası için "daha çok silah ve asker" anlamına gelmiştir.

AKKA sonrası, 700 bin civarında olduğu tahmin edilen ordu güçlerinin yaklaşık 400 bininin Kürt coğrafyasında bulunduğu belirtilmektedir. Bu ise, NATO'nun bölgesel hedef ve planları kapsamında Kürt coğrafyasını adeta bir "savaş arenası" haline getirmesinin yanı sıra bir başka olguyu da akla getirmektedir: Demek ki, önce genel müfettişlik, sonra sıkıyönetim ve en son da OHAL'le "özel olarak" yönetilen Kürt coğrafyasının "özel" durumu, OHAL'in kalkmasına rağmen devam etmektedir. Çünkü, bu kadar askeri gücün konuşlandığı bir "bölge"nin normal addedilmesi mümkün görünmemektedir. Tiyatro için söylenen "şöminenin üzerinde bir tabanca varsa, o, oyunda mutlaka kullanılır" deyimini unutmamak gerekiyor...

Gündemin Kürtleri, Kürtlerin Gündemi

✍️ Ali Çınar

İnsanların bazen yazıya nereden başlayacağını bilemediği anlar olur. Bu yazı da o anlardan birine denk geldi.

Derginin bu sayısında Yayın Kurulu tarafından belirlenen dosya gündemine uygun olarak, NATO'nun 28-29 Haziran'daki İstanbul toplantısının Kürtler boyutunu irdelemeyi; bu konuyla ilgili tartışmalara dikkat çekmeyi; en azından ağırlıklı olarak NATO ve Kürtler eksenli bir yazı kaleme almayı tasarlıyordum. Ön hazırlıklar, konuyla ilgili düşünce egzersizleri de buna uygundu. Ancak ne olduysa, Kürtlerin başına "gökten bir elma düştü" ve son iki haftada gündem tamamen Kürtleşti. Öyle ki, gündemin Kürtleşmesi, son iki aydır ülke gündeminin özellikle sol cenahını kaplayan NATO

toplantısını bile aştı.

Gündemi Kürtleştiren son iki haftada neler oldu, hatırlayalım:

Kongra Gel'den yansıyan tartışmalarla bağlantılı olarak "6 yıl süren ateşkesin 1 Haziran'da son bulacağı" haberi, gündeme ilk düşen gelişmeydi. Kongra Gel'in Olağanüstü Kongresi'nden sonra Qendil Dağı'nda basın toplantısı düzenleyen Zübeyir Aydar, diplomatik bir üslupla, kelimeleri özenle seçerek yaptığı konuşmasında, "Tek taraflı ateşkesi bitirmek zorunda kaldıklarını" açıklıyordu.

Kürtleşen gündemin diğer bir önemli gelişmesi ise yıllardır yok sayılan Kürtler ve Kürtçe'nin, birden bire varlaşarak TRT 3 ekranlarından izleyiciyle buluşmasıydı. Son yıllarda Gü-

neyli siyasal partilerle ilgili haberlerde kullandıkları Kürt, Kürdistan sözcükleri dışında, TRT'nin Kürt sözcüğünü kullandığını duymadık. TRT bu geleneğini Kürtçe yayınında da bozmadı. Kürt dili veya Kürtçe yerine "Kirmancca" ile "Zazaca" kavramlarını kullanmayı yeğledi. Böylece, olmadığı iddia edilen bir halkın "Kirmancca" diliyle ilk resmi yayın yapıldı.

Son haftanın gündemini Kürtlere boğan üçüncü ve en önemli gelişme ise eski DEP'li milletvekilleri Leyla Zana, Hatip Dicle, Selim Sadak ve Orhan Doğan'ın serbest bırakılması oldu. Yargıtay'ın ara kararıyla 4 eski milletvekili serbest bırakıldı. Tüm medya eski milletvekillerinin peşindeydi. Evlerrinden canlı yayınlar yapıyor-

du. DEP'liler bırakıldıklarının 2-3 gün sonrası Başbakan Ve-kili Abdullah Gül tarafından kabul edildiler. Gül'den sonra-ki görüşme mekanı CHP Genel Merkezi, görüşmeci ise Deniz Baykal'dı.

Bu arada unutmadan belirt-mekte yarar var: Gündem Kürt-lere yoğunlaşırken, Başbakan Tayyip Erdoğan ABD'de G-8'ler toplantısına "demokratik ortak" olarak katılmış, oğlunun mezuniyet töreni nedeniyle de ABD seyahatini uzatmış du-rumdaydı. Ne kadar doğru bil-miyoruz, ama Erdoğan'ın Bush'tan, "Büyük Adam" övgü-sünü aldığı da, bu arada basına yansıdı. Öcalan'ın AİHM'de görülen davasının ilk oturumu-nun da TRT'nin Kürtçe yayını-na başladığı gün yapıldığını unutmayalım.

Türkiye'nin gündemi, dergi yayına girinceye kadar değiş-mezse, Kürtler... Derginin gün-demi de NATO...

Elbette NATO önemli. Em-peryalist cenah İstanbul'da top-lanacak ve Ortadoğu ile Kuzey Afrika'nın geleceği(!) başta ol-mak üzere dünyayı ilgilendiren bir çok konu hakkında karar verecekler. 8 bini aşkın delege-nin katılacağı toplantılar dizi-sinde, Kürtleri ilgilendiren en önemli gelişme ise Büyük Or-tadoğu Projesi'nin (BOP) bu toplantıda şekillendirileceği...

Görünen o ki, NATO top-lantısı Kürtleri en azından üçe bölmüş durumda. Kürtlerin bir bölümü, Irak işgali sonrasında ortaya çıkan durumun Kürtlerin lehine gelişmeler yarattığını söyleyerek NATO toplantısında özellikle Güneyli Kürtlerin sta-tülerinin belirginleşeceği bek-lentisi içinde olduğunu belirtti-

Üçüncü grup Kürtler ise ABD ve NATO karşıtlığının altını çizmekle beraber, Gü-ney'deki Kürt kazanımların-ın, KDP ve KYB başta ol-mak üzere bu sürece gelin-mesinde rolü olan siyasal partilerin ve liderlerinin gör-mezlikten gelinmesine karşı.

yor, yazıyor, çiziyor. Bir bölüm Kürt ise ABD'nin ve emperya-list ortaklarının İstanbul top-lantısı ile Kürtleri bir kez daha sa-tacağına söyleyerek gündemi klasik argümanlarla değerlendiriyorlar.

Birinci grup Kürtler diğerle-rine nazaran daha çoğunlukta. Kürtlerin, daha doğrusu Kürt parti ve siyasetçilerinin bu gru-ba giren önemli bir bölümü, açık bir biçimde ABD karşıtı politikalar içine girmek istemi-yorlar. NATO karşıtlığı teme-linde geliştirilen eylemlerde Kürtlerin bulunmayışının ya da çok az sayıda Kürdün bu gös-terilerde yer almasının bir ne-deni de budur.

İkinci grupta yer alanlar ise ağırlıklı Türkiye kökenli sol ör-gütlenmelerde yer alan Kürtler.

Bunların argümanlarını kla-sik olarak değerlendirmemiz, daha çok söylemlerinden kay-naklanıyor: "Barzani, Talabani hainleri", "Aşiret reisleri", "Kürtler devlet olsa ne olur! 2. İsrail'den halkların ne hayrı var!" lafzını aşamayanların gelişmeleri sadece ABD ve NA-TO karşıtlığı temelinde değerlendirmeleri; eli taşın altında olanları görmemeleri; hatta eli taşın altındakilerin açıklamala-rını bile takip etme zahmetine katlanmayıp Güney'deki geliş-meleri sadece Türk basınından izlemeleri, bu kesimin argü-manlarını klasikten öteye gö-türmüyor. Yani bu kesimin söy-lemlerinde yeni bir şey yok.

Üçüncü grup Kürtler ise

ABD ve NATO karşıtlığının al-tını çizmekle beraber, Gü-ney'deki Kürt kazanımlarının, KDP ve KYB başta olmak üzere bu sürece gelinmesinde rolü olan siyasal partilerin ve lider-lerinin görmezlikten gelinmesi-ne karşı çıkıyor. Bu kesimin görüşleri, Güney'deki kazanım-lara destek sunulmalı, ancak NATO'nun, ABD'nin, diğer emperyalist şer odaklarının suçları da görmezlikten gelin-memeli, biçiminde özetlenebi-lir.

NATO toplantısı Sosyalist Mezopotamya'nın sayfalarına nasıl yansır; neler tartışılır; şim-diden kestirmek zor. Gönül isterdi ki, her üç anlayışı da tem-sil edenler, özellikle ilk ve son gruba girenler gelişmeleri ayrıntılarıyla tartışabilsinler. Hatta bu tartışma gelecek sayılarda da sürsün.

Bu tartışmalara her birimi-zin ihtiyacı var. Değerlendirmelerini klasik argümanlarla sürdürenler de; emperyalizme umut bağlayıp Kürtlerin kurtu-luşunu bu merkezlerde arayan-lar da; 21. yüzyıla sarkan ulu-sal sorunların çözümüne getirilen emperyalizm odaklı yakla-şımaların değerlendirilmesi ge-rektiğini savunan sosyalistler de, bu gelişmeleri tartışarak çö-züm üretebilir, sorunların çö-zümüne ortak yaklaşımlar ge-liştirebilirler.

İşte derginin gündemi NA-TO iken, biz de bu gündemi tartışmaya hazırlanırken, son günlerde yaşanan gelişmelerle eski bir filmi görüyormuşum iz-lenimine kapıldım.

Aslında komplo teorilerine pek inanmam. Ancak yaşanan-ları, üstelik son bir-iki haftaya sığınları görünce bazı komplo

teorilerinin inanılır olduğu, olması gerektiği hissi bende uyandı. Öyle ya! Ne oldu da, şimdiye kadar inkar edilen Kürt sorunu adıyla sanıyla gündemi işgal etti?

Hadi Kürtçe yayın uzun zamandır tartışılıyordu, sürpriz olmadı. Peki serbest kalmamaları için yıllarca diretilen milletvekillerinin aniden serbest bırakılmaları? (Bu milletvekilleri öyle bir anda serbest kaldılar ki; en yetkili ağızlar bile "Bu hukuki bir karardır," diyemedi. Hukukçuların önemli bir çoğunluğu, DEP'lilerin serbest bırakılmasını siyasal bir kararın hukuka uydurulması olarak tanımladılar.)

Yıllarca tek bir basın açıklamasına izin vermeyen devlet, niçin birden bire Diyarbakır, Kızıltepe, Nusaybin, Batman, Van ve diğer Kürt illerinde DEHAP'ın kitlesel mitinglerine izin versin?

Daha da ötesi, bir yandan DİHA'yı basıp gazetecileri tutuklayan devlet güçlerinin, başvurularında "Kürt Halk Önderi" olarak tanımladıkları Öcalan'ın serbest bırakılması talebini içeren dilekçeleri hiçbir engelle karşılaşmadan Meclis'e veren Kürt gençlerine "iyi niyet" göstermelerine ne demeli?

Hükümetin AB hevesi, tüm bu yaşananları açıklamaya yeteri mi?

Elbet yaşanan olumlu gelişmelere karşı değiliz. DEP'lilerin içeri atılması; Öcalan başta olmak üzere binlerce Kürdün cezaevinde tutulması; daha da ötesi Kürdün ret ve inkarının sürdürülmesi hiçbir Kürt yurtseverini, ilerici ve demokratını hoşnut etmediği gibi, bir Kürt sosyalisti olarak beni de hoşnut

Devletin, Kürtlerin bir kısmını "terörist" ilan ederken, diğer bir kısmına "sayın" diye hitap etmesi; bazı Kürtleri "uzlaşılır, anlaşılır" kabul ederken, bir kısım Kürdü "tu-kaka" etmesi, 1993'te gördüğümüz filmin karelerinden aklımızda kalanlardır.

etmez.

Ancak daha iki gün önce, Kürt sorunu için, "Düşünmezseniz yoktur," diyen bir Başbakan'ın birkaç gün sonra yaptığı açıklamada kendini tekzip edercesine eski DEP'lilerin görüşme davetini olumlu değerlendirebileceğini söylemesi; alttan alta yapılan açıklamalarda Kongra Gel'in ateşkesi bozma kararını gözden geçirmeye, ateşkesi sürdürmeye teşvik edilmesi, çok açık demek gerekirse, beni düşündürdü.

Ben, bu filmi daha önce de gördüğümü anımsıyorum. 1993 yılında Bekaa Vadisi'nde yaptığı basın toplantısında kravat takarak gazetecilerin karşısına çıkan Öcalan, ilk kez tek taraflı ateşkes ilan ettiklerini açıkladı. Toplantının ertesi gününde de Öcalan'la birlikte bazı Kürt liderleri ortak basın toplantısı düzenleyerek birlikte imzaladıkları protokolleri ve Kürt sorununun çözümü için atılması gereken acil adımları açıkladılar.

Hatırlayanlar bilir! Gündemin bugünküne benzer bir biçimde Kürtleşmesi o dönemde de yaşanmıştı. Kürt liderleri, siyasetçi ve aydınları kanaldan kanala gidiyor, ülkenin bir çok yerinde toplantılar düzenleniyordu. Ayrı kanallardan yürüyen girişimlerin DEP'te birleşmesi de, 1993 yılında yaşanan bu sürecin sonrasındadır.

Devletin, Kürtlerin bir kısmını "terörist" ilan ederken, diğer bir kısmına "sayın" diye hi-

tap etmesi; bazı Kürtleri "uzlaşılır, anlaşılır" kabul ederken, bir kısım Kürdü "tu-kaka" etmesi, 1993'te gördüğümüz filmin karelerinden aklımızda kalanlardır. Bu sürede bir çok Kürt, ne yazık ki bu oyuna düştü. Bunlardan bir kısmı kendilerini "bulunmaz Hint kumaşı" sayarak, hemen her yerde ahkam kesmeye, akıl vermeye başladılar.

Bunun sonunda ne mi oldu?

Çok uzun sürmedi, tüm Kürtler yine potansiyel tehdit oldu; tanınan realite yerle bir edildi; binlerce Kürt yeniden canından, yerinden, yurdundan oldu. Ahkam kesenler de köşelerine çekildi; çekilmek zorunda kaldı... Çünkü bu sürede onların posası da çıkarılmıştı.

Bu kez gündemin Kürtleşmesini belki 1993'teki ile aynı değerlendirmek gerekmez. O günden bu yana koşullar değişti. PKK lideri Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye teslim edildi. PKK dışındaki Kürt hareketlerinin neredeyse tümü siyaseten etkisizleşti. Varlıklarını sürdürenlerin ise Kürt kitlesi üzerinde ağırlıkları kalmadı. Kürtlerin siyasi gündemini belirleyen, Kürt kitlesini etkileyen en önemli güç PKK ve ardılı örgütler, hatta İmralı'da tutulmasına rağmen bizzat Öcalan'ın kendisi olmaya devam etti. Geçmişte PKK dışındaki siyasi hareketlerin bıraktığı boşluğu ise daha çok bağımsız Kürt aydınları ve bunların oluşturduğu girişimler, pek etkili olmasa da doldurmaya başladı.

Süreç, Kürtler arasında ikilem yaratma açısından benzer noktaları içerse de, 1993 ile günümüz arasındaki bu farklılık elbette önemlidir.

Bu kısa belirlemeden şu an-

lam çıkmalıdır: 1993'te devlet tüm Kürtlerle oynarken, Öcalan'ın yakalanmasından sonra devletçe sürdürülen ince politikalar ağırlıklı PKK ve ardılı örgütler üzerinden yürütülmeye başlandı. En önemlisi Öcalan'ın etkisizleşmesi istenmedi. İmralı'da tutulmasına rağmen, Öcalan'ın PKK üzerindeki etkisinin yok olmasına karşı çıkıldı. Onun İmralı'dan kongre yönetmesine, kararlar aldırmasına göz yumuldu(!). PKK ve ardılı örgütlerin "Öcalan çizgisi"ne gelmesi arzulandı ve bu büyük oranda gerçekleşti.

Bir çok devlet stratejisinin, özellikle devlet güdümlü olduğu çok açık olan ASAM (Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi) uzmanlarının, söz birliği etmişçesine, PKK ve ardılı örgütlerin "Öcalan çizgisi"nde olmasının daha yararlı olacağını belirtmeleri, yabana atılır bir yaklaşım değil. Bunlar, dağılan PKK'nin bir çok yeni PKK'ler türeteceğini ve devletin işinin daha da zorlaşacağını söylüyorlardı.

Elbette ki bu değerlendirmelerin sahibi ASAM uzmanlarıdır. Bu satırların yazarının PKK'nin dağılmasından yana olmadığını, tam aksine dağılacak bir PKK'nin enkazı altında tüm Kürtlerin kalabileceği tespitine inandığını bilinmesinde yarar vardır. "Ayakta kalan PKK" anlamında, bakış açıları sonuç itibarıyla benzerlikler taşısa da, bu satırların yazarının bakış açısı ASAM uzmanları ile aynı paralelde değildir. ASAM uzmanları (siz bunu derin devletin bakış açısı olarak da algılayabilirsiniz) "Öcalan çizgisinde, kontrol edilebilir, devlete sorun olmayacak bir PKK'den" yanadırlar. PKK'nin dağılmasına bu nedenle karşı-

1999 sonrasında geliştirilen bu strateji, tuttu. Savunmalarda ortaya çıkan bakış açısı, giderek Kemalist formülasyonların Kürt tarihine uyarlanması, daha da ötesi Kemalizmin Kürtlere sevdirmek istenmesi son 5-6 yılın yeni teorik yaklaşımlarıdır.

dırlar. Her akli başında Kürdün de, kontrol edilebilir bir yapının Kürtlerin aleyhine olacağını bilmesi gerekir.

Devletçe 1999 sonrasında geliştirilen bu strateji, tuttu. Savunmalarda ortaya çıkan bakış açısı, giderek Kemalist formülasyonların Kürt tarihine uyarlanması, daha da ötesi Kemalizmin Kürtlere sevdirmek istenmesi son 5-6 yılın yeni teorik yaklaşımlarıdır. Bu yaklaşımlar utangaçça da olsa PKK ve ardılı örgütler tarafından da benimsendi.

Peki ne zamana kadar: Çok açık ki bu süreç, 2004 yerel seçimlerine kadar sürdü. Kürt kitlelerinin yeni geliştirilen politikalar ile geçmişten bu yana biriken olumsuzluklara tepkisi, 2004 yerel seçimlerinde ayyuka çıktı ve bu durum sandığa da yansıdı. Bir çok belediye kaybedildi; ciddi bir siyasetçilik ve oy yitimi yaşandı. Özellikle PKK ve ardılı örgütlerin en mağdur kesimini oluşturan şehit aileleri, legal ve illegal süreçte yer alan partilerin tüm yükünü omuzlayan fedakar taban, politikalara tepkisini ağırlıklı sandık başına gitmeyerek gösterdi.

Bu durum, çok geçmedi, yansımaları yerel seçimler sonrasındaki "görüşme notlarında" da gösterdi. Avukatlarla görüşen Öcalan, "kendisini anlamadıklarını" iddia ettiği kesimlere verdi verişti; adeta küfredersine bazı Kürt siyasetçilerin 'kıçına teneke takmak'tan

söz etti. Kongra Gel'in ayrıştığı, bazı yöneticilerinin kaçtığı haberi basına yansıdı. Kongra Gel'de Olağanüstü Kongre kararı alınması; "Öcalan çizgisi"nin bu kez daha güçlü bir biçimde(!) benimsenmesi; Öcalan kontrolünde olduğu açık olan yeni yönetimin şekillendirilmesi; aykırı davranışların yeniden örgütten kaçması, son iki ayın karşımıza çıkardığı yeni olgulardır. Ve elbet, ateşkes kararının sonlanması da...

Daha önceki yazılarımın birçoğunda şu veya bu biçimiyle silahlı mücadele döneminin kapandığını yazmıştım. Bu tespiti halen inanıyorum. Silahlı mücadelenin yeniden başladığı iddia edilse de, bunun realist bir değerlendirme olduğu inancında değilim. Kendini, Öcalan'ın da büyük bir iddiası olan yeni zemine, sivil-demokratik siyasete uyarlayamayan PKK ve ardılı örgütler, kanımca silahların yeniden patlatılmasını hem devlet hem de geniş Kürt kitleleri açısından bir kez daha tehdit unsuru olarak kullanmaya devam etmeyi amaçlıyorlar. Yoksa bu yöntem ile kendileri de bir sonuç alamayacaklarını çok açık görüyorlar. Bu anlamda önümüzdeki sürede yeni bir ateşkes gidileceği açıktır. Yeni ateşkes kararı da, büyük olasılıkla İmralı'dan telkin edilecektir. Yoksa Zana ve arkadaşlarının ya da DEHAP'ın çağrısıyla yeni bir ateşkesin başlatılmayacağı açık...

Zanaların bırakılmasıyla kısa sürede Kürtleşen gündemin, çok uzun sürmeyeceği belli. Öncelikle Kürtlerin deşarj olmaları beklenecektir. Gerekli enerji boşaltımı sağlandıktan

sonra, gündeme oturan şahsiyetler başta olmak üzere yine herkese verilip verilecek. (Bunun ipuçları şimdiden görülmeye başlandı.)

Peki ne yapmalı?

Kongra Gel bir güç, hem de önemli bir güç. Bu gücün dışlanarak, yok sayılarak siyaset yapılması mümkün değil. Bu güç üzerindeki en önemli etken ise Öcalan'ın bizzat kendisidir. Kabul edelim ya da etmeyelim, Öcalan halen Kürt kitlelerinin önemli bir kesimini etkiliyor; 2004 yerel seçimlerinden sonra kısa bir kopuş süreci yaşansa da, Kongra Gel'i benimseyenlerin, bu kesime sempati duyanların önemli bir bölümü yeniden Öcalan çizgisine çekildi. Kürtleştirilen gündemin de bu çizgiyi geliştirmeyi hedeflediği görülüyor.

Kürt siyasetinin demokratik ve meşru zeminde, legal araçlarla gelişmesinden yana olan kesimlerin bu sürede çok dikkatli olmaları gerekmektedir. Şu bir gerçek ki, Kürtler çok nazik bir dönemden geçiyor. Önümüzdeki birkaç yıl Kürtlerin geleceğinin belirlenmesinde çok önemli yıllardır. Birileri, kendi etkilerindeki siyasetin denetimleri dışına çıkmasını istemiyor ve bu etkiyi kullanarak

2004 yerel seçimlerinden sonra kısa bir kopuş süreci yaşansa da, Kongra Gel'i benimseyenlerin, sempati duyanların önemli bir bölümü yeniden Öcalan çizgisine çekildi. Kürtleştirilen gündemin de bu çizgiyi geliştirmeyi hedeflediği görülüyor.

Kürt siyasetini yönlendiriyorlar. Legalde ya da farklı zeminde, ne yazık ki bazı Kürtler de yönlendirilmeye açık... Açık olmayanlar da deniyor. Zannalar üzerinden devlet eliyle yürütülen politika da buna hizmet ediyor.

Bu sinsi siyasetin panzehiri, Kürtlerin demokratik ve meşru haklarının alabildiğine net bir biçimde savunulmasıdır. Nedeni ne olursa olsun, siyasallaşan bir halkın taleplerinin, haklarının artık silahla elde edilmeyeceği, edilemeyeceği bilinmeli. 80-100 gencin ortaya çıkıp Kürt halkının taleplerini, hatta kendi öznel taleplerini, liderlerinin serbest bırakılmalarını isteme cesaretini göstermeleri, kanımca, dağda bir karakola yapılan baskından çok daha değerlidir.

Kürt siyasetçilerine de düşün önemli görevler vardır: Bir kere tabulara kesin kes karşı çıkılmalıdır. Birinin, birilerinin tabu sayılması, kutsal ilan edil-

mesi Kürtlerin demokratik mücadelesine hizmet etmez. Hiç kimse ulaşılmaz değildir; hiç kimse bulunmaz Hint kumaşı değildir. Ancak emeği geçen en gerideki birey bile çok önemli bir değerdir. Değerlerimizi yadsımadan, birilerinin sırtımıza basarak kendilerini bir yerlere taşımalarına alet olmadan, demokratik zeminin gelişmesine ve herkesin, her kesimin kendini özgürce ifade etmesine olanak sağlanmalıdır. Kürt siyasetçileri, aydınları, politik yapılanmaları bunu gerçekleştirmek zorundadır.

Bu gündemin, NATO toplantısı ile ilgisi elbette vardır. İstanbul'a gelecek 8 bin delegenin önemli bir bölümü Kürtlerle ilgilenecektir, onların sorunlarını dillendirecektir. Devletin son günlerde geliştirdiği manüplasyonun bu toplantı süreciyle de yakından ilgisi olduğuna inanıyorum.

Bunun içindir ki, çok dikkatli olunmalı...

Kürtlerin bir kez daha yenilgiye tahammülleri ve enerjileri yok.

Unutulmasın ki, TRT 3'ün, dolayısıyla devletin Kürtleri kabullenmesine rağmen, bu kezki yenilgi bitim olacaktır...

NATO öldürücüdür!

✍ Hamit Yılmaz

*"Onlar ki toprakta karınca
suda balık
havada kuş kadar çokturlar
korkak, cesur, cahil, hakim ve çocukturlar
ve kahreden ve yaratan ki onlardır
destanımızda yalnız onların maceraları vardır."
(Nazım Hikmet)*

19 Ekim'inde ağır ellerini toprağa basıp doğrulan Rusya İmparatorluğu halkları tüm dünyaya (bugün kıymeti daha iyi anlaşılan) bir şeyi ispatlamak onuruna eriştiler: Sömürü ve kölelik düzeninin yıkılabileceğini, emekçi ve sömürge halkların kendi kaderlerini kendilerinin tayin edebileceklerini... Hiç de azımsanacak bir şey değil.

Birinci büyük paylaşım savaşının bitişine yol açan şanlı Sovyet Devrimi aynı zamanda tek kutuplu dünyanın da iki kutuplu olmasını sağlamıştır. Yani bir yanda ezilen ve sömürülen (öbür yanıyla ezen ve sömürenlerin oluşturduğu) ülkeler, diğer yanda ise emeğin ve

halkların sömürsüz ve özgürce yaşayabildikleri bir coğrafya. Sovyet halklarının komünist parti önderliğinde yeni bir dünya yaratma mücadelesinde hızlı bir şekilde yol almaya başladıkları bu dönemde, kapitalist ülkelerin işçi sınıfları ve sömürge halklar için yanan umut ışığı ve bu kesimlerin sosyalizme olan ilgileri dünya kapitalist sistemini oldukça endişelendirmişti.

Devrimi izleyen yıllarda, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nde (SSCB) ekonomik yapının hızla iyileştirilmesi yolunda büyük çabalar harcanmış, bunun karşılığı da görülmeye başlamıştı. Aynı dönemde kapitalist sistem, yapısı ge-

reği sorunlarla boğuşmakta, halkın yükselen taleplerine cevap vermekte zorlanmaktaydı. Oluşan bu iki kutuplu dünyada emekçiler, elde ettikleri iktidarı insan onuruna yaraşır bir şekilde yüceltmeye çalışmaktaydı; diğer yanda dünya kapitalistleri elde kalanı kurtarma ve kaybettiklerini geri kazanma peşindeydi.

Bu dönemde dünya siyasi coğrafyası hızlı bir değişim geçirmiş, ulusal devletlerin siyasi bağımsızlıkları gerçekleşmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nun da dağılmasıyla çok sayıda yeni 'bağımsız' devlet ortaya çıkmıştı.

İlerleyen yıllarda dünya yeni ve büyük bir ekonomik dar-

boğaza girmiş ve "büyük bunalım yılları" yaşanmaya başlamıştı. Bu yılların sonucunda insanlık faşizm belası ile tanışmış ve milyonlarca cana malolan ikinci büyük paylaşım savaşının yıkımına tanık olmuştu. Bu iğrenç savaşta anayurtlarını savunmak için milyonlarca Sovyet yurttaşı canını vermiş, fakat faşizme geçit vermemişti. Savaşın bitiminden sonra dünya dengeleri yeniden değişmiş ve değişen siyasi coğrafya ile birlikte sosyalizm artık bir sistem olarak varlığını sürdürmeye başlamıştır.

Dünya sosyalist sisteminin oluşması ve emperyalizme karşı hayatın her alanında rekabete girebilmesinin sonucunda emperyalist devletler açısından zor günler de başlamış bulunuyordu. Mevcut pazarlarını muhafaza edebilmeleri için yeni stratejiler, savunma sistemleri geliştirme zorunluluğu ile yüzleşen bu kampın, ekonomik olarak güçlü olmalarının yolu askeri olarak sürekli tehdit unsuru olmalarından geçiyordu. Bu tespiti yapan emperyalist devletler, dünya halklarını, en azından halen kontrolleri altında tuttukları diğer ülkeleri "komünizm belası"ndan korumak ve mevcut pazarlarını elde tutabilmek amacıyla yeni ve güçlü bir çatı altında bir araya getirme gayretiyle NATO denilen askeri örgütlenmeyi devreye soktular.

Artık dünyanın, komünist partilerin dolayısıyla emekçilerin iktidarda oldukları devletler ile, emeğin sömürsü temelinde varlıklarını sürdüren kapitalistlerin hakim oldukları devletlerin bir arada yaşamaları gibi bir sorunsalı vardı. Bu durumun doğal sonucu olarak hayatın her alanında kamplaşma-

Mevcut pazarlarını muhafaza edebilmeleri için yeni stratejiler, savunma sistemleri geliştirme zorunluluğu ile yüzleşen bu kampın, ekonomik olarak güçlü olmalarının yolu, askeri olarak sürekli tehdit unsuru olmalarından geçiyordu.

lar yaşanacaktı ve yaşandı da.

NATO'nun ortaya çıkışı

9 Mayıs 1945 sabahında savaşın fiilen bittiğinin ilan edilmesiyle, SSCB'nin etrafındaki devletlerde ortaya çıkan büyük çöküş, kuvvetler dengesinin bozulmasına yol açmıştı. Özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin (Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Romanya, Bulgaristan, Doğu Almanya, Yugoslavya) sosyalist sisteme katılmalarıyla bir sistem olarak gücünü hissettiren sosyalizm, dünya halklarının özgürlük ve bağımsızlık sembolü olmuştu.

Bu yüzdendir ki, esas olarak NATO'nun kuruluş sebebi, ABD Başkanı H.Truman'ın doktrinleştirdiği sözümona "Hür devletlerin Sovyet tehdidinden korunması" temelindeki görüşleridir. 1947'de ABD Dışişleri Bakanı Marshall, Sovyetler'in gücünü azaltmak amacıyla Avrupa ülkelerine ekonomik destekte bulunmayı öneriyordu. Bu plan (Marshall Planı), sosyalist sistemin alanını daraltmayı amaçlamaktaydı. Ancak beklenen sonucu verdiği söylenemez.

Nitekim, tam da bu tarihlerde sosyalist ülkelerin komünist partileri ile Fransa ve İtalya komünist partilerinin bir araya gelerek KOMİNFORM'u oluşturduklarını görüyoruz.

Artık dünya, siyasi ve askeri olarak ikiye ayrılmış bulunmaktadır.

İkinci paylaşım savaşının bi-

tişiyile yeniden şekillenen dünyada ortaya çıkan karşıtlık ve soğuk savaşın sonucunda, emperyalist bir kamp olarak 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması Paketi (NATO) kuruldu.

SSCB'nin 1947 Haziran'ında Paris Konferansı'nda sergilediği tavır, sosyalist sistemin güçlenmesi karşısında emperyalistlerin güçlü bir karşı örgütlenme arayışlarını zorunlu hale getirmişti.

Zaten böyle bir güçbirliğinin ön çalışmaları 1945'te Belçika'nın önerisiyle gündeme gelmiş ve Benelux ülkeleri konfederasyonunun önü açılmıştı. 1948'de Brüksel Anlaşması'nın imzalanması ile emperyalistler, daha sonra NATO'nun oluşumunu sağlayacak olan temeli atmış oluyorlardı.

Başlangıçta İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'tan oluşan bu gücün, sosyalist sistem karşısındaki güçsüzlüğünün giderilebilmesi amacıyla, 1948 yılında ABD'de, anılan ülkeler ile ABD ve Kanada arasında bir dizi yeni görüşmeler yapıldı. Bu görüşmelere bazı Kuzey Avrupa ülkeleri de katıldılar.

Bu görüşmeler sonucunda 4 Nisan 1949'da Washington'da NATO'nun kuruluşu ilan edildi. Kuruluşta yer alan ülkeler; ABD, İngiltere, Kanada, Fransa, Danimarka, Belçika, İzlanda, Lüksemburg, İtalya, Hollanda, Portekiz ve Norveç oldu.

Toplantıya Almanya, Avusturya ve İspanya davet edildiler. Daha sonra sırasıyla, 1952 yılında Türkiye ve Yunanistan, 1955'te Almanya, 1982'de İspanya, 1999'da ise Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ın da üyeliğe kabul edilmeleriyle üye ülke sayısı 19'a ulaşmış oldu.

Amaç ve işleyiş

Genelde askeri bir işbirliği olarak düşünülen NATO, yalnızca askeri değil, aynı zamanda ekonomik ve siyasi hegemonya oluşturma hedefini ortaya koymuş ve bugüne kadar da bu doğrultuda varlığını sürdürmüştür.

Eğer NATO, salt sosyalist sisteme karşı kurulan bir askeri pakt olsaydı, reel sosyalizmin çözümlüşünden sonra kendisini dağıtması gerekirdi. Oysa görmekteyiz ki, kendisini dağıtmak yerine, etki alanını genişletmek için var gücüyle çalışmaktadır. Burada gerçek niyet kendisini daha iyi hissettirmektedir.

Sosyalist sistemin dağılmasıyla, dengeler bozulmuş, Avrasya coğrafyası siyasi olarak karmaşık bir hal almıştır. Bugün dünyanın jeopolitik açıdan en önemli bölgesi haline gelen Avrasya'da hakimiyetini oluşturup sürekli kılabilmek amacıyla, ABD önderliğindeki emperyalist blok, NATO'nun varlığına, sosyalist sistemin güçlü olduğu dönemdekinden daha fazla ihtiyaç duymaktadır.

Sonuçta NATO, askeri, siyasi ve iktisadi olarak daha güçlü olmak isteyen ve bu gücünü sürekli kılmak isteyen emperyalistlerce yeniden organize edilmekte ve yeni stratejiler geliştirmektedir. Geliştirdiği bu stratejiler doğrultusunda NATO, eski sosyalist ülkelere yönelik Barış İçin Ortaklık (BİO) denilen bir çalışma yapmaktadır. Bu çalışmaları doğrultusunda, eski sosyalist ülkeleri bünyesine katan NATO, yeni bir 'güvenlik kuşağı' oluşturmaya çalışmaktadır. Ortak silahlanma, çok uluslu askeri organizasyonlar oluşturma çabası bu yüzdendir.

Bugün Avrasya'da hakimiyetini oluşturup sürekli kılabilmek amacıyla, ABD önderliğindeki emperyalist blok, NATO'nun varlığına, sosyalist sistemin güçlü olduğu dönemdekinden daha fazla ihtiyaç duymaktadır.

Özellikle 11 Eylül saldırıları sonucunda sarsılan imajını tamire yönelik olarak, 'terörist' ilan ettiği devletlere karşı savaşta tüm dünyanın desteğini almaya çalışan ABD, "ya bizimlesin, ya da teröristsin" sloganıyla saldırganlığını maskeleye çalışmaktadır.

Kurulmaya çalışılan Avrupa ordusunun desteğiyle tüm dünyaya 'istikrar' kazandırmaya çalışan emperyalistler, NATO Genel Sekreteri Lord Robertson'un deyimiyle "teröre destek veren ülkeler varsa, ya politikalarını değiştirmeyi ya da bizim onların yerine bu politikaları değiştirmemizi göze almalarıdır" diyerek açıkça gözdağı vermektedir.

Nitekim, bu politikaların somut sonuçları Afganistan ve Irak'ın işgali ile görülmüştür.

Irak'ın işgali öncesinde, Irak'la sınırı olan Türkiye'nin korunmasını talep eden ABD Savunma Bakan Yardımcısı P. Wolfowitz, NATO'ya Türkiye'nin korunması için gereken önlemlerin alınması gerektiğini iletmiştir. Bu talebi inceleyen NATO'nun "ihtiyati planlama"ya karar vermesi bekleniyordu. Fakat Almanya, Belçika ve Fransa'nın bu talebe karşı veto haklarını kullanmalarıyla Türkiye, NATO antlaşmasının 4. maddesini yürürlüğe soktu. Bu madde, "Taraflardan herhangi biri, toprak bütünlüğü, siyasi bağımsızlığı ya da güvenliğinin tehdit edildiğini düşündüğü zaman, tüm taraflar

birlikte danışmalarda bulunacaklardır" demektedir.

Türkiye'nin talebi ve vetocu ülkelerin kararlarını değiştirmeleri bir NATO içi kriz yaşanmasına yol açmıştır.

NATO'da yaşanan krizin birincil sebebi esas olarak bu değildir. Asıl sorun, ABD ile Avrupa devletleri, özellikle de şimdi daha da güçlenmiş durumdaki Almanya arasındaki hegemonya mücadelesidir. Söz konusu savaş bölgelerinde ABD kadar AB'nin güçlü devletlerinin de korumak zorunda oldukları çıkarları vardır. Bu nedenle NATO krizinde, Türkiye'nin 4. maddeyi yürürlüğe sokması ve karşılığında Almanya, Fransa ve Belçika'nın sert karşı çıkışları, özünde özellikle Türkiye'nin hedef alınmasını içermemektedir. ABD politikalarının AB ülkelerince koşulsuz desteklenmek istenmemesinin sonucudur bu tavırlar.

İnsanlığın sömürü ile tanıştığı köleci toplum zamanından bu yana devlet aygıtı ile toplum ilişkisi, yönetenler ve yönetilenlerin iktisadi ve siyasi olarak etkileşimi üzerinde temellenmiştir. Devlet denilen aygıt, üretim araçlarını elinde bulunduran kesimin üretkenler üzerindeki tahakküm aracı olma işlevini sürdürme görevini üstlenmiş olması nedeniyle, zoru kendi içinde barındırmak durumundadır. Tarihsel olarak bu zorun biçimleri değişiklik göstermekle birlikte, özü itibarıyla fazlaca bir değişiklik yoktur. Esas olan, ekonomik olarak kontrolü elinde bulunduranların askeri ve siyasi olarak da kontrolü elinde bulundurmalarıdır.

Oluşan dünya sosyalist sistemi karşısında pozisyon alma durumunda kalan emperyalist-

ler, iktisadi durumlarını güçlü kılabilmeyen askeri boyutu olarak NATO denilen askeri örgütlenmeyi oluşturarak, sosyalist sistemin karşısında bir güç olduklarını ve pazarı asla terk etmeyeceklerini göstermeye çalıştılar.

Yapısı gereği sürekli yeni pazarlara ihtiyaç duyan kapitalizmin, bu pazarları ele geçirme ve elinde bulundurma mücadelesindeki askeri araç olan NATO, bir avuç tekelci kapitalistin daha fazla kar elde edebilmeleri uğruna kan dökmekten asla kaçınmamaktadır. NATO, dünya halklarının özgürlük mücadelesi önünde her zaman bir tehdit unsurudur ve gelecekte de bu yapısını değiştirmeye niyeti yoktur.

Bölgemiz ve NATO'ya karşı komünist duruş

Bugün bölgemizdeki sıcak atmosferde, dünyanın siyasi ve ekonomik olarak güçlü devletlerinin paylaşım mücadelesi tüm hızıyla sürmektedir. Bu süreçten herkes kendince daha fazla karlı olarak çıkmak istemektedir.

ABD, hem Avrupa ülkeleri üzerindeki eski hakimiyetini yeniden kazanmak ve hem de Ortadoğu ve Avrasya coğrafyası üzerinde tek başına egemen olmak istemektedir.

Özellikle Almanya ve Fransa, genelde Avrupa Birliği, eskisi gibi ABD'nin gölgesinde kalmak istememekte, pastadan diledikleri payı alabilmek amacıyla, gerektiğinde ABD ile sertleşmeyi göze almaktadırlar.

Emperyalistler arası çıkar çatışmalarının merkezine otu-

Ne gariptir ki, devletleşmeye çalışan Kürtler de, bunu istemeyenler de emperyalistlerden medet ummaktadırlar. Türkiye, içine düştüğü büyük ekonomik krizin çözümünü, bu krizlere sebep olan kurumlarda aramakta ısrar etmektedir.

ran bölgemiz devletlerinin anti demokratik ve totaliter yönetimleri, siyasi ve ekonomik olarak göbeğinden bağlandıkları emperyalist sistemi memnun etmek için kendi halklarına yönelik saldırgan tutumlarını artırarak sürdürmektedirler.

"Müslüman Demokrat" bir devlet olmakla övünen Türkiye, içine düştüğü büyük ekonomik krizin çözümünü, bu krizlere sebep olan kurumlarda aramakta ısrar etmektedir. Uluslararası finans kuruluşlarının talimatlarını uygulamakta zorlanmakla birlikte, emperyalistlerin siyasi bir tercihi olarak alt-üst oluş geciktirilmektedir.

Türk devleti, son yirmi yılda hem son Kürt isyanının bastırılması için ve hem de dizginsiz liberalizmin sebep olduğu hortumlamalar yoluyla çok büyük bir ekonomik kayıp yaşamıştır. Bu kaybı en çok hissedenler ise emekçi halklar olmuştur.

Çalışabilecek nüfusun neredeyse dörtte biri işsiz kalmış ve kısaca sürede bir iş bulabilmeleri de mümkün görünmemektedir. Kürt sorununun zor yoluyla bastırılmaya çalışılmasının sonucunda milyonlarca Kürt yoksulu evinden, yurdundan uzağa gitmek zorunda bırakılmış, onbinlerce can kaybedilmiştir.

Şimdi de, Güney Kürdistan'da kurulmaya çalışılan burjuva önderlikli Kürt devletinin,

kendi Kürtlerini de ayrılma veya federasyon talebine yönelteceği endişesini taşıyan TC devleti, bu oluşumun gerçekleşmesi için çaba harcamaktadır.

Ne gariptir ki, devletleşmeye çalışan Kürtler de, bunu istemeyenler de emperyalistlerden medet ummaktadırlar.

Haziran ayında İstanbul'da yapılacak olan NATO zirvesi, daha şimdiden bir çok kesimin protestosuna yol açmıştır. Görünen o ki, bu protestoların boyutu zirveye kadar artacaktır. Protestocuların yapılarına dikkat edildiğinde, çok farklı kesimlerin birlikteliği görüldüğü gibi, sol ve sosyalist grupların çoğunlukta olduğunu görüyoruz. Dincilerle solcular birlikte gösteri yapabiliyorlar. (Daha önce de türban eylemlerinde aynı manzarayı görmüştük.)

Komünistlerin NATO konusunda kafaları oldukça berraktır. Sorun tek başına NATO değildir. Emperyalist-kapitalist sistemin halkların düşmanı olduğu gerçeğinden yola çıkan ve politikalarını bu yolda biçimlendiren komünistler için NATO, bu sistemin bir parçası olduğundan dolayı karşı çıkılması gereken bir şeydir.

Bir yandan emperyalist AB'ye girmeye karşı çıkmayacakmış, öbür yandan NATO'ya karşı olduğunu söyleyeceksin!.. Bir yandan Türkiye'nin demokratikleşmesinin yolunu AB olarak göreceksin, öte yandan bu kurumun kanlı terör örgütü olan NATO'yu lanetleyeceksin!.. Aynı zamanda da sosyalist olduğunu iddia edeceksin!.. Buna sadece "Hadi ordan!" denilir.

NATO'nun geleceği

✎ Mehmet Güneş

E Hobsbawm 20. yüzyılı 1917'de başlatıp 1991'de bitiriyor. 91'den sonra yalnızca yeni bir yüzyıl başlamıyor, aynı zamanda yeni bir dünyanın kapısı aralanıyor. Kısa bir dönem için eski dünyanın refleksleri devam etti, ancak tüm dünya 11 Eylül dehşetiyle artık başka bir dünyanın geçerli olduğunu anladı. İkiz Kuleler'e çarpan uçaklarla yeni bir yüzyılın, cehennem yüzyılının kapısı açıldı.

11 Eylül'den hemen sonra tüm batılı liderler "artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak" derken yeni bir dünyaya geçildiğini ilan ediyorlardı. Dünyayı 50 yıldan fazla bir zamandır bugüne getiren tüm uluslararası ilişkiler ve kurumlar artık eski dünyaya aitti. Verili güç dengelerinin belirlediği eski dünyanın ekonomik, siyasi, askeri ör-

gütleri (BM, NATO, DTÖ, IMF vb) artık eskisi gibi kalamazdı. Ya değişecek ve yeni duruma uygun biçimler alacak veya ilga olmaktan kurtulamayacaklar.

Uluslararası emperyalist örgütlerin iç gerilimleri 1991'in hemen ertesinde başladı. BM ve NATO içinde emperyalist merkezlerin birleşen ve ayrılan çıkarları temelinde rekabet hızlandı. Doğu Avrupa'dan Asya'ya, Çin, Hindistan sınırına kadar büyük bir boşluk oluştu. ABD askeri üstünlüğünü kullanarak, rakipleri toparlanmadan bu boşluğu doldurmak için hızla harekete geçti. AB, Doğu Avrupa'yla bütünleşmesini hızlandırdı. ABD aynı bölgede NATO aracılığıyla etkinliğini artırdı.

"Sovyet tehdidi"ne karşı kurulan NATO, Sovyet bloku da-

ğıldıktan sonra tarihinin en hızlı genişlemesini yaşadı. 16 üyeden, 1999'da üç, 2004'te yedi üye devletin daha katılımıyla 26 üyeye yükseldi. Avrupa'nın doğusunu, batıda Rusya, güneyde Türkiye sınırlarına uzatarak Ortadoğu'ya kadar genişletti. Buna rağmen BM de, NATO da ABD'ye ayak bağı oluyordu. Bir anda bu kurumları yok saymadığı için adım adım işlevsizleştirmeyi deniyor, daha çok kendi bildiğini okuyordu. Ancak bu durum genede hızını yavaşlatıyordu. ABD aradığı bahaneyi 11 Eylül'le buldu. Bu tarihten sonra kendi kurallarını açık ve çıplak olarak tüm dünyaya dayattı.

11 Eylül'ün şokuyla tüm NATO güçleri ABD'nin arkasında Afganistan işgaline katılmak zorunda kaldılar. Ancak Irak saldırısında BM de, NATO

da çatladı. ABD Irak'ta dev askeri gücüne rağmen tökezleyince, dünya çapında mutabakat olmadan daha ileri gidemeyeceğini gördü. Bunun için yeni bir adım başlattı. Adına "Büyük Ortadoğu Projesi" dediği geniş coğrafyanın emperyalist talana açılması çabalarına BM ile birlikte NATO'nun da katılması için çağrı yaptı. Ancak bu eşit bir ortaklık olmayacak. ABD'nin yanında ve onun inisiyatifinde diğerleri de at oynatacak. 28-29 Haziran İstanbul zirvesinde bütün bunlar görülecek. Afganistan ve Irak'ın geleceği için BM ve NATO devreye sokulacak. NATO, emperyalizmin Asya'yı yağmalamasının askeri gücü haline dönüşecek.

İstanbul zirvesinden büyük ihtimalle uzlaşmayla çıkacaklar. Bir dönem daha birlikte yürümek zorunda kalacaklar. Ancak daha anlaşıklarını ilan ettikleri andan itibaren aralarındaki çelişkiler büyümüş olacak. Üçüncü dünya ülkelerin-

İstanbul zirvesinden büyük ihtimalle uzlaşmayla çıkacaklar. Bir dönem daha birlikte yürümek zorunda kalacaklar. Ancak daha anlaşıklarını ilan ettikleri andan itibaren aralarındaki çelişkiler büyümüş olacak...

de yoksulluk ve yağma derinleştikçe batılı merkezlerle aralarındaki uçurum büyüyor. Emperyalizmin işbirlikçisi tüm iktidarlar zorlanıyor. Üçüncü dünya ülkelerinden yükselen emperyalizm karşıtı dalga bütün batıyı tehdit ediyor. Bu tehdit karşısında emperyalistler aralarındaki çelişkilere rağmen birleşiyorlar. Her adımda aralarındaki çıkar ortaklığı büyürken, çelişkiler ve rekabet çok daha hızlı büyüyor.

Bu ikili kısaç temelinde emperyalist kamp dolu dizgin dünyanın üzerine abanıyor. Karşılıklı gerilimlerden dolayı iç bütünlüğü dağılmış olan NATO durdurulmazcasına bir hızla büyüyor. Büyüdükçe iç

gerilimleri daha da şiddetleniyor. Bizim bildiklerimizden çok büyük ve tehlikeli bir tren, freni patlamış durumda, uçuruma doğru hızla ilerliyor.

NATO'nun geleceği tümüyle emperyalist merkezler arası ilişki ve çelişkilerin ne yönde seyredeceğine bağlıdır. Bu kadar da değil. Artık eski dünya yok. Yeni dünyada yeni aktörler de devreye giriyor. Eski dünyanın alışılmış politik refleksleri değişmiş durumda. Tarih sahnesine yeni güçler çıkıyor. Irak'ta Saddam iktidardayken kimsenin adını duymadığı şahsiyetler, dünyanın gündeminden düşmüyor. Necef, Fel-luce, Kerbela gibi küçük yerleşim birimleri dünya televizyonlarının, ana haber bültenlerinin değişmez demirbaşları oldular.

Ezilenlerin öfkesi kah gökdelenlere çarpan uçaklarla, kah değişik ülkelerde patlayan dev bombalarla "tarih sahnesinde bundan sonra ben de varım" diyor.

NATO ve 'Büyük Ortadoğu'

✍ Rainer Rupp

Çeviri: Sadık Kulusarı

Planlanan AB Müdahale Ordusu her şeyden önce sadece NATO'nun alt kurumu olarak "demokrasi, özgürlük ve pazar ekonomisi"nin ihracı için tüm dünyada savaşacak.

Bu yılın Ocak ayı ortasında ABD Savunma Bakanı Dick Chaney, Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu dönüşünde, arkadaşı Silvio Berlusconi ile Roma'da bir durak yaptı. Orada, NATO'nun Avrupa devletlerini kastederek, Avrupa'nın "tüm uygar liderleri"nden Ortadoğu ülkelerine "demokrasi ve hukuk devleti götürmede" ABD'ye yardım etmelerini talep etti. İtalya'nın büyük başbuğu, 'uygar' olduğunu daha Aralık ayı başlarında Avrupa Birliği'ndeki müttefiklerine "gelecekte tüm dünyaya demokrasi ve özgürlük ihracatçısı ola-

rak müdahale edeceğine" yemin ederek ispatlamış oldu.

"Irak gibi durumlarda 'Demokrasi Camiası'nın zor kullanmaya da hazır olması gerek"irmiş.

NATO'nun Hollandalı yeni Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer de bu arada şiddetli bir şekilde, savaş ittifakının Ortadoğu'da, özellikle de Irak'ta "sorumluluk" üstlenmesini ve elbette Amerika tarafında yer alarak, Fırat ve Dicle arasındaki onbinlerce yıllık eski kültürün nihayet doğru, yani batılı-Amerikanlı uygarlıkla buluşturulmasında ısrar etti. 1 Haziran'da göreceli olarak Iraklılara yönetim devri yapılırsa, Irak Savaşı'nın karşıtları Almanya ve Fransa için de "yasal Irak hükümeti"nin ricasını anlatacak ve onları bir askeri NATO misyonu ile destekleyecek.

Gidişat önceden belirlenmiştir. Bağdat'taki Amerikan işgalcileri, onlar tarafından "demokratik" olarak belirtilen "bağımsız" kukla hükümete yönetim devr edilir edilmez, bu (hükümet-sk), NATO'nun kendisini Yugoslavya'ya karşı saldırı savaşından bu yana tanımladığı gibi, "uluslararası devletler topluluğu"nun "kardeşçe yardımı"na rica edecek. Bu ricayı NATO oynayarak yerine getirecek. Çünkü bu arada Alman ve Fransız şirketleri de sürekli daha fazla Irak'a "yardım etmek"te ısrar edebilecekler. Almanya Başbakanı Schröder'in, 'insani yardım' için Alman askerlerinin Irak'a gönderilmesi düşüncesi de bu yönlüdür.

Yeni hizaya getirme stratejisi

Fakat "Irak'ta NATO" Proje-

si, sadece Amerikalılar tarafından değil, 'Savaş İttifakı'nın uzun zamandan beri güttükleri ve en geç Haziran'da İstanbul'daki NATO Zirvesi'nde onaylanacak olan "Büyük Ortadoğu" dedikleri taslağı oluşturuyor. Bu bağlamda Washington, Afganistan'daki NATO varlığı örneğinden hareketle, Avrupalı müttefiklerinden, Orta Asya'ya kadar zengin petrol ve hammadde rezervleri barındıran tüm Yakın ve Ortadoğu'ya "demokrasi ve serbest pazar ekonomisi"nin yerleştirilmesinde yükünün hafifletilmesini ve desteklenmesini bekliyor.

Varşova Paktı'nın dağılmasından ve Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra sözde barışsever "kollektif savunma" için kurulan şey hızla "Müdahale ve Saldırı İttifakı" olarak gerçek yüzünü gösterdi.

İttifak'ın amacı, önce üye ülke topraklarının savunulması ise, şimdi de şirketlerin "ulusal çıkarları" ve kendi sınırlarının uzağında batı uygarlığının "ortak değerleri"ni "savunmak"tır. Örneğin Almanya Savunma Bakanı Struck'un geçenlerde açıkladığı gibi, Hindukuş'ta.

Fakat bu ne tek başına ne de saf Avrupa bileşimi ile oluyor, tersine daima Washington'un alt kurumu ve emir kulu olarak. Çünkü sadece gerçekten global çalışan ABD ile işbirliği içinde mümkündür ve ona (ABD'ye-sk.) karşı Avrupa şirketlerinin dünya çapındaki çıkarlarını garantilemeleri şansları yoktur. Tersinden NATO, Avrupa'nın yeni düzeninde ABD çıkarlarının yürütülmesi için transmisyon aracı olarak ve Amerika savaşları için savaş gidenlerin mütteahidi olarak ABD'ye hizmet etmektedir.

Soğuk Savaş sonunda, bur-

İttifak'ın amacı, önce üye ülke topraklarının savunulması ise, şimdi de şirketlerin "ulusal çıkarları" ve kendi sınırlarının uzağında batı uygarlığının "ortak değerleri"ni "savunmak"tır. Örneğin Struck'un geçenlerde açıkladığı gibi, Hindukuş'ta.

juva basın organlarının daha "barış temettüsü"nü hararetle andıkları bir zamanda, Washington NATO'dan o zamana kadarki Avrupa'daki güvenlik doktrinlerini aşan bir katılım istedi. Amerikalı senatör Richard Lugar'ın akıllarda kalan parolası "Out of area or out of business" biçimindeydi: "İttifak alanı dışında da birlikler veya artık kazançtan vazgeç!" Fakat bu yeni ittifak parolası önce sadece Fransa ve Almanya'da çatlak seslere çarpmadı. Ancak Clinton hükümeti, 28 Nisan 1999'da Washington'da NATO'nun 50. Kuruluş Yılı Dönümü kutlamasında, NATO'nun "Yeni Stratejik Taslak"ının (YST) çıkarılmasıyla tüm çizgisi kendisini dayattı.

ABD tarafından yönlendirilen NATO, YST gücüne dayanarak her zaman ve dünyanın her yerinde, eğer orada kendisi tarafından tanımlanan güvenlik çıkarlarını "savunmak" gerekiyorsa, askeri olarak müdahale hakkını kendisinde buluyor. "İnsani" krizler de, müdahalelerin ahlaki mazereti olarak gösterildi. Fakat YST'nin 24. maddesiyle "insani savaşlar"ın ahlaki perdesi biraz kaldırılıyor. Bu, hakiki taslak, eskiden bilinen emperyalist haydut savaşa bakışın doğmasına yol açtı. Çünkü YST'nin 24. maddesinde "İttifak'ın güvenlik çıkarları kapsamlı doğanın risklerinden temas edilebilir, ... yaşam önemi olan rezervlerin tedarihinin kesilmesi dahil olmak

üzere" der. Saldırıya uğrayan ülkenin tüm araçlarla kendisini savunmaya çalışması halinde, NATO, müdahalelerinde nükleer silahları ilk kullanma "hakkı"ni iddia ediyor.

AB Müdahale Ordusu

Washington'da NATO üyesi ülkelerin devlet başkanları ve başbakanları, "Yeni Stratejik Taslak"ı kağıt üzerinde onaylarken ve böylece Almanya Savunma Bakanlığı'ndaki eski müsteşar Lothar Rühl'e göre, "saldırgan harekette bulunan Müdahale İttifakı" NATO'nun dönüşümünü kutlarken, NATO'nun savaş uçakları bu yeni stratejiyi Belgrad üzerine bombalar yağdırarak uygulamaya koydu. Bununla Clinton başkanlığındaki ABD hükümeti, NATO-Avrupalıları Rühl'ün formüle ettiği biçimiyle, "Avrupa birleşik topraklarının ortak savunusundan bir yabancı devletin iç işlerine ortak karışma"yı aşacak bir noktaya getirebildi.

NATO'nun Yugoslavya'ya karşı saldırı savaşı sonunda, AB'nin eskisinden daha güçlü bir şekilde Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve dünya çapındaki müdahale kapasitesinin güçlendirilmesi alanında daha fazla çaba göstermesi istenmiştir. Fakat bu karşıt hedeflerle oldu. ABD'deki ve Avrupa'daki "Atlantikler", az riziko ve ek koruma çabalarıyla yükü hafifletilen Avrupa'nın kenar kesimlerindeki Amerikan yönetim gücünün yükü hafifletilerek, NATO güçlerini çekmeden veya onların görevlerini üstlenmeden AB Müdahale Birlikleri'nin görevlerini sınırlandırmış görmek isterlerken, AB'nin askeri "özgürlüğü" için uğraşan fraksiyon, Washington'un müt-

tefiklerini bile sürekli dikkate almama biçiminde ağırlığını koyduğundan dolayı, öncü güç ABD'den serbestleşme politikası güdüyordu. Sonuncusu (Washington'un müttefiklerini dikkate almaması-sk), örneğin Egon Bahr (SDP) ve o zaman Hamburg 'Barış Araştırma ve Güvenlik Politikası' müdürü olan Dieter Lutz'un 2000 Yılı ve "Himaye ve Kendi Geleceğini Saptama - Amerika ve Rusya Arasında Gerginlik Bölgesi Avrupa" başlıklı "barış politikası" etüt çalışmasında belli oluyor. Raporda, Washington'un "Amerika tarafından karar verilen bir dünya düzeni" için verdiği uğraş kamçılanıyor ve çare olarak güçlü bir Avrupa Müdahale Ordusu yoluyla daha büyük Avrupa bağımsızlığı talep ediliyor.

AB'nin güvenlik politikası tartışmasında bu iki düşünceden hangisinin öne çıkacağına bağlı olarak, Avrupa Müdahale Ordusu'nun Washington tarafından oluşturulması ya oldukça selamlandı ya da uzlaşmasız reddedildi. Böyle olunca, örneğin o zamanki ABD Savunma Bakanı William Cohen, NATO savunma bakanlarının Ekim 2000'de Birmingham'daki resmi olmayan bir toplantısında "Avrupalıların yeni güvenlik politikasındaki rolünü tam olarak" destekledi; bir müddet sonra ise "NATO'nun kalbine yöneltilmiş ok" olarak değerlendirdi.

"Bağımsız" bir AB-Ordusu'ndan Cohen tutumu "üç vazgeçilmez prensip" istiyordu; yani 1- NATO'dan kopmamak, 2- NATO Görevleri'nin aynısı olmayacak, 3- AB'ye ait olmayan, fakat (ABD veya Türkiye gibi) ülkeler AB-Faaliyetleri'ne aynı derecede katılabilmek zo-

ABD tarafından yönlendirilen NATO'nun alt kurumu olarak Avrupalıların kendi "bağımsız" Eurocorps'u ile kendi başlarına bağımsız olmaları şüphesiz mümkün değildir ve bundan dolayı Washington hoş karşılanıyor.

rundalar. Sadece bu durumda Avrupalıların askeri çabaları "tam bir inançla dostça selamlanabilir".

Aralık 2000'deki Nizza Anlaşması'nda öngörülen "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği"nin güçlendirilmesi anlaşmasının sonucu, daha tam faaliyet yeteneğinde olmasa da, bu arada AB Müdahale Ordusu'na yol açtı. Belki herhangi bir zaman tam silahlanmış olacak olsa da (ihtiyaç karşılama birlikleri de dahil olmak üzere 150.000'e varan asker gücü, 100 savaş gemisi, 400 savaş uçağı ve daha bir çok savaş malzemesi), global hareket eden ABD-Müdahale Askeri Güçleri'nden, oldukça büyük zayıflarıyla farklılık gösteriyor. Ek olarak, "sadece" AB dış sınırlarından 4000 kilometreye kadar faaliyet alanıyla ve NATO'nun YST'de açık olarak öngörülen "önleyici savaşların"dan en azından geçici olarak uzak durma konusunda Avrupa'nın kendi sınırlaması var.

Bundan dolayı AB-Müdahale Ordusu, eksik olan AB-Kapasiteleri'nden dolayı, askeri transport ve uzak keşiflerde, dolaylı Avrupa kenarları dışındaki faaliyetlerinde son zamanlarda aldığı önlemlere rağmen, yakın zamanda ABD desteğine muhtaç kalmaya devam edecek.

En azından bir çekirdek birlik

11 Eylül 2001'den sonra "Avrupa bağımsızlıkçıları" bu

konuda, hesaplanamayan Washington'daki Bush hükümetini daha fazla tahriş etmemek için kamuoyuna resmi tutum belirlememiş olsalar da, bu çizgi boyunca eskiden olduğu gibi ABD ve AB arasındaki tartışmada hendek pürüzsüz geçiliyor. Fakat bu hendek şimdi yeniden geçici olarak açılıyor, ancak bu hafta sonunda düzenlenen Münih Güvenlik Konferansı denilen konferansta önemsiz bir rol oynanıyor. Almanya Financial Times'e göre, Almanya Savunma Bakanı Peter Struck ve Fransız meslektaş Michèle Alliot-Marie, Münih Konferansı hazırlık döneminde önce Eurocorps ile NATO çatısı altında Afganistan'daki ISAF-Birlikleri'nin yönetimini üstlenmelidir. Struck, Konferans kıyısında, diğer Eurocorps üyesi ülkelerin başbakanları ile konuşmak istiyordu.

ABD tarafından yönlendirilen NATO'nun alt kurumu olarak Avrupalıların kendi "bağımsız" Eurocorps'u ile kendi başlarına bağımsız olmaları şüphesiz mümkün değildir ve bundan dolayı Washington hoş karşılanıyor. Açıkça Paris de, ABD'den ve onun tarafından yönlendirilen NATO'dan görüş ayrılığını açıkça göstererek bağımsızlık isteğini şimdilik frenledi. Bundan dolayı gerçekten bağımsız ve vuruş gücüne sahip AB-Müdahale Ordusu'nun kuruluşu beklenenden fazla zaman alacaktır.

Bu arada, Savunma Bakanı Struck ve Alliot-Marie'nin henüz emekleme döneminde olan Eurocorps'a mümkün olduğu kadar hızla savaş tecrübesi kazandırmaya ve bu şekilde "en iyi manevra savaşır" eski askeri parolasına göre en azından bir çekirdek birlik kay-

naştırmaya karar verdikleri görülüyor.

Bu gidişle Avrupalılar, Ortadoğu'dan Orta Asya'ya kadar uzanan ve dünya petrol ve gaz rezervlerinin üçte ikisini barındıran büyük bölgede süren Washington savaş planlarında Washington bakış açısından "çantada keklik" olmalarına izin veriyorlar.

Bu bölge için NATO'nun rolünü Washington belirlemiş durumda ve NATO'nun alt kurumu olarak Avrupa'nın "bağımsız" müdahale birliklerini bölgede görmek istiyor.

"Büyük Ortadoğu'da NATO'nun Geleceği", ABD'nin NATO Büyükelçisi Nicholas Burns'un 19 Ekim 2003'te Prag'da toplanan, saldırgan birlikteliğin yeni görevlerini onaylayan Kuzey Atlantik Toplantısı'ndaki (NAA) konuşmasının başlığıdır. Özellikle vurgulayarak, "Bush yönetimindekiler olarak biz, NATO'nun şimdi çabalarını bu 'Büyük Ortadoğu'ya yönlendirmesinin zorunlu olduğuna inanıyoruz" diyor. ABD Büyükelçisi bölgeyi "Orta ve Güney Asya, gerçek Ortadoğu ve Kuzey Afrika" olarak tanımlıyor. "Yeni cephe çizgisi"nde "yeni görevleri" başarılı yerine getirmek için NATO'nun çok paraya gereksinim duyan askeri becerilerin diğer bileşimlerine ihtiyacı var. Bu yüzden ki, özellikle Avrupalıların imkânlarını etkili kullanmaları gerekiyor.

Avrupalılar, Ortadoğu'dan Orta Asya'ya kadar uzanan ve dünya petrol ve gaz rezervlerinin üçte ikisini barındıran bölgede süren Washington savaş planlarında, Washington bakış açısından "çantada keklik" olmalarına izin veriyorlar.

Son olarak Burns, çok masraflı ve birliklerin hareket yeteneğini dünya çapında engelleyen yaygınlaştırılmış askerliğin ortadan kaldırılmasından başka bir şey istemiyor. (Burns'a göre-sk) ABD özel

güçleriyle birlikte Afganistan'daki kirli küçük savaşta birlikte öldürmeleri deneyen Almanya Komando Özel Güçleri gibi yüksek hareket kabiliyetli profesyonel katil birlikler çok daha uygundur.

"Eğer tüm bunlar bir araya getirilirse, yeni ortaklar, yeni üyeler, yeni askeri yetenekler ve yeni stratejik misyon, böylece yeni NATO ortaya çıkar," diyor heyecanla Bruns, Prag'da. Böylece ABD Savunma Bakanı Dick Cheney'in Ocak ayında Roma'da başvurduğu Avrupa'nın "uygar liderleri"ne, yürekten konuştuğu Silvio Berlusconi'ye göre, NATO'nun yeni stratejik misyonu, icap ederse zorla tüm dünyaya demokrasi, özgürlük ve pazar ekonomisi ihraç etmede etkili oluyor. "Büyük Ortadoğu" bölgesinin büyük petrol ve gaz rezervlerine bakılırsa kârlı bir girişim...

(Junge Welt, 7 şubat 2004)

Değişimin dinamiklerine tarihin daveti var

✍ S. Çiftyürek

Kriz evreleri, tarihin yaratılmasında kritik dönemeçlerdir. Ekonomik, siyasal, kültürel kriz ve kaosun yaşandığı dönemler; her alanda köklü kopuşların, kırılmaların, dönüşümlerin yaşandığı dönemlerdir. 21.yy dünyasının mevcut tablosu, köklü dönüşümlere yol açacak yeni çatışmalara, yeni devrimlere gebe dir.

I. ve II. Dünya Savaşları öncesinde dünya çapında yaşanan kriz, devrim ve karşı devrim dinamiklerini harekete geçirmişti. Sonuçta her iki savaşta da kriz, belirleyici olarak devrimci dönüşümlerle aşılmıştı.

21.yy başında sermayenin dünya çapında krizi büyüyor. Üretim ile tüketimin dengesizliği, büyüyen teknoloji işsizliği, daralan enerji kaynakları üzerinde emperyalist rejimlerin pasta kapmada büyüyen kav-

gası, ekonomik krizin belli başlı verileri olarak ortaya çıkıyor.

Kapitalist sanayi uygarlığının krizi, 21.yy'da ekonomik krizle sınırlı değil. Felsefesiyle, temsili demokrasisiyle, kültürel dokusuyla ve ekonomisiyle sanayi uygarlığı bütünlüklü bir krizle yüz yüze. Kapitalist sanayi uygarlığı ya bütün yapısıyla aşılacak ya da dünyayı kaos, yıkım ve sonu gelmez savaşlar kasıp kavuracak. Dolayısıyla, tarihin değişim dinamiklerine daveti, 20.yy'a oranla daha çaplı ve daha derindir.

Çok yönlü kriz ABD rejimini tetikliyor, saldırganlaştırıyor. Tersinden de ABD rejimi ateşe benzinle gitmek misali krizi tetikliyor. Tıpkı 20.yy Almanyası gibi, 21.yy ABD'si de adeta tarihi hızlandırıyor.

Derinleşen krize paralel, dünyanın devrime gebeliği bü-

yüyor. Elbette 21.yy devrimleri hem biçim hem de nitelik olarak 20.yy devrimlerinden farklı olacak. Bu farklılık, sömürü düzeni ve tarihin derinliklerine dayanan kökleriyle nihai hesaplaşmaya yönelişinden geliyor.

21.yy başındayız ve yaratılacak tarih adeta değişim dinamiklerine davetiye çıkarıyor. Başta komünist hareket olmak üzere değişimin dinamikleri, söz konusu davetiyeye yanıt vermede dokuz değil doksan dokuz doğurtacak bir sancıyla kıvranıyorlar. 21.yy'da kapitalizm dünya çapında köklü aşılabacak. Bu çaplı ve köklü dönüşüm en başta 20.yy araçlarıyla başarılabilir. Araç, yeni amaca uygun yeniden içerik kazanmak zorunda. 20.yy araçlarına takılıp kalırsak, araç amacın yerine geçer ve yol alınamaz.

İnsanlığın uzun uygarlık yürüyüşünde amaç insanın özgür, eşit ve kardeşçe yaşamasıdır. Bunun dışındaki her şey araçtır. Parti, örgüt, sendika ve hatta geçici olarak devlet; insanlığın sınıfsız, sömürsüz bir dünyada özgür ve mutlu yaşaması amacına bağlı araçlardır. Dolaşısıyla, amaca hizmet ettiği sürece araç anlamlıdır, işlevlidir. Uzun uygarlık yürüyüşünde, amaçlar değişen koşullarla paralel değişir, ama özü aynıdır. Araçlar da değişir, hatta eskir ve amaca hizmet etmekten uzaklaşır. Kısacası amaçla bağlantılı olarak aracın yeniden şekillenmesi, devrimci değişimin doğası gereğidir. Yoksa, araç amaçlaşır.

Daha önce de belirtmiştim: "Dün doğru olan, bugün yeniden gözden geçirilir. Mutlak, değişmez doğrular yok. Burada vurgu, değişimin sürekliliği üzerinedir. Amaçlar, hatta fikirler, doğru fikirler de olgunlaşır, yaşlanır ve gün gelir aşılır. Hiçbir olgu ve düşünce gelişme-değişme-yaşlanma evrelerinin kaçınılmazlığını içeren diyalektik yasadan kendi yakasını kurtaramaz... Dün doğru olan görüş ve yaklaşımlar bugün yanlış olmayabilir, ama yaşlanmış ve aşılımlı olabilir." diyordum. Demek ki araç haydi haydi yaşlanabilir, eskiyebilir ya da tıkanabilir. Araç olarak parti veya örgütün tıkanması tarihin sonu değildir.

20. yy komünist hareketinde (partilerinde) günümüzde belli başlı üç eğilim açığa vuruyor:

- Yeni bir sosyal demokrat harekete evrilerek, komünist örgüt ve amacından kopuş...

- 20.yy komünist örgüt yapısı ve hedefleri üzerinde birbir ısrarla, giderek tutuculaşır

Dün doğru olan görüş ve yaklaşımlar bugün yanlış olmayabilir, ama yaşlanmış ve aşılımlı olabilir. Demek ki araç haydi haydi yaşlanabilir, eskiyebilir ya da tıkanabilir. Araç olarak parti veya örgütün tıkanması tarihin sonu değildir.

kastlaşan ve çürüyen damar...

- Komünist örgütü 21.yy'da da değişimin temel dinamiği olarak gören, fakat hem örgüt yapısının hem de amacının 21.yy'da yeniden içerik kazanması gerekliliğine inanan yeni arayış...

Aracın tıkanması hatta yıkılması tarihin sonu değildir. İnsanlık her defasında yeni araç ve yöntemlerle yoluna devam etmiştir.

Hindistan'dan Balkanlar'a, Kafkasya'dan Mısır'a kadar uzanan büyük coğrafya (büyük Ortadoğu da denilebilir), insanlığın uygarlık yürüyüşüne ilk adım attığı alanlardı. Bu coğrafyada günümüze kadar sayısız uygarlık, devlet, imparatorluk kuruldu; artısıyla-eksiyle işlev üstlendiler ve süreçte yıkıldılar. Ama her yıkılışla birlikte tarih sonlanmadı, yeni amaç ve araçlarla yenilenmeyi sürdürdü. İnsanlık, uygarlık yürüyüşünün belli başlı her tarihi kesitinde sınıfların, halkların mücadelesiyle tarihe yeniden içerik kazandırarak yoluna devam etti.

Bu büyük coğrafyada İ.Ö. 4000 öncesi tarihten başlayarak, önce ilk yerleşim bölgelerine toplandı, sonra kent (site) devletleri kuruldu, derken bu site devletlerini de içeren imparatorluklar kuruldu. Sümer, Babil, Akad, Asur, Persler, Medler, Urartular, Hititler vb. onlarca devlet, imparatorluk kuruldu ve yıkılarak yerini yerisine bıraktı.

Babil İmparatorluğu (İ.Ö. 2200-550); Basra Körfezi'nden Kudüs'e kadar, tarihte "Verimli Hilal" olarak anılan bölgeyi de büyük oranda içeren genişlikte kuruldu. Babil İmparatorluğu; Güneydoğu Karadeniz'den Güney Kafkasya'ya, Hazar Denizi'nin güneyinden Urmiye, Van Gölü ve Basra Körfezi'ne inen İran'ı içeriyordu.

Asur imparatorluğu (İ.Ö. 1170-612); yine Basra Körfezi'nden Kilikya, Filistin ve Mısır'ın güneyine varana kadar, bugünkü Irak, Suriye, Mısır içeriyordu.

Urartu Devleti (İ.Ö. IX-VII); bugünkü Kuzey Kürdistan, Güney Kafkasya, özellikle de Urmiye, Van, Sevan gölleri bölgesini içeriyordu.

Derken, Pers İmparatorluğu tarihte yerini aldı. İ.Ö. 559-330 yılları arasında; Hindistan sınırından İran, Güney Kafkasya, Mezopotamya, Kuzeydoğu Afrika, Anadolu ve Balkanlar'a kadar uzanan geniş alanda 200 yılı aşkın yaşadı.

İ.Ö. 336-323 yılları arasında hemen hemen Pers İmparatorluğu'nun geniş etki alanında Büyük İskender İmparatorluğu kuruldu. İskender, Makedonya'dan Hindistan'a, Kafkasya'dan Mısır'a uzanan ve ömrü çok kısa olan bir imparatorluk kurmuştu.

Ardından Akdeniz ve Karadeniz bölgelerini kapsayan, önce Roma, sonra Bizans İmparatorlukları kuruldu.

İran ve Mezopotamya'yı içeren Sasani imparatorluğu; derken üzerinde durduğumuz coğrafya, son tek tanrılı din olarak İslamiyetin doğuşu ve yayılışına tanıklık etti. Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve nihayet bu coğrafya son imparatorluk olan Osmanlı İmpara-

torluğu'nun kuruluşunu ve yıkılışını yaşadı.

Dünyanın farklı kıta ya da coğrafyalarında belirli bir geriden takiple, farklı uygarlıklar, devletler kuruldu. Ve yıkılarak yerlerini yenilerine bıraktılar.

Bu coğrafyada tarihe kısa bir göz atmayı, dört sorunu netçe bilince çıkarabilmek için yaptık. Birincisi küreselleşme. Son yılların en çok kullanılan bu kavramıyla anlatılmak istenen gelişmelerin yeni olmadığını, hele hele son 10-15 yılın ürünü hiç olmadığını sergilemek için. Eğer, Yeni Dünya Düzeni (YDD) savunucularının küreselleşme kavramına yükledikleri içerikten farklı olarak bu kavramı kullanacak; küreselleşme yeni değil, insanlığın uygarlık yürüyüşüyle yaşattır. Küreselleşme eğer halklar ve toplumlar arası ekonomik, kültürel, siyasal ve hatta askeri deney ve teknoloji alışverişi, birbirini karşılıklı etkileme ise -ki öyledir- bu yeni değildir. Farklı coğrafya ve kıtaları bir imparatorluk çatısı altında birleştiren Pers, Büyük İskender, Roma, Selçuklu, Osmanlı vb. imparatorluklar süreci, aynı zamanda farklı kültür ve uygarlıklar arası yakınlaşma ve birbirini etkileme sürecidir.

İkincisi; devletler, hatta uygarlıkların yıkılması tarihin sonu değil. Devlet, parti, örgüt hem amaç değil araçtırlar, hem de dolayısıyla kalıcı değiller. Kalıcı olan, halk/halklardır. Ki halk olgusu bile diyalektik değişim ve dönüşümün dışında kalamaz. Uzun vadede halk olgusunun bileşeni de yukarıda sözünü ettiğimiz küreselleşme trendinde değişime uğrayarak farklılaşır.

Üçüncüsü; yakın yıllarda SSCB ve reel sosyalizmin yıkıl-

Eğer tarihin sınıflar arası mücadelenin ürünü olarak şekillendiği doğru ise -ki doğrudur- yeniden yön arayan tarihe içerik kazandıracak olan belli başlı sınıfları, katmanları ve siyasal özneleri kavgaya davet etmesi de kaçınılmazdır.

ması, burjuvazinin ideologları tarafından "tarihin sonu" diye ilan edilerek, insanlık kapitalist sanayi uygarlığının gittikçe derinleşen kriz ve kaosuna mahkum edilmek isteniyor. Fakat her yıkılışın yeni bir başlangıç olması işleyişi gereğince; reel sosyalizmin yıkılışı, insanlığın dünya çapında kapitalist sanayi uygarlığına karşı yeni bir devrimci hamle geliştirmesinin önünü açtı. Son yıllarda giderek şekillenen yeni devrimci dalga ve bu dalganın harekete geçirdiği dinamikler, yeniden yön arayan tarihe içerik kazandırmanın zengin arayışı içerisindedirler. Tersinden de yeniden yaratılmayı bekleyen tarih, adeta davul-zurna çalar misali yeni devrimci dinamiklere davetiye çıkarıyor. Devrimci değişimden yana olan komünistlere, devrimci demokratlara, hümaniter akımlara, hatta kendi mecrasında değişim hedefleyen sosyal demokratlara tarihin daveti var. Ve önemlisi de siyasal dinamiklerin dayandığı işçi sınıfına, emekçi halka, kadın ve aydınlara, gençliğe tarihe yeniden içerik kazandırmanın çağrısı var. Eğer tarihin sınıflar arası mücadelenin ürünü olarak şekillendiği doğru ise -ki doğrudur- yeniden yön arayan tarihe içerik kazandıracak olan belli başlı sınıfları, katmanları ve siyasal özneleri kavgaya davet etmesi de kaçınılmazdır. Elbette her sınıf ve katman, her sol/sosyalist siyasal akım kendi cephesinden tarihe yeniden

içerik kazandırmanın kavgasını geliştirecektir.

Dördüncüsü; tarihe içerik kazandıracak olan siyasal özneler (partiler, örgütler, hareketler) yeniden şekillenerek içerik kazanmakla yüzyüzedirler. Yani tarihe içerik katacak olan siyasal öznelerin bizzat kendilerinin öncelikle yeniden şekillenmek, içerik kazanmak görevleri bulunuyor. Çünkü 20.yy devrimci dalgasının geri çekilmesiyle birlikte, bu dalganın ürünü olan partiler, örgütler, hareketler, daha somutta komünist, ilerici, devrimci demokratlar da belirleyici yönüyle gittikçe yeni bir sosyal demokrat harekete evrilmeye başladılar. Son yıllarda basında ve tartışmalarda sıkça kullanılan "neo muhafazakarlar", "neo liberaller", yani yeni muhafazakarlar, yeni liberaller oluştu, oluşuyor. Bu gelişme beraberinde yeni sosyal demokratların, yeni komünistlerin oluşumunu getirecektir. Çünkü 20.yy liberalleri muhafazakarlaştı, sosyal demokratları liberalleştirdi ve komünistleri de gittikçe sosyal demokratlaşıyor. Siyasetin komünist yelpazesinde boşluk oluşuyor; bu boşluk, yeni bir sosyal demokrat harekete evrilen 20.yy komünist hareketinden köklü bir kopuşla yeniden doldurulacaktır. Yani 21.yy komünist hareketi de yeniden şekillenecektir.

Avrupa'nın 20.yy komünist hareketi gittikçe yeni bir sosyal demokrat harekete dönüşme yönünde önemli adımlar attı bile. Bir süre önce yeni oluşturulan "Avrupa Sol Parti" yeni bir sosyal demokrat harekettir. Fransa, İtalya, Avusturya komünist partileri başta olmak üzere Avrupa'daki kimi komünist, işçi ve demokratik sosya-

lizm adını taşıyan partilerin kurdukları "Avrupa Sol Parti" net olarak yeni bir sosyal demokrat parti hedefini vurguluyor. Ortak açıklamalarında, "Sosyalist Enternasyonal'in, Willy Brand ile Olof Palme'nin damgasını vurduğu gelenekten çoktan kopup bir 'neo liberal' projeye dönüştüğünü" belirterek, Avrupa'da yeni bir sosyal demokrat hareketi yaratmak istiyorlar. Avrupa komünist hareketi yeni bir sosyal demokrat harekete dönüşme hedefini net bir şekilde ortaya koyuyor. Avrupa'da komünist hareket de yeniden şekillenmek zorundadır.

X veya Y partisinin tıkanması tarihin sonu değildir

Dünya çapında emperyalist-kapitalist sistemin derinleşen krizinin ilk meydan muharebesi Ortadoğu'da sahneye konuldu. Neden Avrasya, Ortadoğu, Irak sorularına yanıt olarak epeyce şey yazdık? Çünkü Kürt halkı, Kürt coğrafyasının ulusal demokratik, devrimci, komünist hareketi krizin odağında. Bütün aktörleriyle ve yol açtığı sonuçlarıyla kriz, Kürtleri derinden etkiliyor, etkileyecek.

Ortadoğu ve Kürdistan ciddi kırılmalara, dönüşümlere gebe. Tarihin yeniden yaratıldığı, yaratılacağı açık. Sorun, yaratılacak tarihe içerik kazandıracak dinamiklerin duruşunda odaklanıyor. Tarihe ABD tanklarının gölgesinde ya da AB kriterleri çerçevesinde mi yeniden içerik kazandırılacak; yoksa ezilen işçi-emekçi halkımız ve onun siyasal özneleri tarihin aktörleri olacaklar mı?

Coğrafya az ya da çok bir yanıyla tarih demekse, Kürtlerin coğrafyası tarihlerini yeniden etkileyecek verilerle yüklü-

Coğrafya bütün verileriyle hareketleniyor, jeopolitik unsurları aktifleşiyor. Bugün bir kez daha şununla yüz yüzeyiz: Devrimci, yurtsever siyaset, jeopolitiğin kendisine sunduğu verileri ne oranda değerlendirebilecek?

dür. Coğrafya bütün verileriyle hareketleniyor, jeopolitik unsurları aktifleşiyor. Coğrafya deyip geçemeyiz. Kürt siyaseti, coğrafyasından gelen çetin sorunlarla son yüz yıldır hep boğuşuyor. Bugün bir kez daha şununla yüz yüzeyiz: Kürdistan devrimci, yurtsever siyaseti, jeopolitiğin kendisine sunduğu verileri ne oranda değerlendirebilecek ya da jeopolitik sınırlamaları ne oranda aşabilecek?

Kriz, coğrafyamızda tarihi hızlandırıyor, ancak krize devrimci çözümle yanıt verebilecek dinamikler sorunlarla yüklüdürler. Hem devrimci siyasal özneler hem de ezilen halkımız ve sömürülen sınıfların duruşları sorunlarla yüklüdür. Kuzey'de örgütten çok örgütsüzlük ve siyasetsizlik hakim.

Dün Kuzey'de bağımsız, hatta "bağımsız birleşik Kürdistan" savunusu ön plandaydı, federasyonu savunan kimi yapılar ağır eleştirilerin hedefiydiler. Diğer parçalarda ise özerkliği aşan siyasal istemler gündemde değildi. Bugün tam tersi oldu. Güney'de Federe Kürt Devleti yönünde atılan ciddi adımlar var. Doğu ve küçük Güney'de bile federasyon tezleri ileri sürülürken, Kuzey'de PKK siyasal hedefini "yurttaşlık hakları" ile sınırlandırdı. Kuzey'de siyasetin, siyasal hedeflerin hem çitası adeta sıfırlandı hem de devrimci içerikten soyutlandı. Dahası, sosyalistler hariç, ulusal sorunu ABD ya da AB emperyalizmi ile işbirliği

içerisinde çözüme arayışı belirleyici siyaset halini aldı.

Halihazırda Kuzey'de etkin siyasal özne olan PKK (şimdiki adıyla KONGRA-GEL) evrildiği siyasal çizgiyle, gittikçe süreci ilerletecek devrimci bir dinamik olmaktan çıkıyor. Hatta süreci baskılayan bir tıkaca dönüşüyor.

A. Öcalan'ın cezaevinde geliştirdiği "Demokratik Cumhuriyet" teziyle; PKK ülke, ulus ve ulusal kurtuluşa ilişkin temel tezlerden uzaklaşarak, kendini "yurttaşlık hakları" gibi Kürt ulusal özgürlüğü yönünde somutluk içermeyen kavram ve hedeflerle sınırlandırdı. En etkin hareketin böylesi bir çizgiye evrilmesi, sürecin üzerinde boğucu etkilerde bulunuyor.

PKK'nin tıkanması ya da çöküşü, halkımızın ve özgürlük mücadelesinin yararına değildir. Bunun üzerinde yıllar önce 1992'de de durmuş ve eğer PKK çökerse ya da çökertilirse, herkes bundan olumsuz etkilenenecek demiştik. Fakat eğer PKK izlediği siyasetin sonucunda tıkanır ya da çökerse, Kürt halkı için "tarihin sonu" olmayacaktır.

Kuzey'de son 30 yılda siyasetin ağırlıklı tonu bazen DDKD oldu, bazen X veya Z hareketi oldu. Son 15 yılda ise ağırlıklı tonun PKK tarafından temsil edildiği biliniyor. Nasıl ki PKK öncesi X veya Y siyasal hareketinin tıkanıp dağılması, işçi sınıfımız, halkımız açısından "tarihin sonu" olmadıysa, PKK'nin de aynı akıbete uğraması tarihin sonu olmayacak. İşçi sınıfı, emekçi halkımız, gençlik, kadınlar ve aydınlar illaki yeni bir çıkış yolu bulacaktır. Tarihe yeniden içerik kazandıracak olan siyasal dinamikler yeniden boy verecek;

ulusal özgürlük ve sosyalizm yolunda tarihe içerik kazandıracaklardır.

PKK'nin hangi nedenle olursa olsun yeniden silahlı mücadeleyi başlatma kararı doğru değildir. PKK yeniden silahlı mücadeleye değil; ülke, ulus gerçeğinin kabulüyle birlikte, Kürt halkının devlet kurma hakkı olarak UKTH ve Güneyli federe devlete dostça bir bakışı esas alan savunusuna dönmelidir. Bu temel hedefler uğruna siyasal mücadeleyi geliştirmelidir. Demokratik cumhuriyet, Atatürk kültür milliyetçiliği ve yurttaşlık hakları vb. savunuları temelden reddeden bir siyasal çizgiye dönerse, bu hem kendisinin hem de halkımızın yararına olur. PKK, A. Öcalan'ın Türkiye Cumhuriyeti'nin perspektifiyle Güney'deki Kürt Federe Devleti'ne bakışını; Türkiye için asıl "tehlikenin Güney'den geldiği" yolundaki tutum ve önerilerini reddedebilmelidir.

Kendini demokratik bir parti olarak nitelendiren KONGRA GEL'i neden sosyalizmi savunmuyor diye eleştirmek doğru değil. Ama Kürt halkının ulusal demokratik haklarını ve bu haklarının en özlü ifadesi olan ulusal devlet kurma hakkını savunmuyor diye eleştirilmelidir.

Yazının başında da belirtmiştik: Partiler, örgütler amaç değil, araçlardır. Amaç; ulusal özgürlüktür, işçi sınıfının toplumsal kurtuluşudur. Amaç; işçi, emekçi halkın, gençliğin, kadınların yarına güvenle bakabilmesi, eşit ve özgür yaşayabilmesidir. Araç; buna hizmet ettiği sürece işlevlidir, anlamlıdır.

20.yy devrimci dalgasının ürünü olan parti, örgüt ve dinamikler, ülkemizde de işlevle-

Eğer son yıllarda siyaset yelpazesinin solunda ideolojik olduğu kadar politik mücadelesiyle de işçi-emekçi halkın güçlü sesi olabilen bir sosyalist hareket (parti) olsaydı; PKK 'demokratik cumhuriyet' çizgisini bu kadar rahat geliştiremezdi.

rini genel çizgileriyle tamamladılar. Siyaset ve örgüt, örgütlenme genelin bir parçası olarak ülkemizde de yeniden şekillenecek, şekilleniyor. Sadece komünist siyaset değil, milliyetçi, ulusal demokratik, devrimci-demokrat siyaset ve örgütler yeniden şekilleneceklerdir. 20.yy başlarında yaşandığı gibi eskiden kopuş ve yeniden şekillenme, 21.yy başlarında dünyada yaşandığı gibi ülkemizde de yaşanacaktır. Bu sürece girilmiştir. Mezopotamya Sosyalist Partisi Girişimi (MESOP) sosyalistler cephesinden eskiden kopuşu ve yeniden şekillenmeyi temsil ediyor. Bu yeniden şekillenme elbette 20.yy'ın ileri ideolojik, politik ve örgütsel değer ve birikimlerini de içerecektir, içermelidir de. Çünkü eski ya da mevcut olanın içerisinde nasıl ki yeni filizleniyorsa, yeni olan da da ima ve kısmen eski olanı içermiştir. Çünkü yeni, bir yanıyla geçmiş ile gelecek arasında bir köprüdür.

Tarihin bize daveti var. Tarihin genel olarak değişimin dinamiklerine, özel olarak da ulusal özgürlüğün, sosyalizmin zengin ve farklı dinamiklerine daveti var. Komünistlere, ulusal demokratik güçlere, kültür sanat dinamiklerine daveti var...

Ülkemizde, krizin devrimci dönüşümüyle aşılmasında dinamik rol oynayacak ve dışındaki ulusal demokratik güçlere de dinamizm katacak olan bir ko-

münist partiye ihtiyaç yaşamsal önemdedir. Bu ihtiyaç elbette en başta komünistlerin, ulusal özgürlük ve sosyalizm mücadelesindeki tarihsel rollerini yerine getirmelerinin gereğidir. Ama aynı zamanda ulusal demokratik, devrimci, milliyetçi dinamikleri tetikleme için de komünist partisine görev düşüyor. Eğer son yıllarda siyaset yelpazesinin solunda ideolojik olduğu kadar politik mücadelesiyle de işçi-emekçi halkın güçlü sesi olabilen bir sosyalist hareket (parti) olsaydı; PKK 'demokratik cumhuriyet' çizgisini bu kadar rahat geliştiremezdi. "Benim solumda güçlü bir komünist parti var, güçlenir ve beni etkisizleştirir" baskısını üzerinde hissederdi. Elbette güçlü bir sosyalist partiye rağmen PKK mevcut çizgisine evrilebilirdi, fakat mevcut siyasal tıkanma ve umutsuzluk yaşanmazdı, yaşanmayabilirdi. Kadrolar, işçi-emekçi kitle önderleri belli bir parti ya da örgütün tıkanmasıyla "tarihin sonu" umutsuzluğuna kapılmazlardı.

Tarihin daveti ve MESOP

Ülkemiz komünistleri tarihin davetini algıladılar ve Mezopotamya Sosyalist Partisi Girişimi ile de yanıtlamaya giriştiler. MESOP ülkede siyasetin ağırlıklı tonu ya da tonlarından biri olmaya taliptir. Bu görevin "haydi!" deyince altından kalabileceğimiz bir görev olmadığının bilincindeyiz. Ayrıca, krizi devrimci alternatifle aşmak gibi büyük bir hedefe, küçük adım ya da hesaplarla varılamaz. MESOP'lular ve etkileyip harekete geçireceği dinamikler, tarihin kendilerine davetini devrimci değişimlerle yanıtlamaya soyunurken aşağıdaki belli başlı temel sorunlar

üzerinde derinlemesine yoğunlaşmak zorundalar.

a- İdeolojik yeniden üretimi Marksizmden kopmadan gerçekleştirebilmeliyiz. Bu yeniden üretim sürecinde elbette Leninizmden alacağımız çok şey vardır. Ama daha kapsayıcı bir senteze yönelmemiz gerekiyor. Bir yandan doğu ile batı değerlerinin sentezi; diğer yandan Troçki'den Mao'ya, Che'den Bakunin'e varana kadar Marksizm ile Anarşizm gibi Marksizm dışı akımların çağdaşlarının yeniden ideolojik üretimimize katkılarının olacağına ve olması gerektiğine inanıyorum. Bu yeniden üretimi gerçekleştirirken "biraz ondan, biraz bundan alalım" eklektizmine düşmeden yeni bir sentezin beslenme kaynakları olarak algılamalıyız.

b- Tarihin davetine içerik kazandırabilecek bir komünist partinin yaratılmasını hedefliyorsak; gövdede güçlü örgüt, örgütlenme sorununu derinlemesine irdeleyip tartışmamız gerekiyor. Yeniden dağıtmak üzere toparlanmaya (örgütlenmeye) girişmeyelim diyorsak; bugünden merkezde güçlü örgüt yerine, gövdede güçlü örgütlenme üzerinde durup netleşmeliyiz. Elbette 21.yy örgütlenmesinde de merkez ve hiyerarşi olacak, olmak zorunda; fakat ideolojik, politik, örgütsel güç ve yoğunluk salt merkezde değil, esasen gövdesinde olmak üzere örgütün her yerinde yaratılmalıdır. MESOP'un genel çizgileri ile belirlemiş olduğu "yerelden başlayarak kadrolarda, işçi-emekçi kitle önderlerinde, gençlik ve kadınlarda güçlü bir arayışı tetikleme" yaklaşımı, gövdede güçlü örgüt tezine ne oranda içerik kazandırabilir?

MESOP olarak tarihin bize davetine olumlu yanıt vermek istiyorsak, siyaset ile yaşam arasında yeniden nasıl bağ kuracağımızın üzerinde tartışmalıyız. Örgütlenmeyi sokağa, fabrikaya, köye, okula taşıyabilen duruşu geliştirebilmeliyiz.

c- MESOP'un uzun yürüyüşünde tartışıp netleştireceği ve önemlisi pratik davranışlarda içeriğe büründüreceği diğer önemli olgu organik birlik sorunudur. Organik birlik, elbette uzun yıllar farklı parti ve örgütlerde mücadele vermiş kadroların yeni bir parti (MESOP) bünyesinde birleşebilmelerinin anahtarıdır. Bu, farklı siyasal geleneklerden gelen kadroların MESOP örgütlenmesi içerisinde yeniden yoldaşlık bağını geliştirebilmelerinin perçini olacaktır. Aynı süreç, mevcut kadrolar arasında zayıflayan yoldaşlık bağının güçlendirilmesinde ve yoldaşlık kavramına yeniden içerik kazandırmada da işlev üstlenecektir. İnsanın ayağı farkında olmadan taşa çarptığında, beyni organik bir tepki vererek acıyı hisseder ve sahiplenir. Elbette insan vücudundaki organik birlik ve uyumun aynısını örgütlemeye yaratmak mümkün değil. Ancak kadrolar arası yeniden sırt sırta verebilecek dava yoldaşlığı bağının yaratılması arayışında organik birlik sorununu tartışmalıyız.

d- MESOP olarak tarihin bize davetine olumlu yanıt vermek istiyorsak, siyaset ile yaşam arasında yeniden nasıl bağ kuracağımızın üzerinde şimdiden tartışmalıyız. Kadroların kadrolara, dışındaki sol-devrimci partilerin kadro ve tabanına dönük siyaset ve propaganda yapmasını aşan; siyaset ve örgütlenmeyi yeniden sokağa, fabrikaya, işletmelere, kö-

ye, okula taşıyabilen dinamik duruşu geliştirebilmeliyiz. Ayrım yapmadan söyleyebiliriz: 20.yy'ın son çeyreğinde şekillenen örgüt kadrolarının belirleyici olarak yaşamdan, yığınlardan kopuk siyaset yaptığı acı gerçeğini kabul ederek, burjuva siyasetin etki alanındaki kitlelere nasıl gidebileceğimizi tartışmalıyız. Siyaset ile yaşamın, örgüt ile yaşamın bağını yeni zeminlerde, bakir topraklar üzerinde nasıl yeniden kuracağımızı derinlikli tartışabilmeliyiz. Bu yönde atılan en ufak bir adımı, gelişmeyi, deney olarak partide yaygınlaştırebilmeliyiz. AKP'nin, DYP'nin, CHP'nin vb. burjuva siyasetin etki alanındaki milyonlarca işçi-emekçiyle yeniden bağ kurmaya yönelebilmeliyiz. Bu yöneltişte rejime karşı ulusal duruş, sermayeye sınıfsal duruş gibi geniş bir politik perspektifle propaganda geliştirebilecek miyiz? İdeolojik katırlıkları, "Tanrı var mı, yok mu?" gibisinden kaba yaklaşımları esas geniş yığınlara dönük propagandada geride bırakmalıyız. İdeolojik doğrularımızı yaşamın hamuruna veya geniş yığınların politik çamuruna batırabilme cesaretini gösterebilecek miyiz?

e- Tarihin davetinin sadece siyaset dinamiklerine olmadığına da yazının genele ilişkin bölümünde belirtmiştik. Ülkemiz özgülünde kültür-sanat dinamiklerine de davet var. Elbette toplumda radikal siyasal dönüşümleri gerçekleştiren siyaset dinamiğidir. Ancak işçi, emekçi halk yığınlarını uzun vadede değişime hazırlayan devrimci, ilerici, hümanist kültür-sanat ve özel olarak da edebiyat dinamikleridir. Kısacası aydınlara, kültür-sanatın zengin dina-

miklerine özgülümüzde de tarihin yeniden daveti var.

Ulusal özgürlük ve toplumsal kurtuluşta kültür-sanat dinamiklerinin rolü tartışılırken, öncelikle şunların üzerinde durulması gerekiyor:

Birincisi; Kürt aydınları, sanatçıları arasında giderek genişleyen bir eğilim olarak ideolojiden hatta politikadan kaçış gözlemleniyor. Ancak, ideolojik-politik içerikten tamamıyla yoksun bir kültür-sanata, özellikle de edebiyata şu ana kadar yeryüzünde rastlanmamıştır. Kültür-sanat özellikle de edebiyat tarafıdır. Dolayısıyla ne kadar gizlerse gizlesin, ne kadar sakınırsa sakınsın, ideolojik içeriği az ya da çok taşır. Kürtler yönünde ele alındığında, kültür-sanatta ideolojik aşısı başından beri vardır. Feqiyê Teyran ile ilk aşısı yapılan sol-emekçi ideolojik aşısı, Cegerxwin ile derinleşmiştir. Ve Ehemedê Xanî ile kazanılan genel ulusal özgürlükçü aşısı günümüze kadar kültür ve sanatta zenginleşerek etkili olmuştur. Bunu görmezlikten gelmek bugünkü yarım aydınlara özgüdür. Bugün büyüyen bir eğilim olarak "kültür-sanat ve edebiyatta ideolojik, politik içerikten tümüyle uzak durulmalı" diyen bu yarım aydınlar, özünde kültür ve sanatta Marksist-Leninist ideoloji ve politikaya karşı dururlar. Yoksa hepsinin bal gibi ideolojisi de, politikası da vardır ve bu görüşlerini eserlerine işliyorlar. Bu yarım aydınların hemen hemen hepsi sosyalizme bolca küfrederken, ABD'yi alkışlayarak siyaset yapar.

İkincisi; edebiyat (şiir, roman, öykü) bütün halklarda, köklü siyasal alt-üst oluşların, köklü devrimlerin ya da yarı yolda kalmış devrimlerin, bü-

Türkiye devrimci örgütlerinin çoğunluğu, Kuzeyli Kürt hareketinin mevcut durumunu değişmez veri olarak görüp harekete geçmişlerdir. "Fırsat bu fırsat!" diyerek, Kürt kökenli birkaç kadro ile alele acele 'Kürt özerk örgütü'nü kurma gayreti içerisinde.

yük zaferlerin ya da yenilgilerin öncesinde ve sonrasında hep ciddi sızramalar yapmıştır. Bugün genele ilişkin çokça kullanılan "politik edebiyat geriledi" iddiası doğrudur. Ama bu bir başka doğrunun sonucudur; yani devrimci siyasetin gerilemesinin kültür ve edebiyata yansımalarıdır. Yarın sınıflar mücadelesi, ezilen ulusların özgürlük kavgası yeniden dünya çapında büyürse, politik edebiyatın, sanatın yeniden nasıl canlanacağına şahit olacağız.

Üçüncüsü; Kürt edebiyatında, sanatında aşk ve sevginin yanı sıra ikili politik tema başından beri hep varolmuştur: Ulusal baskıya karşı 'ulusal özgürlük' teması ve egemen sınıflara karşı emekçi, yani sol-sosyalist tema ve mücadele varlığını Feqiyê Teyran'dan bu yana korumuştur.

Kısacası tarihin hem siyasette hem de kültür-sanat dinamiklerine daveti var. Toprağın her yönüyle yeniden işleneceği açık. Her dinamiğin kendi yönünde işlemeye koyulduğu toprağa, ileride biçmek istediği ürünü bugün ektiği, ekmeğe çalıştığı da açık. İşte asıl sorunumuz burada başlıyor. Devrimci değişim ve aydınlanmadan yana olan gerek siyaset gerekse edebiyat dinamikleri, gelecekte biçmek istedikleri ürünü bugünden ekebilecekler mi? Dahası ekmeğe istedikleri tohum için toprağı yeniden ve derinden işleyebilecekler mi? Çaplı siyaset adamı kadar çaplı

kültür-sanat kadrolarını tarihin daveti burada sınava çekecek.

Türkiye devrimci hareketinin Kürt sorunundaki sınavı

"Dost dar günde belli olur" diye halkın zengin pratiğinden süzülüp üretilen bir deyim var. Türkiye devrimci ve komünist hareketi bugün Kürt sorununda bu sınavla yüzyüzedir. Uzatmadan şunları belirteyim:

- Kürt hareketi, Kuzey parçasında şu an örgütten çok örgütsüzlüğü yaşıyor. Elbette bu geçicidir ve aşılacaktır.

- Mevcut ulusal demokratik yapılarda, başta ABD emperyalizmi olmak üzere emperyalizmle işbirliği eğilimi belirgindir.

- PKK 'demokratik cumhuriyet' tezi ile siyasetin çitasını adeta sıfırlamıştır.

- MESOP Girişimi ile sosyalist hareket yeniden toparlanmada yolun başındadır.

Türkiye devrimci ve komünist parti ve örgütlerinin tümü değil ama büyük çoğunluğu Kuzeyli Kürt hareketinin mevcut durumunu değişmez veri olarak görüp harekete geçmişlerdir. Mevcut durumda "fırsat bu fırsat" diyerek, bulabildikleri Kürt kökenli birkaç kadro ile alele acele 'Kürt özerk örgütü'nü kurma gayreti içerisinde.

Kimileri ise beterin beteri olarak, Kürt sorununda şoven üniter rejimin kırmızı çizgileri arkasına saklanarak siyaset yapıyor. A. Öcalan'ın 'demokratik cumhuriyet', 'yurttaşlık hakları' gibi geri savunularını veri kabul edip, bir çırpıda onlar da "UKTH artık geride kaldı" diye ilan ettiler. Yani Kürt ulusal hareketinin diri ve ileri hedeflerini değil, geri ve çökmüş halini kendilerine dayanak yapıyor-

lar.

'Demokratik cumhuriyet' tezi savunusuna bakıp ellerini ovuşturarak, "bakın, dediğimiz noktaya geldiniz" diye seviyenler az değil. Dahası bol bol ve soyut olarak Kürdün sınıfsal kurtuluşundan söz edip, iş ulusal özgürlük boyutuna gelince rejimin kırmızı çizgilerinin arkasına saklanarak, tıpkı Bülent Ecevit gibi "Kürtlerin sorunu ekonomik sorundur" diyenlere Bayrampaşa Cezaevi'ndeki yüzbaşının düştüğü konumu hatırlatmak isterim. Türkiye çapında tutukluların tek tip elbise giymeme direnişi vardı. Bayrampaşa Özel Tıp Cezaevi'nde de direniş devam ediyordu. Tek tip elbise giymediğimiz için mahkeme ve görüşe çıkarılmıyorduk. Sonra zorla tek tip giydirilerek mahkemeye çıkarılma denemeleri yapıldı. Çoğu kez tutuklular sadece şortla

Üniter rejim yarın Kürt sorununda kendi kırmızı çizgilerini aştığında, daha doğrusu aştırıldığında, devletin kırmızı çizgilerini bariyer yaparak siyaset yapan sözde 'devrimci', 'komünist' parti ve örgütler, bizim yüzbaşının durumuna düşerler.

mahkemeye çıkıyorlardı. Çünkü zorla giydirilen tek tipi üstümüzde yırtıyorduk. Bu süreçte cezaevinden sorumlu ... yüzbaşı bize sık sık "Boşuna direniyorsunuz" diye seslenir, elindeki defteri göstererek, "Kara kaplı kitapta ne yazılı ise o uygulanacaktır" derdi. Yani yasaları bize hatırlatırdı. Biz de her defasında kendisine, "Kara kaplı kitaptaki yasalar tepedeki birkaç adamın ürünüdür, değişirler, göreceksin, tek tip kalkacaktır" cevabını verirdik. Derken, Diyarbakır Cezaevi'nde M. Emin Yavuz'un grevde ölü-

müyle birlikte tek tip uygulaması kaldırıldı. Ardından bizim yüzbaşı gergin bir yüz ifadesiyle koğuşa geldi ve elindeki defteri yere atarak tekmelemeye başladı; devlete, hükümete, Cumhurbaşkanı T. Özal'a ağır küfürler savurarak, "Madem tek tip elbiseyi kaldıracaktınız, neden beni bu insanlarla bunca yüzyüze getirdiniz, bunlara bunca eziyet yapmama neden oldunuz" diyordu...

Uzatmayalım, yüzbaşmayı sa-kinleştirerek çaya davet ettik ve kendisine yasaların değişebildiğini bir kez daha hatırlattık.

Devlet, üniter rejim yarın Kürt sorununda kendi kırmızı çizgilerini aştığında, daha doğrusu aştırıldığında, devletin kırmızı çizgilerini bariyer yaparak siyaset yapan sözde 'devrimci', 'komünist' parti ve örgütler, bizim yüzbaşının durumuna düşerler.

Di salên 1930î û 1970î de Bizav, Komele û Partîyên Kurd (2)

✍ Ahmet Önal

Komaley Jîyanawey Kurdistan

Li Îranê di salên 1940î de Riza Şahê Pehlewî dijî kurda siyasetek gedar û dijwar meşand. Di berî şerê cîhanê yê duwemîn de li Îranê hinek mafên demokratik dihatin dîtin. Di nav kurdan de hin wê demê dihatin qaleqal kirin ku bêriya otonomîyê bi civata eşîrî û nijadî, kurd nikarin têkilê hev bibin û bigehêjin armanca xwe.

Li Mehabadê bi hêjmarî zêde nebin jî ji rewşenbîr û karêran grubek hebû ku rolek girîng di nav gel de girtibûn.

Di dawiya sala 1942an de ji nav Partîya Gel ya Îranê (TU-DEH) yên ku li Kurdistanê xebata siyasî dikir, serekê komita heremê zenaatkar bû û nave wî Rahman Zabîhî bû. Bi destpêkirina wî civîna Partîya Jîyanawey Kurdistan amade û saz bû.

Di civînê de: Armanca te-

koşina kurd ji bo "otonomîyê" ye û di nav çerçeva sinorê dewleta Îranê de bê dayîn. Ji bo tekoşina "Kurdistanek gewre (serbixwe)" divê di plana duwem de helwest bê girtin. Ev daxwaza duwem divê li Iraq, Îran û Tirkîya yê paş sistema otonomîyê ku bi cî bû, hîngê dikarin bînin rojevê.

Jîyanawey Kurdistan, partîyek çepgir bû û alîgirê Sovyetê bû. Ji bo wê jî di nav gundî û eşîran de bi bingeh nedibûn û ji aliye têkili de zahmeti dikişandin. Gor van astengên di sala 1944an de bûbûn partîyek berfireh û bi nav û deng li Mehabadê kovara "Niştîman" wêşand. Opera ya bi navê "Dayîka Niştîman" serrast kir û deranî ser sahaneyê ku di operaye de propaganda nasyonalistî ya kurd dikirin.

Jîyanawey Kurdistan û Hîwa yê di Tebaxa sala 1944an de li

çîya yê Dîanparê (ciyê ku civîn kom bûye ew ciye, ku sinorê sê beşê kurdistanê digehêjine hev) yê hevdiîna delegasyonê ku ji her sê parçeyên kurdistanê hatibûn bi darxistin. Di civîne de Kurdistanê bakur bi navê Gazi Muhamed Vahap hate temsil kirin. Navê civînê di tarîxa Kurdistanê de bi navê "Peymana ser sê sînor" hatîye pejirandin û ci girt. Hemû delegasyonan "ji bo Kurdistanê pîroz, soz û peyman kirin ku ji hev re alîgir û tekildar bimînin."

Di sala 1945an de bi teşwîqa Yekîtiya Sovyetê "Cemîyeta Çandî ya Sovyetê û Kurdistanê" saz bû. Paş sazûna vê di Kurdistanê de hemû komele û parti bi aşkere xebata siyasî dikirin û dest ji xebata vîşarti berdan. Sovyetê ji bo Jîyanawey Kurdistan lokaleke jî vekir û diyarî xizmeta partîyê kir. Vekirina lokalê de Berpirsiyarê

Sovyetê û temsildarê derve yê propagandayê jî weki "mêvanên bi rûmet" beşdarî bûbûn.

Di 11ê Çirîyapêşin a 1945an de 9.000 Kurdê sivil û 1.200 Kurdê çekdarî bi hev re di bakurê Uşnî de ku gihîştîbûn Şino yê fermandarên hêzên Sovyetê yê Azerbeycana Bakur û tevî hêzên Jîyanawey Kurdistan bervê hatin û xêr hatina xwe bi dilsozi pêşkêşî Barzanî û gelê Kurd yê serhildar kirin. Mustafa Barzanî û hevalên wî êdî ketibûn xizmeta hêzên Kurdistana rojava.

PDK-Îran

Bi peşnîyara Sovyetê, partîya Jîyanawey Kurdistan fesîh kirin û di dewsa wê de ku "Partiya Demokrata Kurdistan ya Îranê" (PDK-Î) bi yekîtiyek fireh û bi nû ve bê saz kirin, biryar girtin.

Di 25ê Tebax a 1946an de partî ku ava bû di peyama wê de hate diyarkirin ku 105 kesê damezrenêr bi îmza yê xwe cih girtî bûn.

PDK-Îran di bernama xwe de diyarkiribû ku armanca wê "ji bo Îranê demokrasi û ji bo Kurdistana Îranê otonomî" bû. Parti wekî berê bicive û armanca xwe ya "huquq, adalet, medeniyet, wekhevî" yê divê bi kar bîne.

Komara Mehebadê bi pêşevaniya PDK-Îranê saz bû.

Rojname "Kurdistan", "Komela Jinên Kurdistan" û gelek komeleyên dinê jî aliyê vê partîyê ve li Kurdistana rojava saz bûn.

Paş têkçûna Komara Mehabad di demê dirêj de nehat ser hemdê xwe. Lê di demêkî nû de kovara "Rêga" weşandin. 4ê Sibata 1949an de di Riza Şah teşebûsî çalekiyê kirin, bes bi ser neketin. Ser wê

PDK-Îran di bernama xwe de diyarkiribû ku armanca wê "ji bo Îranê demokrasi û ji bo Kurdistana Îranê otonomî" bû. Parti wekî berê bicive û armanca xwe ya "huquq, adalet, medeniyet, wekhevî" yê divê bi kar bîne.

buyere ve Şah dest bi terorek berfireh kir. Gelek kadro û piştewaniyê partîyê girtin û avêtin zindanê. Bes tekoşîn berdewam bû. Di sala 1953ê de rojname ya "Kurdistan" bi nû ve çap kirin.

PDK-Îranê di sala 1964an de kongreya xwe ya duwemîn çêkir. Kongreyê de beşê siyaseta nasyonalistî ya Kurd bi ser ket.

Di sala 1965an de ji nav partîyê grubeke, bangî kadroyê partîyê kirin ku "divê PDK-Îran dev ji siyaseta çep û demokriyê bernede"

Di wan salan de sistema Şah hemû deverê Kurdistanê kiribû weki qîşla. Ji bo wê gelekî endamên PDK-Îrane mecbûr mabûn ku derbazi başurê Kurdistanê bibin.

Li Kurdistana Îranê nakokî herî diçûn kûr dibûn û Kurd her çiqas zêde bi komel nebin jî car bi car dest davêtin çekê xwe. Ev şer bi destê kadroyên PDK-Îrane yen ku çûbûn derva û şunve zivirîbûn rojhilatê pêk dihatin. 18 mehan bi vî awayî tekoşînê berdewam kir.

Di sala 1973an de kongre ya sêyemîn bidarxistin û bi taybetî li ser pêşneketina tekoşînê sekinîn û di salên 1967 û 1968 de çalakîyên ku pêk anîbûn bi rewşekî siyasî şîrove kirin.

Di sala 1970î de bi serokatiya Mistefa Barzanî û PDK-Îranê bi nêrînek pragmatik ji Îran, Turkîye û Amerikayê re "peymanî dijî komunizmê" imzakir. Paş vê peymanê ji ko-

mita navendî ya PDK-Îranê Si-lêman Muînî, Mele Êwarê û çardeh hevalên wan bi destê PDK-Iraqê hatin kuştin û termê wan teslîmî Şahê Iranê kirin. Şah bi rojan ev cendek li rojhilata Kurdistanê bajar bi bajar gerandin û him PDK-Îran, him jî Barzanî teşîr kir. Di demêkî paş vê buyere jî, endamên rêveberîya PDK-Turkiyayê Dr. Şivan û sê hevalên wî li başurê Kurdistanê bi sedema "kujerê Said Elçî'ne!" dan nasîn û kuştin. Ji bona vê bûyerê hîn jî goftûgo dikin û dibêjin "ne zelale" an jî herdû aliyan suçdarî berdewam dike hwd.

Bi vî awayî çepê di nav PDK-Îran û PDK-Turkiyayê hatin tasfiyekirin.

Van partîyan wekî alîgirê PDK-Iraqê karê xwe di salên 1970î de jî domandin.

Komela

Rewşa guhertînen cihanê teşîr li civaka Kurd jî dikir û di aliyê siyasetê de diguherandin. Parçebûna çepgirîya cihanê xwe digihandin komelê yê kurd jî, ji bo wê li Kurdistanê di salên 1960î de komeleyên nû derdiketin holê. Ji wan yek jî KOMELA (Partîya Zahmetkêşanî Kurdistan Ya Şoreş) bû.

KOMELA partîyek radiqal û çepgir bû. Li şopa siyaseta Çî-nê nezik bû. Paşê jî bi PDK-Îran û gelek komelayan re şer kir û bi wî navî hat nasîn.(31) Komela berê li rojhilat saz bû. Paşê jî li başur bi vî navî partîyek saz bû. Stratejiya herduyan jî otonomî û sosyalîzm bû. Paş nizmbuna prestîj û hêza sosyalîzma cihanê ew jî di nav siyasetê de heliyan.

PDK-Iraq

Mistefa Barzanî dema ku derbazî rojhilata Kurdistanê bû, ji hevalên xwe yê başurî

komîteyek saz kir ku herdû parçeyan têkildar bike. Ji bo komele û partiyên ku li başur saz bûne name nivîsîn û peşniyarî bi rê kirin.

Mistefa Barzanî, partiyek ku hemû welatparêzan digire nav xwe wekî berê dixwastin. Wî dixwastin ku ew berê di bin hêzekî de wekî partî bicivin. Ji bo wê serokê Partîya Komûnîst a Kurdistanê/Şoreş Hamza Abdullah vegeerîya başur. Demekî kurt de di nav partiyan de danûstandin çêkir. Paşê ji Partîya Komûnîst a Kurdistanê/Şoreş, Hîwa, Rizgarî û gelek welatparêz li hev civîyan û bi hev re PDK-IRAQ saz kirin. Mistefa Barzanî her çiqas beşdarî civînê nebe jî bê itirazî kirin serok, Sekreter Hamza Abdullah, Cîgirê Serok Şêx Latîf (Kurê Şêx Mahmûdê Berzencî) û Zîyad hatin hilbijartin. Navê wêşana partiyê jî dê bibana "Rizgarî".

Barzanî paş têkçûna Mehabadê hewldanê ku ji bo bizava rojava ya Kurd dikirin bi kêr nehatîbûn. Tevî heyeta xwe li Tehranê ku ji bo kar û xebata siyasî têkildar dibûn, bi tesadûfî bîryara dardakirina xwe fêr bû. Bê çare xwe gîhandin konsolxana Amerikayê. Konsolê Amerikayê bi germî ew qebûl kirin û ji Şah re tekildarî û hevdîtîna da çêkirin. Di hev dîtîna de Şah ji bo wan du rê nîşan kirin ku; wan li Îranê bimînin, wan jî ji Îranê derkevin.

Barzanî ji bo mayîna bîryara xwe diyar kir ku hêzên xwe kom bike û rêya derketinê bibîne. Di 20ê Çirîyapaşin a 1947an de hate Mehabadê.

Şahê Îranê 19 Sibata 1947an de Humayûnî û Gafarî ji bo hevdîtîna Ahmed Barzanî şande Naxadê. Di hevdîtîna de Îran, armanc û tektîka Mistefa Barzanî raste rast fêrbû.

Stratejîya PDK-Iraqê "li Kurdistanê otonomî û li Iraqê demokrasî bû" û ji roja ku hatibûn damezrandin vir ve dubendîya çepgirî û mûhafazakaran her hebû. Lê çavê hemûyan jî li Mele Mistefa Barzanî bû...

Cardîn li pêşiya vê "nijada şervan" ji şer bêtir rê nemabûn. Barzanî tevî 500 şervanê xwe dest bi "rê ya dirêj" bervî Sovyetistanê kir. Lê li pêşiya wî ne tenê Îran, Iraq û Turkîya hebûn, tevî wan eşir çavê ku dixwastin têkevin çavê dujminê xwe û xwe li wî ispat bikin ku "ez jî bûme neyarê Kurdan" jî di keminan de bûn. Bi wê rewşê xwe gîhandin sînorê Sovyetê.

Stratejîya PDK-Iraqê "li Kurdistanê otonomî û li Iraqê demokrasî bû" û ji roja ku hatibûn damezrandin vir ve dubendîya çepgirî û mûhafazakaran her hebû. Lê çavê hemûyan jî li Mistefa Barzanî bû ku "ew kinga yê vegere û bi pratîkî di nav me de ji me re serokatiyê dê bike!..." bû.

Li Iraqê Sibata 1957an de "Bereyê Yekitîya Neteweyî" (BYN) saz bû. BYN her çiqas behsa pîrsa Kurd neke jî partiyê pişgirîya BYNê dikir. Di 14ê Tirmeh a 1958an de hemû muxalîfê dewleta Iraqê, saet di sê yê şevê de bi itifaq ketin Baxdayê, PDK-Iraq û "Efsêrên Azadîxwaz" (ji tevgera Kurd bûn) jî li dijî "rejîma reş" cîyê xwe girtibûn. Baxdat ket. Cara pêşin bû ku di nav dewleta komar de Wezîrê Bijîşkê Mahmud Salîh Mahmûd, Wezîrê Adaletê Mustafa Alî û ji sê kesên ku di "şûraya dewletê ya rêvebirîya bilind" de cîh girtibûn Xalid Naqşibendî Kurd bûn. Ew ji didan xwiya dikir ku hukûmeta nû dixwast pîrsa Kurd çareser

bike.

Hukûmeta nû di 26ê Tîrmeh a 1958an de qanûna bingehîn diyarkir ku tê de "Kurd û Erebi di nav temamiya Iraqê de bi qanûna bingehîn û fermî heqê wan dê bê parastin." (Xal: 3)

Li Iraqê hemû saziyên Kurd bi fermî xebat dikirin. Perwerdeyî ya Kurdî destpêkir. Sovyetê hukûmeta nû ya Iraqê bi fermî naskir. Iraq ji Pakta Baxdayê ku derket ji bo Kurdan bû moralek berz û bi sîstemê bawerî anîn.

Rojnama ku partiyê derdianî "Xebat"ê siyaseta ku dewletê li Kurdistanê bi cî dikir dipajirand.

Hukûmeta nû ya Qasem, Serokê PDK Mistefa Barzanî di 7ê Çirîyapêşin ya 1958de ku ji sirgunê zivirî li Iraqê qebul kir û dilxwazîya xwe anî ziman.

Di van salên 1950î de Yekitîya Ciwanên Kurd, Yekitîya Mamosteyên Kurd û gelek komele yê civakî saz bûn.

Serekê artêşê Abdulsalam Arîf ji vê siyaseta Qasem nerazîbû û di 16ê Tebax a 1958an de li Musilê axaftina ku ji gelre pêşkêş kir de waha digot: "Ji bo Irakê yek çînî, yek netewî û yek partî divê!" û bi dengê berz diqêrîya.

Abdulsalam Arîf di 19ê Tebax a 1958an de peşniyara ku rêvebirê PDK-Iraqê Ibrahim Ahmedî birîbû ku "Newroz cejna Kurda ye û divê bi fermî bê pejirandin û pîrozkirin!" red kir.

Darbeyên ku Abdulsalam Arîf li dijî Qasem teşebus kirin, bi piştgirîya PDK-Iraqê bi ser neketin. Bes di sala 1959an de bi paşverûyîya Ereban û piştgirîya Pakta Baxdayê ya kewn ku pêşveket û Qasem girt bin tesîra xwe, Barzanî û kadroyên se-

rek yê partiyê di Çiriyapêşîn a 1960î de Baxda terk kirin û çûn herema Kurdistanê. Çape-menîya Iraqê bi fermî dijî kurdan helwest digirtin û dijûnî dikirin.

Digotin ku "Yên ku ji nijada Erebnînin weki Kurd, zencî, Ermenî gor rastîya Iraqê ew jî Erebnî."

Rojnama Xebat jî ew "Gelê Kurd, asimilasyona dijî xwe red dike û ewên ku Kurd û Kurdistanê înkâr dike wan şermezar dike." digot û bersîv dikir. Adar a 1961î de rojnama "Xebat" qedexeyê kirin.

Serokwezîrê Iraqê Tahîr Yahya di 4ê Gulan a 1964an de qanûna bingehîn ya Iraqê îlankir ku daxwazên Kurdan hemû înkâr bûbûn û gor dilê Kurdan tu tiştêk tê de cîh negirtî bû.

PDK-Iraq kongreya xwe ya şeşemîn çêkir. Yê ku di nava partiyê de muhalefeta partiyê dikirin hatin şermezarkirin. Gor rewşa nû bername afirandin ku; "di heremên Kurdistanê başur de divê bi sîstema artêşê pêşmerge bê organîzekirin, idareya siyasî û aboriyê bê dar-xistin" bîryar girt.

Serekê Artêşa Iraqê di nava 1964an de diyar kir ku "pirsgirêka Kurd bi rêya leşkeriyê dê bê çareserkin."

PDK-Iraq jî: "Em berê êrîş nakin, lê êrîşên ku bi ser me ve wêrin em dê bi bersîvkin û xwe biparêzin. Ev heqê hemû gelê çîhanê ye" digotin.

Di 21ê Îlon a 1965an de cara yekemîn bû ku yekî sîvîl Abdulrahman El Bazaz berê bi politikayek sert paşê jî siyasêtek nerm ya wekî "ji bo çareserkirina pirsgirêka Kurd rêya aştî divê" got û ilan kir.

Di Gulan a 1966an de li herema Rewandûzê navbera

Welatparêzên Kurd di navbera salên 1960î de PDK-Tirkîye saz kirin. Di Çiriyapêşîn a 1966an de li Gilalayê beşdarî kongreya PDK-Iraqê bûn û wekî "partiya birader" îlankirin. Strateji û politika vê partiyê li ser şopa Barzanî bû.

hêzên Kurd û Iraqê de şerek dijwar destpêkir. Kurda derbeyên mezin li hêzên Iraqê da.

Navbera PDK-Iraq û dewletê de danûstandin destpêkir û di sala 1966an de "otonomî" hat îlankirin. Lê gor dilê Kurdan ne bû. Barzanî "Ji bo ku em wext qezenc bikin me ev peymanê îmkarî" dibêje.

Di 17ê Tîrmeh a 1968an de, ji nava dewleta Iraqê ve darbe bû. General Hasan El Bekir bû reîs ê komarê û hemû endamên hukûmatê ji partiya BAAS hatin ser hukûm. Ji xebatên BAASê bêtir hemû partî û sazî hatin qedexekirin. Dijî wan kiryarên hukûmatê jî reaksiyon zêdebûn. Di sala 1969an de dîsa navbera hukûmatê ku xirab bûbûn bi nû ve vegeyîya ser nermayî yê.

Di wê demê de cîgirê Ahmet Hasan El Bekir û Serokê Konseya Fermanê Ya Şoreşê Sadam Hûseyîn di Çiriyapêşîn a 1970î de axaftinek xwe de digot: "Li Iraqê hemû qedera şoreşê di pratîkê de bi çareserîya pirsgirêka Kurd ve girêdayî ye."

Di 11ê Adar a 1970î de di navbera hukûmata Iraqê û PDK-Iraqê de peymanê otonomîyê hatê îmkarî.

Li Erîvanê radyo û rojnama Riya Teze hebû.

Kurdistanê Sor - (wekî saziyek otonomî ya çandî bû)

Kurdistanê Surîye - Hawar û Ronahi li vira çapbûn.

Sazumana Azadî û Yekitiya

Kurd - Dr. Nazif Beg û Cegerxwîn saz kirin. Paşê feskirin û kadroyê wê ketin nav PDK-Surîya yê.

PDK - Surîye - 1957 weke seksiyonekî PDK - Iraqê xebat dikir.

Kurdistanê bakur û Tirkîye

Paş serhildana Dersimê û li Sasonê serhildana mala Eliyê Unis Qewmê Çiya ji Kurdistanê bakur deng der nediket. Di gelê Kurd de bê çarefî, nefret û asimilasyon bi dijwarî cîh dibûn. Paş salên 1958an li Kurdistanê başûr ku Barzanî jî sirgûnê vegeyîya Baxdayê, li Kurdistanê başûr tekoşîna gelê Kurd bi nû ve germ kir. Wê demê hinek xwendekarên Kurdên Kurdistanê başûr û rojhilat ku li metropolên Tirkîyayê dixwendin bi xwendekarên Kurd re tekildar bûn û bala wan kirandin ser mesela Kurd û Kurdistanê.

Paşê jî Doza 49 Kesan, 23 Kesan destpêkir. Rojnama Dicle-Firat û Kovara Deng ji wan çend hêjmar çapbûn.

Welatparêzên Kurd di navbera salên 1960î de PDK-Tirkîye saz kirin. Di Çiriyapêşîn a 1966an de li Gilalayê beşdarî kongreya PDK-Iraqê bûn û wekî "partiya birader" îlankirin. Strateji û politika vê partiyê li ser şopa Barzanî bû. Biryara wê ya herî zelal ji bo alîkarîya Kurdistanê başur ya PDK-Iraqê bû. Otonomî ji bo Kurdistanê bakur dixwastin.

Di nav TÎP (Tirkîye Îşçi Partîsî/Partiya Karkerên Tirkîyê) de Kurd gelek bi berfireh cîh girtibûn. Kongreya vê partiyê ya çaremîn dê behsa hebûna mafê Kurdan bi hewldana kadroyên Kurd hate zîman û pejirandin. Ew pejirandin paşê bû sedema qedexekirina vê partiyê.

Dogû Devrîmî Kultur Ocaklari

Bi teşvîkkirina kadroyên Kurd yê nav TIPê de DDKO saz bûbûn. Di tarîxa Kurdistanê û Tirkîyeyê de DDKO komala ku 20 hezar endamên xwe hebûn hêjmarek ne êsanê bû. DDKO bi tarzek federasyona grub û welatparêzan hatîbûn saz kirin.

Sedema vê firehbûnê komaleyek demokratik, dijî zilm û zora dewletê bi taybetî li Kurdistanê ya cendirman rewşek sivilî disekinîyan. Hemû însanên demokrat xwe tê de didîtin. Ji bo ku endamên wê zêdetir xwendekar bûn û tesîra civanîya cihanê ya '68ê li ser wan bû. Endamên vê komalê Mitingên Şerqê (Dogû Mitingêlerî) ku bidarxistin û gelekî deng da. Di wan mitîngande azadî, wekhevî, bi taybetî wekhevîya rojhilat û rojava û mafê gelê Kurd yê demokratîk û aborî bi ziman dikirin, dixwastin.

Di salên '70yî de DDKO, hate qedexekirin. Endamên wê di mahkeman de hebûna Kurd û Kurdistan parastin. Paş derketina qanûna efûyê (bexşandinê) ya '74an endamên wê derketin û gelek grubên ku salê '70î de deng dan bi destê wan hatibûn saz kirin. Wekî Rizgarî, DDKD, DHKD, KAWA û hwd. Ji nav DDKO yê derketin. (Bîner: Kutlay Naci. 21. Yüzyıla Girenken Kürtler)

Bi teşvîkkirina kadroyên Kurd yê nav TIPê de DDKO saz bûbûn. Di tarîxa Kurdistanê û Tirkîyeyê de DDKO komala ku 20 hezar endamên xwe hebûn hêjmarek ne êsanê bû. DDKO bi tarzek federasyona grub û welatparêzan hatîbûn saz kirin.

Jêgirtin û çavkanî

1-Dersimî M. Nuri, Kurdistan Tarihinde Dersim. Halep, 1952

2-M. Nurî Dersimî, Hatiratım, agahi dide ku ev kongre li Bihamdun a Lubnanê civîye.

3 - Ataturkun Soylev ve de-meçleri. Cilt: 1, Istanbul, 1945

4-Jêgirtin- M. Kalman, Dersim Direnişleri, Nujen Yayinlari, Istanbul, 1996, berga pass)

5- Bnr: Dêrsimî, M. Nurî, Kurdistan tarihinde Dersim. Doz Yayinlari, 1997, Bessa Qocgiriyê)

6- Bnr: Dêrsimî, M. Nurî, Kurdistan tarihinde Dersim. Doz Yayinlari, 1997

7- Bnr: Kalman M., Ingiliz ve Turk belgelerinde Botan Direnişleri, Med Yayinlari, Istanbul, 1996

8- Barzani, Mesut, Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Mücadelesi, Doz Yayinlari, 2003

9- Jêgirt: Malik Yusuf, Kudistan an jî welatê Kurda, Beyrut 1945 (Erebî)

10- (1- Sirac Bilgin Di pirtuka xwe ya Barzanî de "Hêvî" dibêje. Di pirtuka Komisyona kurd ya Zanista Akademîya Sovyetê 'Ta-

rixa siyaseta Kurd' de 'Hiwa' û 'Hiva' nivisandine. Gelek ciyan de ji Hêvî ya cemîyeta xwendekaran ya ku di salên 1913 û 1919 de damezrîya bûn û wê 'Hîwa' yê tevlihevî kirine. Di berhemên ku li Başurê kurdistanê hatine wesandin 'Hîwa' derbaz dibe û ya rastî 'Hîwa' ye.

11- Refik Hilmî pispore û şewirmendê Şêx Mahmudê Berzençî bû. Li Stenbolê û gelekî bajarên dinê wekî Tehran, Baxda, Riha, Lubnan û hwd. mayê, lê di 'Bîranîn'ên xwe (Hilmi Refik, Anilarim, Istanbul, Nujen Yayinlari, 1996) de qala Prof.bûna xwe nekirîye. "Di sala 1936an de Prof. Refik Hilmî li Kurdistana başur cara yekem komeleyek bi navê Hêvî saz kir. "Bilgîn Sirac, Barzanî, Stockholm, 1990

12- Kemal A. di salên 1918-1958an de li Kurdistana başur Bizava Rizgarîxwaza Netewî, Moskova, 1969

13-Binêr: Buyukkaya Necmettin, Kalemimden Sayfalar, Apc Yayinlari, Stockholm 14- Binêr: Bilgîn Sirac, Barzanî, Stockholm, 1990

15- SSCB Bilimler Akademisi-Kurd Kom., Kurt Siyaset Tarihî, Pêrî Yayinlari, Istanbul, 1998

16- Görüş ve Anılarım, Hasan Hişyar Serdi, Med, Istanbul, 1994

17- Zaza Nureddin, Bir Kurt Olarak Yaşamım, Pêrî Yayinlari, Istanbul, 1999

18- Kutlay Naci 21. Yüzyıla Girenken Kürtler, Pêrî Yay. Istanbul, 2002

Aydınların duruşu üzerine -2-

✍ Munzur Gülabuşağı

-I-

Kapitalist-emperyalist sistem, coğrafyanın mülkiyet sahibi sınıflar yararına yeniden düzenlenmesinin yanında zihinlerimizin de yeniden düzenlenmesini içerir. Bu anlamda aydınlar meselesini iktidar, ideoloji sorunlarının bir parçası olarak ele almalıyız. Son yıllarda "globalizm", "küreselleşme" gibi kavramların ekseninde aydınlar sorununu ele alan bazı yazarlar, aydınları toplumsal yelpazede giderek önem kazanan "yeni bir sınıf" olarak görmekte.¹ Bu yazarlar açısından aydın/entelektüel aslında şirket yöneticisi, teknokrat, bürokrat. Bir anlamda aydının rolü siyasetin, iktidar ve ideolojinin di-

şına itilmiş.

Muhafif kimliğini ve eleştirel reflekslerini kaybetmiş böyle bir "aydın", ancak iktidar ve refahla itelenen, güce eğilen ve toplumsal eleştirilerin geliştiği alanları terketmiş, iktidarın ve sermayenin maaşlı memuru/memuresi haline gelmiştir.

Son yıllarda "kamusal alan" diye bir kavram dilimizde yerini aldı. Eğer bir kamusal alan varsa, aydının bu alandaki yeri nedir? Entelektüelin yeni bir sınıf olduğunu iddia eden yazarlar, aslında entelektüellerin bir kesimini ve bir kısım özelliklerini yok saymakta.

Toplumun vicdanı olma iddiasında olan, mualif kimliği önde ve her şeyden önce kendi düşüncesinin ve eyleminin so-

nuçları hakkında düşüncesi olan aydını, siyasetin, gücün ve iktidarın maaşlı çalışanı olan, kendi eyleminin sonuçları hakkında düşünmeyen/düşüncesi olmayan "işlevsel entelektüel"den ayırmak gerekiyor.² Bu entelektüeller, beyaz yakalılar, mühendisler için önemli olan, maaş aldığı kuruma hizmet etmektedir. Bunlar yaptıkları işin toplumsal değerler ve hedefler açısından ne ifade ettiğini sorgulamaz. Örneğin IMF ve Dünya Bankası çalışanlarını düşünelim. Bu teknokratlar için başka ülkelere dayatılan acı reçetelerin ortaya çıkardığı trajedilerden daha önemli olanı hedeflerin tutturulmasıdır. Aynı şekilde bir pilotun tonlarca öldürücü bombaları kentlerin

üzerine atarken yüzlerce, binlerce insanı öldürdüğünü, çok sayıda binayı kullanılmaz hale getirdiğini bildiğini, fakat üssüne döndüğünde "görev başarıyla yerine getirilmiştir" diyerek eylemini rapor ettiğini biliriz. Bu pilot kişisel yeteneklerini, bilgisini binlerce insanın zararına en iyi şekilde kullanmıştır. Fakat bu pilot binlerce insana zarar verecek böyle bir emre kendi adına, vicdanı adına karşı koyma düşüncesinden uzaktır. Çünkü vazifesini yerine getirirken kendi eyleminin sonuçları hakkında düşünme yeteneğini yitirmiştir. Bu pilot açısından yaptıklarının ne güzahı ne de sorumluluğu ona aittir. Çünkü kendisi bir emri, bir görevi "başarıyla" yerine getirmiştir. Bu anlamda aydının (entelektüel), bilgi sahibi uzman veya teknokratla yaptıkları iş anlamında en önemli farklılıkları; aydın kendi anlamını toplumsal sürece katabilen birisidir, oysa uzman, hiyerarşinin buyruklarına göre davranan ve yaptığı işe kendi çelişki ve anlamını katamayan biridir.

Her yeni toplum kendi gerçekliğinin sonucu olan üretim araçlarını, üretici sınıfları, egemen ilişkileri yaratır/ortaya çıkarır. Bir anlamda yeni toplum bütün bu ilişkilerle güncelleşir. Her devrim egemen güçleri, egemen bir kültürü meydana getirdiği gibi, kendi toplumunun hem teknokratlarını hem de bürokratlarını örgütler.³

Kurulu sistem, varlığının gereği olarak teknokratları, bürokratları meydana getirdiği gibi kendi idolojisinin papazlarını da yaratır. Kurulu düzen, her ne kadar sistemin geleceğiyle bütünleştiği bu entelektüel kesimlerin ortaya çıkmasına gerekçe olmuşsa da,

İnsanların iktidar, mülkiyet, devlet gibi bazı zorunlulukları kendi yazgıları imiş gibi yaşamalarına itiraz edecek, iktidarın zorunluluklarındaki akıl-dışılığı ve insanlık açısından zararlarını deşifre edecek önemli toplumsal kuvvetlerden biri aydınlardır.

aynı nedenle, sistemin eleştirmenlerini/aydınlarnını da vücudunda getirir. Aydın bu zeminde tarihin önemli bir itirazcısı.⁴ Gramsci'nin dediği gibi "onsuz, insan sadece bir uzman kalır ve yönetici".⁵

Egemenlikle aydınlarnın çelişkisi insanlık tarihi kadar eskidir. Egemenlikle çelişkinin bittiği yerde aydın kimliğini, otonomisini yitirir.

-II-

Bütün sınıflı toplumların esas özelliklerinden bir tanesi, düzen kavramıdır. Düzenin işlenmesi, aksamadan sürmesi, her yurttaşın devletin koyduğu yasaklara uyması, devletin izin verdiği kadar fazla demokrasi ve hak talabinde bulunulmaması için iktidar bir yandan zor ve zor aygıtlarını kendinde merkezleştirir ve toplumsal itirazı/itaatsizliği tehditle iktidarın kabul edebileceği seviyelere çekerken, diğer yandan da iktidarı, iktidar ilişkilerini rasyonalize edecek, toplumsal rıza yaratacak ideolojik aygıtları yaratır.⁶ Çünkü iktidar, varlığı, hegemonyası, ideolojik ve siyasi zor aygıtlarıyla tüm toplumu, toplumsal ilişkileri ve toplumsal dokuyu adeta istila eder.

Topluma boyun eğdirme eyleminde "asayışı" sağlayan kolluk kuvvetleriyle zihinlere boyun eğdiren ideolojik kuvvetler birlikte bulunur.

Tüm iktidar süreçleri, egemenlik ilişkileri, toplumsal mü-

hendislik kalkışmaları, düzen/disiplin süreçleri içerisinde tabuları, yasakları, lider/parti kültürünü ve fetişizmi taşır. İktidar, sonuçta otoriteyi, disiplini ilişkilenenin temel ilkesi olarak alır. Bu anlamda "düzen" amaçlı olan tüm iktidar ilişkileri, sonuçta insanın şeyleşmesini içerir.

İktidar ilişkileri içinde bireyin özgünlüğü, özgürlüğü, bireyselliği tehdit altındadır. İktidarın varlığı bireyi tehdit eder. Birey şeyleşme tehlikesiyle yüzyüzedir. Olayların ve iktidarın ideolojik ve fiziki şiddeti altında nasıl ki birey özgürlüğünü ve birey kimliğini kaybederse, aydın da eleştiri yeteneklerini kaybeder/kaybedebilir.

(Aydınlarnın en büyük felaketi şiddetin ve iktidarın buyruğuna girmek olacaktır. İktidarın ve kalabalıkların dalgasına kendini kaptırmak aydının eleştiri reflekslerinin zamanla sönümlenmesini getirir.)

Bazı şeyler ne aydınlarnın, ne insanların, ne de örgütlerin iradesinde gelişir. Tarihte zorunluluklar mevcuttur. İnsanların iktidar, mülkiyet, devlet gibi bazı zorunlulukları kendi yazgıları imiş gibi yaşamalarına itiraz edecek, iktidarın zorunluluklarındaki akıl-dışılığı ve insanlık açısından zararlarını deşifre edecek, tartışacak önemli toplumsal kuvvetlerden biri aydınlardır. Aydınların genel yarar ve iktidar adına sürece eleştirel yaklaşmaktan uzaklaşması, aydını konforizme götürür.

Aydınların dili doğrunun, aklının ve vicdanının dili olmalıdır. Bir aydın için en tehlikeli davranış, tehdit odaklarını rahatsız etmeden konuşma tarzıdır. Çünkü kendi anlamını tarihsel ve toplumsal sürece katma

kaygısını duyumsayan bir aydın, olguların, olayların içeriğindeki gerçeğe sadık davranmalı. Aydın gerçekleri egemen gücün ve/veya güç-çıkarcı odaklarının yararına eğip bükmemeli.⁷

-III-

Aydın, yazar, akademisyen belli bir sınıf özelliği göstermez. O, düşüncenin, bilginin yeniden üretilmesi sürecine katılır. Bu katılımı başka sınıflar ve toplumsal güçler adına yapar. Örneğin bazı aydınlar, teknokratlar, mühendisler, akademisyenler kurulu düzenin eleştirisini yapmaz. Adeta "gözümü kaparım vazifemi yaparım" mantığıyla ürettiği şeyin sonuçlarını özenle sorgulamaktan kaçınır. Kendi kişisel küçük çıkarları onu kendi anlamından uzaklaştırır. Hatta kendisinin zihinsel katkılarıyla meydana gelen toplumsal felaketleri aklıleştirerek savunur.

Bazı aydınlar sınıf olamamalarından kaynaklı güçsüzlüklerini aşmanın yolunu ve insanların sözlerine değer verdikleri biri olabilmenin çözümünü, başta iktidar olmak üzere bazı güç odaklarının çıkarına eklenmekte görmekte. İktidar, güç odaklarıyla özdeşleşen aydın, zamanla birilerini rahatsız etmemek için özgürlüğünden vazgeçmek durumunda kalır.^{8,9}

(Eleştirmeyen, eyleminin sonuçlarını değerlendiremeyen, kendisi adına, kendine ait zihniyle düşünce sürecine anlamını katamayan bir aydın, bilim insanı, sanatçı, yazar, sonuçta ideolog olmaktan kurtulamaz.)

Kendi adına düşünme özelliğini/yeteneğini kaybetmek karşılığında iktidara eklenmiş aydın, yazar, sanatçı so-

Belki de insanlık tarihinin en güzel tarafı, "bir düzeni gerçekleştirmek ve ayakta tutmak için kullanılan zorbalığın her türlüsüne hemen kendi adına karşı koymak" gibi kahramanlıkları gösteren düşün adamlarının varolmasıdır.

nuçta iktidarın bütün suçlarına ortak olmuş olur. İktidarın ve mülkiyet ilişkilerinin ölçüleri içinde ideolojileşen aydın, toplumun iktidara gönüllü kullanımını sağlamaya çalışan bir vazgeçici duruma gelir.¹⁰

-IV-

Egemenler adına toplumun ve bireyin talim-terbiye edilmesinde iktidarın, paranın, mülkiyetin eğitmenleri ve piyadeleri olmayı reddeden aydınlar, sanatçılar, yazarlar da var. Belki de insanlık tarihinin en güzel tarafı, "bir düzeni gerçekleştirmek ve ayakta tutmak için kullanılan zorbalığın her türlüsüne hemen kendi adına karşı koymak" gibi kahramanlıkları gösteren düşün adamlarının var olmasıdır.¹¹

Tarihte ve günümüzde bazı entelektüeller, yazar ve sanatçılar, düşün insanları kurulu düzenin bütün kötü sonuçlarıyla sürdürülmesi için mevcut olanı ne kadar rasyonalize etmeye çalışırsa, hemen şimdi kendi adlarına toplum eleştirisi geliştiren aydınlar olmuştur. Muhalif kimlikleriyle tarihsel süreçte yer alan bu aydınlar, insanın kendisinin bilincine varması sürecini tetiklemeye çalışmış; iktidarla özdeşleşmiş ideologlar ne kadar mevcut düzenin alternatifsizliğini anlatmaya/zihinlere kabul ettirmeye çalışmışsa, muhalif aydın başka alternatiflerin mümkün olduğunu kanıtlamaya, göstermeye çalışmıştır. Egemen güçler

yönetilenlerin gerçekle iletişimini/anlama sürecini ne oranda dezenforme etmeye çalışırsa, aydın kişi yalanı hileyi deşifre etmeye çalışır.

Bir sınıfın toplumsal egemenliği salt siyasi ve ekonomik değildir. Aynı zamanda egemenlik kavgası insan zihni ve düşüncesi üzerinde de şiddetle sürdürülmeye çalışılır. Egemenlik ilişkileri bu anlamıyla mülk sahiplerinin diğerlerini ekonomik olarak mülksüzleştirilmesi, kendi çalışanı haline getirilmesini içerdiği gibi, tüm toplumun/mülksüzleştirilenlerin zihinsel yoksullaştırılmasını da içerir.¹²

Bu anlamda insanın, egemen ideolojinin toplum/insan üzerinde kurduğu ideolojik hegemonyadan kurtarılması, özgürleştirilmesi mücadelesinin odağında aydın olgusu önemlidir, önemli bir yer tutar.

İktidarda olanların en büyük mücadelesi bireyin üzerinde sürer. Birey aynı zamanda iktidarın en önemli korkularından biridir. Korkunun temelinde bireyin zihinsel olarak özgürleşmesi ve kendine ait bir bilince ulaşması yatar. Bu anlamda iktidar felsefesinin temel argümanlarından biri, bireyi kalabalığın içinde saf bir niceliğe dönüştürecek bir 'zor'u içerir. Bireyin birey olma sürecini önleyecek, kütlelen/kalabalıklardan kopuşunu engelleyecek araçlarla ve ideolojilerle kitleyi kuşatma altında tutar. Bu kuşatmanın bir boyutunu askeri ve siyasi zor araçları oluşturuyorsa, diğer boyutunu ideolojik şiddet araçları oluşturmaktadır. Aile, kilise, okul, kıшла, tımarchane gibi bireyin kişiliğinin eritildiği, ait olmaya zorlandığı buluşma zeminleri... Bu zeminlerde güç, bütün fiziki ve

ideolojik 'zor'la bireyi bu kalabalıklara bağlayacak/bağımlılaştıracak ideolojik tutkallara, yapıstırıcılara ihtiyaç duyar. Ve böylece birey hem iktidarın, hem de kalabalıkların çizgide tutan zorbalığı altına girmiş olur.¹³ Böylece kalabalıkların tahakkümü altına girmek durumunda bırakılan birey, özgürlüğünü yitirdiği gibi, iktidar ve iktidarı güçlendiren bir nesne olmaya yazgılanır.

İşte insana biçilen bu kötü yazgı karşısında aydının görüşü olmalı. Çünkü düşünce insanının işi papazlık değildir. İyi kavramı üzerine kurulmuş bir vaizci olmamalı aydın. Öncelikle kendi adına insanın bu kötü yazgısını sorgulamalı, toplumsal çelişkileri sorgulamalı ve tetiklemeli. Bütün sustuğu/susturulduğu zeminlerde konuşma/sorma cesaretini kendi gücünde görebilmelidir. Gerçeğe, insana yabancılaşmış, iktidarın yararına göre denzenekte edilmiştir; o kötü imgesi-ne karşı çıkabilmeli.¹⁴

-V-

Aydının bir sınıf olmaması onun zayıflığı olabilir. Halkın desteği aydınların kuvvetini ve coşkusunu artırır. Fakat bir aydın, kendi adına tutum alması, doğrulara hainlik yapmaması için halkın desteğine değil, kendi anlamına ihtiyaç duymalıdır.¹⁵

Toplumsal mücadeleye aydın kendi adına katılır. Bu mücadele zemininde toplumsal sınıflarla, parti ve örgütlerle yolu kesişebilir; fakat düşüncesinin kesiştiği kesimlerle özdeşmesi aydının ölümünü getirir. Bir aydın için önemli olması gereken şey, hemen şimdiki ifade eden gündelik pratik yararlar/faydalar olmamalı. Doğrula-

İnsana biçilen kötü yazgı karşısında aydının görüşü olmalı. Düşünce insanının işi papazlık değildir. Bir vaizci olmamalı aydın. Öncelikle kendi adına insanın bu kötü yazgısını sorgulamalı, toplumsal çelişkileri sorgulamalı ve tetiklemelidir.

rın gündelik faydalarla heder edilmesi toplumsal, ruhsal, zihinsel çürümeye götürür. Gerçeğin kötü imgeleri olan fiili gerçeklere yazgılanan bir aydın ne kendi manasını sürece katabilir, ne de tarihin gözlemcisi/vicdanı olabilir.

(Aydınların iktidarın ve kalabalıkların zorbalığı karşısında susması, kendi adına tavır almaması, kalabalıkların ulusal, dinsel hezeyanlarına kendi adına eleştirel yaklaşmaması insanlığın tarihinde Auschwitzleri mümkün yapmıştır.¹⁶

Dipnotlar:

- 1- Alvin W. Gouldner, Entelektüelin Geleceği, Eti yay. 1993
- 2- C. P. Snow, İki Kültür, sh.71 Tübitak yay. 2001
- 3- Antonio Gramsci, Aydınlar ve Toplum, sh.17 Çan yay. 1967
- 4- Ignazio Silone'nin Sarap ve Ekmek (Görsel yayınları, 1992) adlı romanının kahramanların-

dan Ulura baskıcı bir rejimin altında aydınların trajedisine vurgu yapar. Ulura'ya göre bir marangozun, bir çiftçinin baskıcı bir rejimde "barış ve sessizlik içinde çocuk yapması, işi gücüy-le ilgilenmesi belki de olanaklıdır," fakat bir aydının böyle bir rejimde "barış ve sesizlik" içinde yaşaması zordur; çünkü aydının önünde iki yol var, ya rejime yaltaklanacak ya da "damgalanmış bir insan olarak aç susuz yaşayacak." Bkz sh. 210

5- Aydınlar ve Toplum, sh.25

6- Daha geniş bilgi için Louis Althusser, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, İletişim yay.

7- J. P. Sarte, "Kimsenin yararına kendi düşüncemizden vazgeçmemeliyiz" diyerek, iktidara, kuvvete yaltaklanan aydınların eleştirisini yapmıştır. Bkz. Çağımızın Gerçekleri, sh. 56

8- abc. Çağımızın Gerçekleri, sh. 35

9- İktidarla aydınlar ilişkisi mülkiyetin ve devletin ortaya çıkışı kadar eski bir sorundur. Tarihte bazı filozoflar ne kadar prenslerle, krallarla ilişkisinde özgürlüğüne önem vermişse, bazı filozoflar da daha iyi/yararlı bir yönetim için, padişahların sofrasında kendine yer aramış. "Prensleri çok ciddiye aldığımızda her defasında, kendi mesleğimizi yapamıyoruz. Çünkü onları ciddiye aldığımızda, onlara hizmet ediyoruz. Onlara, doğrulara değil." Christian Delacampagne, Filozof ve Tiran, sh.147, Epas yay.

10- "Eleştirilmeyen bir söylem, sonunda söyleme, ideolojiye dönüşüyor." Ahmet Oktay, Şiddet, Söz, Yaşam, sh.109 ARK yay.

11- abc. Çağımızın Gerçekleri, sh. 42.

12- "Teksesliliğin yaratılması

için düşünmeye boyun eğdirilmesi, düşünmenin de neredeyse deneyim kadar yoksullaşması demektir." Max Horkheimer, Theodor W. Adorna, Aydınlanmanın Diyalektiği, sh. 55 Kabalcı yay.

13- Bkz. Aydınlanmanın Diyalektiği, sh. 46.

14- Bu anlamda tarihin en önemli aydınlarından birisi K. Marks oluyor. Çünkü Marks'ın düşüncesinin esasında insan var; K. Marks insanın mülkiyete dayalı çıkarların egemenliğinden

kurtulmasının, ihtiyaçlarca sisteme boyun eğdirilmiş insanın özgürleşmesinin bilincini ve mücadelesini vermiştir. Bu konuyla ilgili olarak bkz. Erich Fromm, İtaatsizlik Üzerine, Mert yayıncılık, sh. 17

15- "Aydınlar sınıf olamamaktan kaynaklanan güçsüzlüklerini nasıl yenerler sorusuna" E. Fromm'un cevabı şöyle: "Ancak düşünce, azınlığın ayrıcalığı olmaktan çıkıp herkesin mülkiyetine geçtiğinde korkudan da kurtulmuş olurduk." a.g.e. sh 46-47

16- "Neden yazarların çoğu Plantegenetler döneminde bile kesinlikle uygar sayılmayacak ve demode görülecek toplumsal görüşler benimsiyor? Yirminci yüzyılın ünlü yazarlarının çoğu için geçerli değil mi bu dediğim? Yeats, Pound, Wyndham Lewis, günümüzde edebi duyarlılığa hükmeden on kişiden dokuzu siyasal açıdan aptal, hatta düpedüz kötücül kimseler değil mi? Bütün bu insanların temsil ettikleri etki Auschwitz'i mümkün kılmış, değil mi?" C. P. Snow. age. sh. 96-97

(Irak) Kürdistan izlenimleri -II-

✍ S. Bulut

Derginin önceki sayısında, (Irak) Kürdistan'ında yaklaşık olarak bir haftalık sürekli izlenimlerimi yüzeysel olarak, ama yine de bütünsel bir çerçevede vermeye çalışmıştım. Burada ise, boşlukta bıraktığım kimi konu ve sorunları parçalar halinde anlatmayı uygun görüyorum.

Arap-Kürt kardeşleşmesi

(Irak) Kürdistan, egemen Kürt halkı/ulusunun yanında önemli bir sayıda da Türkmen (Tırkıman) halkını barındırıyor. Öyle ki, Süleymaniye Kom-Par danışmanı nöbetçi yoldaş, "Kerkük'ü bir görsen, hep Tırkıman" diye ağızdan geçiriverdi. (Abartma olabilir, ancak bir realiteye bağlı

abartma.) Az da olsa Hıristiyan nüfus varmış. Ben görmedim. Ancak, Zaho'dan Duhok şehir merkezine girişte yerel üniversitenin karşısında, biraz yüksek tepelik bir yerde, yeni yapıldığı belli olan büyük bir kilisenin varlığı dikkat çekiyor. Arap nüfus ise hemen hiç yok.

2 Mayıs'ta Duhok'tan Erbil'e yolculuk yapıyoruz. Sabahın köründe ve taksi ile. Çünkü (Irak) Kürdistan'da özellikle şehirler arası ulaşım taksi ile sağlanıyor. 5 kişi dolunca araç hareket ediyor. Şehir içerisinde seyrek olarak bulunan eski model minibüsler dışında, otobüs Kürdistan'da hiçbir yerde yok. Belki

de Irak yurtseveri direnişçilerin olası kitlesel sivil katliamlara da yol açabilecek intihar vb. eylemlerine karşı bir önlemdir. Ne bileyim.

Takside arkadaki üçlü koltukta benim yanımda bir Arap ve bir Kürt yolcu daha var. Erbil güzergahında yollar, kimi Arap kontrol noktalarından da geçmek durumunda. Buralarda Arap-Kürt askerler birlikte kontrol görevi yapıyorlar. Bunu kontrol kulübe karargahlarına asılan yan yana Irak ve Kürdistan bayraklarından da anlamak mümkün.

Kontrol bitince ben, TC pasaportuma karşılık Arap Askerlerin bir sorun çıkarmadığı

konusundaki rahatlığımı yanımdaki Arap yolcu ile paylaşmak istiyorum. Bana "Gel, benimkiyle değiş-tokuş edelim" diyor. Göstererek ekliyor, "Benim hüviyetim Saddam döneminin. Yani, sorun çıkarsalar asıl bana çıkarırlardı demeye getiriyor.

Arap yolcu, "Saddam nasıl?" diye bana soruyor. ABD'ye, işgale karşıtlığı mükemmel diyorum. Arap'ın gözü sevinçle ışıldıyor. Ama ekliyorum: Kürtlere karşı mesela Halepçe iyi değil! Saddam yanlısı olduğunu çekinmeden açıkça belli eden Arap, söyleyecek bir şey bulamıyor. Başını buruk vaziyette eğerek sessizce tasdik ediyor.

Sonra konu nasıl açıldı tam hatırlamıyorum. Ancak kesin hatırladığım, gerek Arap gerek Kürt yolcunun "Irak'ta Arap ve Kürt halkları kardeşlerdir" mesajında birleşmeleri oluyor. Peki, bu Kürt yolcu kim? Süleymaniye'ye galiba 5 km kala Peşmerge Genel Karargahı diye İngilizcesi de yazılı kontrol mekanında inmesi, kimliği hakkında bir fikir verebiliyor sanırım.

Taksi sohbetinde ben de, "Türkiye'de de Türk ve Kürt halkları kardeşlerdir. Yaşasın!" anlamında karşılık verdiğimi hatırlıyorum.

Komünist Parti ve Kürdistan yurtseverliği

Partinin başındaki Kürdistan ülke adıyla ve yeşil-be-yaz-kırmızı üç şerit ortası sarı güneşli bayrağa da sahiplenmeleriyle (Irak) Kürdistan Komünistlerini de ulusçu-yurtseverlik doğal haliyle içermiş

Partinin başındaki Kürdistan ülke adıyla ve yeşil-be-yaz-kırmızı üç şerit ortası sarı güneşli bayrağa da sahiplenmeleriyle (Irak) Kürdistan Komünistleri'ni de ulusçu-yurtseverlik doğal haliyle içermiş oluyor.

oluyor.

Ancak bizim Türkiye-Mezopotamya'daki Kürt aydın insanından farklı olarak bu durum, romantizmle de bulaşık ajite-propagandif bir söylem konusu değil. Kendimi emekli bir arkeolog/asar-ı kadimist tanıtmama rağmen, partide hiç kimseden Kürt halkının antikçağdaki kökeninin hangi kavimler/halklar olduğu hakkında bir soru geldiğini görmedim. Zaten Erbil ve Süleymaniye'de müzelerin olduğu da hevalerden değil de, taksi yolculukları sırasında Tirkıman yolcuların turistik amaçlı verdiği bilgiden öğrenebildim. (Belki şehir tanıtım levhalarında belirtiliyor olabilir, ama Arapça yazıları çözebilmem mümkün değil tabii ki.)

Sadece Süleymaniye'de, yerel üniversitenin yanı başında bulunan ve içinde bir düzine Kürt şair ve edebiyatçı tarihi şahsiyetlerin büstleri ile Saddam zamanında şehit olmuş kimi Kürt askerlerinin büstleri bulunan parkta, Akad Kralı Naram-Sin'i dağ kütlesine ayaklarını basarken gösteren yarı heykel formunda kabartma gördüm. Bundan başka koca Kürdistan'da bu konuya harbiden çağıran hiçbir örnek görmedim.

Türkiye'de gidiniz Bat-

man'a, Sanatçı Sokak denilen yeni yapılmış bulvar kaldırım-lı açık mekanı görünüz. Anadolu-Mezopotamya-Iran'ın Hitit-Hatti, Urartu, Sümer, Asur, Med vb. çeşitli antik uygarlıklarına özgü eserler var olup, koca bir duvarı boydan boya kaplayan 15 kadar yeni, taklit kabartma levhalar bulunmakta. Bu kabartma levhalarda sanatçının söz konusu antik halklara özgü değişik kültür eserlerini keyfi olarak birbirine karışık şekilde lendifirmesi, Türkiye-Mezopotamya Kürtleri arasında "antik kavim-ata" romantizmli arayış ve özlemlerin ne kadar etkili olduğunu gösteren son bir örnektir.

(Irak) Kürdistan'da resmi yerlerde kullanılan tanıtım levhalarında Türkiye-Irak-Suriye "Mezopotamya'sı" kapsam dışında tutuluyor. Sadece sivil yerlerde, örnek olsun Zaho'da bir lokantada, Du-hok'ta bir kırtasiyecilik dükkanında ve sokakta gazete-eski kitap satışı yapan yerlerde Sivas'tan Kars'a kadar Türkiye Mezopotamya'sını da kapsayan birleşik Kürdistan haritaları alenen asılı olarak görülmektedir. Baktım, geldiğim şehir Alazık (Elazığ) da bu harita kapsamında.

(Irak) Kürdistan Komünist Partisi'nin Tirkıman tercüman yoldaş aracılığıyla konuşabildiğim iki yöneticisine, Zaho'dan Macit ve Erbil'den Mahli Rahman yoldaşlara bu konuyu açıkça sormuştum: "Irak proletaryası-komünistleriyle mi, yoksa Türkiye Mezopotamyası proletaryası-komü-

nistleriyle mi mücadele ve örgütsel birlik perspektifini esas alıyorsunuz?" Erbil'deki çevirmenin, Türkiye Mezopotamya ile ilgili Mahli Rahman yoldaşın cevabını biraz kasti olarak anlayamayacağım Kürtçe çevirmesi dışında, Kürdistan komünistleri net olarak Irak komünist ve işçi hareketi ile birlik perspektifini gözetiyorlar. (Böylece Irak-Kürdistan komünistleri, tersi yönde birlik siyaseti savunanların, yani Türkiye komünist ve işçi hareketiyle değil de Irak-Suriye-İran Mezopotamya komünist-işçi hareketiyle birlik savunan bizim Mezopotamya sosyalistlerinin/komünistlerinin kulaklarını çınlatıyorlar.)

Her neyse, işte bu konuda (Irak) Kürdistan Komünist Partisi binalarından birinde gördüğüm bir şey benim için sürpriz etkisi yaptı. Duhok'taki Komünist Parti binasında, alt katlarda gazete-dergi-mek-tup arşiv odalarının da aralarında bulunduğu odaları yoldaşlar bana gezdiriyorlardı. Bu odaların birinde Kadı Muhammed gibi İran Kürdistanı'nın bir ulusal önderinin de çerçevesi fotoğrafı duvarda asılıydı. Çok doğal ve bu sürpriz de değil. Ama (Irak) Kom-Parti'nin söz konusu arşiv-oda duvarlarında "Birleşik Kürdistan" haritasının da asılı olduğunu görmez miyim? İşte, bu sürpriz oldu.

Bu durumu yoldaşa sormadım. (Zaten dilce anlaşıl-mazlık problemi de vardı.) Demek ki (Irak) Kürdistan Komünistleri pratik siyasetle-

Kürdistan yurtseverliği kavramı ile ABD emperyalist siyasetince ayaklar altına alınmak istenen Irak yurtseverliği kavramını "Kürt ve Arap halklarının kardeşliği ile işçilerinin birliği" bakışıyla uyumlu hale getirmek, komünistlere düşüyor.

rinde Irak birleşliği hedefli söylem olarak kullansalar da, teorik özlem/ütopyalarını içlerinde saklı tutuyorlar. Koca harita orada süs için durmuyorsa başka bir yorumu olmaz.

(İleride başka bir vesileyle değineceğim. Türkiye'ye karşı anti-militarist/anti-şövenist bu yurtseverlik, aynı Türkiye'nin tekelci kapitalizminin Kürdistan'daki ticari sermaye ve emtiası biçimindeki istilası karşısında "antici" hiçbir ses vermemektedir. Her durakta ayrı bir paradoks!)

Bu durumda Kürdistan yurtseverliği kavramı ile ABD işgali ve emperyalist siyasetince de ayaklar altına iyice alınmak istenen Irak yurtseverliği kavramını "Kürt ve Arap halklarının kardeşliği ile işçilerinin birliği" bakışıyla uyumlu hale getirmek, bu doğrultuda politika geliştirmek (Irak) Kürt ve Arap komünistlerinin misyonu olarak ortada duruyor.

Ancak bu politik üretimin, anti-emperyalist Arap yurtseverliği direniş güçlerinden 'ulusal-sosyalist' Baasçılık'a karşı Arap halk kütlelerinin ayaklanması şeklinde gerçek dışı hayal ve sanal bir beklentiye endeksli ezilen Kürt ulusal yurtseverliğini tarif edemeyeceği de çok açık. (Böyle

beklenti için bkz. Köz dergisi/17). Yukarıda Erbil-Süleymaniye taksi yolculuğumuz sırasındaki anlattıklarım bu görüşümü destekleyen en bariz gösterge kabul edilmeli.

(Irak) Kürdistan komünistlerinin etkinliklerinde de "ulusal" simgeden ziyade "sınıfsal" simgeler ön planda hep. Örnek olsun; üç renkli şerit ortası sarı güneş ulusal bayrağı ele alalım. 1 Mayıs'ta Amediye kırlarında yapılan gösteride salt bir rêheval'in elinde dalgalanıyordu. Onarcasının elinde ise sınıfsal bayraklar, yani kızıl flamalar bulunmaktaydı. Halbuki Küba'da Havana 1 Mayıs'ının gösteri karesinde (Komünist/164) hep ulusal Küba bayraklarını göreceksiniz. Kürdistan'da komünistlerce ulusal simgeler folklorik gibi. (Ama "içselleştirilmiş folklorik", deyim yerindeyse.) Mesela, Erbil ve Süleymaniye'de yaptıkları başarılı afiş çalışmalarında komünist partinin o meşhur "taş atan işçi Bolşevikler" fotoğrafı afişlerinde görülen hep kızıl bayraklı proleterler geçidi!

Yani ne olursa olsun, sınıfsal Kürdistan, ülkede tarihi maddeci yasalar, politika üzerinde hükmünü icra ediyor. Komünistler, ulusal ölçekte yurtseverlik ideolojisini doğal içermeleri ötesinde, büyük ölçüde parya dokulu proletarya için hep sınıfsal mesajlar vermekteler.

(Irak) Kürdistan'da kadın

Kadın her yerde görülmekte. Sokakta, çarşıda, pazarda, takside, devlet ve eğitim ku-

rumlarında (az da tesadüf etmiş olsam) parti binalarında, her yerde...

Gerek yalnız başına, gerek başka kadın hem cinsleri, gerek ailesi erkeklerle. Özellikle şehirlerde tıklım tıklım dayanıklı-dayanıksız tüketim eşya-

“Çarşefa reş” formunda örtülüsü de var, normal sivil kıyafetli, yani süslü, modern giyimlisi de var, karışık. Güzel giyinmiş ve bakımlı, kot pantolonlu kadınlar da seçilmekte. Kürdistan kadını her türden, yalnız mini etekliye hiç rastlamadım.

Komünist Partisi yöneticileri dini ibadet de yapıyorlarmış, bu vecibeyle de kadın eli sıkıyorlarmış. (Irak) Kürdistan’da, Kom-Parti de dahil doğal olarak, böyle bir iptidai durum hak getire! Gördüğümüz gibi vok. Irak’a geçme-

gün, Erbil-Duhok arası taksi seyahatinde, Türkçe'yi de bilen bir Kürt "taassupkar" genç yolcuyla birlikte oluyorum. Öyle ki "Arap oğlu Arap" diye tacizkar konuşacak derecede de anti-Arap olan bu Kürt esnaf, çok değil 20 dakika sonra ise "Hiç olur mu, Arapça Kuran Kürtçe'ye çevrilir mi? Günaah-günaah!" diyecek kadar da akli devre dışı bırakan paradokslu tavır sergileyen mutaassıp bir müslüman aynı zamanda. Anlattığına göre, bugün Kürdistan'da Saddam döneminde de geçerli olan İslami yasalara göre her bir Kürt erkek birkaç kadın alma hakkına sahipmiş. Boşanmak tek taraflı olarak erkek iradesine tabi imiş. "Boşan!" deyince iş bitiyormuş. Kendisi de iki tane almış ve boşamış. Ülkesinde Türkiye'deki gibi medeni kanun olmayışının ne kadar güzel bir şey olduğunu ifade etti.

Gerçi Irak-Kürdistan Parla-mentosu'nda kabul edilen anayasanın İslamı temel aldığı Fırat'ta Yaşam'ın bir sayısında okuduğumu hatırlıyorum. Dolayısıyla teorik olarak yolcunun verdiği bilgi doğru olabilir. Ancak ya yaşam pratiğinde gördüklerimiz? Örnek olsun; yer yer çiçek-gül tarlalarıyla çevrili uçsuz bucaksız büyüklükte olan Erbil parkında kimi genç kızlar ve erkek delikanlıların sevi (flört) amaçlı ve aleni paslaşmalarını da izleyebilirsiniz.

Yukarıda Kürdistan kadını hakkında, toplumsal yaşamdaki yerini ifade eden anlatıklarına böyle görülen flört

Sergi salonunun ortasında dev Kürdistan Bayrağı kubbeden yerlere kadar sarkarken; parıldayan fayans duvar bölümünde, kimyasal gazdan ölen beş bin Halepçelinin isimlerinin altın yaldızlı harflerle tek tek yazılmış olduğunu görebiliyorsunuz.

devinimlerini de eklersek, bunları kitabi dogmalarda bulamayacağımızı anlarız. Yaşamda kadının görünür biçimsel özgürlüğü bir vakıa ise, geriye ya Kürdistan özgünlünde "kitabın Bektaşî yorumu" ya da "şeriye hile" yoluyla çelişkinin-problemin aşılması önüne sürebiliriz.

Halepçe'de tutuklanışım

Süleymaniye-Halepçe arası bir buçuk saat. Yol boyu iki tarafta da uçsuz-bucaksız düzlük alanlarda, Zaho'dan beri izlediğim gibi tek-tük yerleşik köyler. Kah kemirilmiş (define amaçlı), kah üzerine yapı yerleştirilmiş tarihi yığma tepeler, yani höyükler...

Halepçe'ye yaklaşıırken "jenosit anıtı" uzaktan hemen farkediliyor. İniyorum. (Bundan sonra kasabaya 1km yürüyeceğim.)

Yuvarlak, yeşil karışık park gibi büyük bir arazi düşünün. Anıt, böyle bir parkın içinde kurulmuş. Yukarı uzanan kesme kolon taş dizileri adeta havaya avuç açan dev bir insan elini-kolunu andırmakta, ortadaki taşkın çatı bölümü üzerinde yüzlerce mini kubbe süsler (ki yeke yek kimyasal ölüleri simgeliyor.) Jenosit Anıtı mimarisi böyle.

Sergide, duvarlarda eski Halepçe'den (1930'lar, 1950'ler vb.) çeşitli insan manzaralarını gösterir fotoğraflar, katliam fotoğraflarıyla birlikte iç içe verilmiş. Ayrıca alt bölümde, yerde, kimyasal katliam mumya tasvirleriyle de gösterilmiş. Türkiye'de sadece, kimyasal gazdan bebeği üzerine kapanarak koruyan o fedakar-yaşlı Kürdün karesini tanıyoruz. Burada daha ne kadar ürpertici vahşet kareleri var!..

Ek olarak, duvarlarda sulu-yağlı boya ve fayanslar üzeri stilize insan desenleri (katledilen insan yüzleri) gösterilmiş. Beni gezdiren mihmandar, bunları bugün Hollanda'da yaşayan Halepçeli bir Kürt sanatçının yaptığını söyledi. Sergi salonunun en ortasındaki bölümde dev Kürdistan bayrağı kubbeden yerlere kadar sarkarken; pırıl pırıl parıldayan fayans duvar bölümünde, kimyasal gazdan ölen beş bin Halepçelinin isimlerinin altın yaldızlı harflerle tek tek yazılmış olduğunu görebiliyorsunuz.

Sonra anı defterini imzalıyorum. Savaş hukuku suçu olan bu kimyasal vahşeti gösterir sergiden ürperdiğimi, Irak ulusal burjuva yönetiminin Kürt sorununu (Kürdistan sorunu diye yazmalıydım-sb) asgari düzlemde bile çözemeyerek emperyalizmin eline malzeme verebildiğini, suçluların ABD vesayeti dışında ve Irak-Kürt halk güçlerince yargılanması gerektiğini, bu meyanda Irak ve (Irak) Kürdistan Komünist Partililer-

le dayanışma duygularımı "Yeni Halepçeler olmasın" şeklinde Türkiye ilerici literatüründe çok ses getirmiş bir mesaj ile sonluyorum. "Suha Bulut; Türkiye-Mezopotamya Komünistidir" diye imzalayarak ayrılıyorum.

Neyse, yürüyerek Halepçe kasabasına varıyorum. Bir kütüphane gözüme çarpıyor, yukarıda bir vesile ile değindim. Giriyorum, müdür ve görevliler bayağı misafirperverler; oturtuyor, çay ikram ediyorlar. Çalışanlar erkek-kadın karışık. Kitaplık bölümü odayı ve okuma salonunu gezdiriyorlar. Kitaplar Arap alfabesiyle ve muhakkak hepsine yakını Kürtçe. İnceleyebilmem tabii ki mümkün değil.

Biraz daha yürüyünce Halepçe'nin en işlek yeri olan Paşa Camii yanı sokak/caddeye geliyorum. Kadını-erkeği ile insanlar... Oldukça bakimsız, fakir giyimliler. Hepsi de gri-siyah tek düze renkli. Ayrıca geniş sokak tabanı da aşınmış ve vıcık vıcık çamura

Askeri cezaevine girişte, başıma bir iş gelmesine karşı sigorta işlevi görebilir düşüncesi ile nezaretçi peşmerge askere, "Beni Kürdistan Komünist Partisi'nden bekliyorlar" diyebiliyorum. Neyse, cezaevinin sac kapıları açılıyor. Giriyoruz.

kaçan sular karışık. Dükkan ve kahvehanelerde oturan ve ayakta yoksul görümlü insanlara bakıyorum. İş arayan işçiler mi, yoksa öğlen lakırdısı için bekleyenler mi? Anlamak güç.

Neyse, biraz ötede birkaç peşmerge, sen misin adres soran! Hem kibarlık ediyor, Kürdistan Komünist Partisi'nin yerini tarif ediyor. Hem de "Were, were" diyerek, kimlik sorgusu için karakola götürüyor. Karakolda polisler, görevliler, asılı fotoğraflardan anlıyorum ki Talabani'nin askerleri.

Başları olan amir pasaportumu inceleyince olumlu anlamında tastikliyor, ama işlemleri sürdüren yan odadakiler, biraz da benim doğrucu Davutluğumdan, yani pasaportu-

ma ek olarak çantamda bulunan, gümrük girişinde aldığım vesikayı kolaylık olsun diye onlara göstermemden dolayı bir problem keşfediyorlar. Meğer vesikada Türkiye gümrüğünce Kürdistan'da kalacağım süre olarak sadece 2 gün yazılı imiş. Bu süreyi 3 gün aşmışım. Al, durduk yerde başına iş! Hemen ek bir tutanakla Halepçe dışında bulunan askeri cezaevine sevk ediliyorum. Tabii, yanımda nezaret eden peşmerge asker...

Sonradan sevk edildiğim Süleymaniye Asayiş'te bir polis görevli, pasaport giriş sürelerinin normalde 15 gün kadar olduğunu, niye 2 gün olarak yazdığımı amirini beklerken sohbet sırasında söyleyince, benden jeton düşüyor. Çünkü Kürdistan'a giriş sırasında taksi şoföründen öğrenmişim ki, eğer 2 günü aşarsan 70 milyon TL pul ödeyeceğim. Sırf bu parayı peşin ödemeyeyim diye Türkiye gümrükte pasaport polisi sorduğunda "iki gün kalacağım" demiştim. O da dediğim süreyi damgalamış. İşte, kendi hatmandan kaynaklanan bir problemi başıma alacağımı nasıl bilecektim.

Yine de askeri cezaevine girişte, başıma bir iş gelmesine karşı sigorta işlevi görebilir düşüncesi ile nezaretçi peşmerge askere, "Beni Kürdistan Komünist Partisi'nden bekliyorlar" diyebiliyorum. "Türkiye'deki Komünist Parti mi" diye soruyor. "Hayır, Halepçe'deki" diye ekliyorum.

Neyse, askeri cezaevinin

Süleymaniye

sac kapıları açılıyor. Giriyoruz. Cezaevi komutanının odasına giderken geçmek durumunda olduğumuz holdeki sivil memur görevlilere, beni getiren peşmerge-asker "yalkaladık" anlamında "Türk, Türk" diye gösteriyor. Masa başındaki görevlilerin hafif renk değişimli şaşırılmış bakışlarını fark ediyorum. Nedenini ise bir gün sonra, beni Zaho'dan Habur Sınır Kapısı'na götüren taksi şoförünün sohbet anında davranışından anlayabildim. Barzani yanlısı olduğunu alenen belirten şoför, "Neee, Türk pasaportuyla sen Süleymaniye'ye gittin ha!" diye aniden bağırır gibi söyleyerek ve mimik hareketleriyle büyük şaşkınlığını açığa vuruyor. Anlıyorum ki Türk'e karşı Zaho-Duhok-Erbil'de Barzani'nin gösterdiği hoşgörü (bunu muhattap olduğum her görevli ve halkın her nazikane ve yardımsever davranışlarından gördüm) Talabani'nin Süleymaniye'sinde yokmuş. Gerçi Zaho KP şefi Macit Yoldaş da, Süleymaniye-Halepçe'ye gittiğimi söyleyince şaşkınlığını açığa vurmuştu.

"İnceleme sonucuna kadar" Halepçe Askeri Cezaevi'nde benden başka iki mahkum-tutuklunun kaldığı koğuşa kilitleniyorum. Yanda da böyle iki kişilik birkaç oda-koğuş bulunuyor. Ranzakaryola yok. Tabanı boydan boya bir kilim örtüyor. Her mahkum-tutuklu battaniye üzerinde yerde yatıyor. Benimle birlikte bir mahkum daha var. Biraz sonra demir kapı açılıyor. Genç bir Kürt

Bir mahkum, İngilizce Justice ("Adalet") yazılı küçük kartı bana göstererek, "Burada adalet arama, yok!" demeye getiriyor. "Barzani'nin bölgesinde adalet iyi, Talabani'de yok" diye ekliyor. Mimik hareketleriyle ve sessiz olarak tabii ki.

mahkum büyük sevinç içinde giriyor, içerideki mahkum arkadaşıyla hasretle öpüşerek vedalaşıyor ve gidiyor. Yanımdaki mahkum ile bundan sonra "mimiklerle" anlaşıyoruz.

Bana, şimdi vedalaştığı bu arkadaşının 24 gündür, kendisinin de 12 gündür burada bulduklarını anlatıyor. Henüz sorguya bile çekilmediklerini belirtince, içime aniden "ya ben, ne kadar kalacağım sorguya kadar bu tek hücre pencereci, havasız izbe gibi mekanda" şeklinde bir kuşku-keder düşüyor. İngilizce Justice ("Adalet") yazılı küçük bir kartı bana göstererek, "Burada adalet arama, yok!" demeye getiriyor. "Barzani'nin bölgesinde adalet iyi, Talabani'de yok" diye ekliyor. Yine mimik hareketleriyle ve sessiz olarak tabii ki. İki gün önce Barzani'nin Erbil'inde gezime bir buçuk saat refakat eden Tırkıman yoldaş, burada adalet ("zor" anlamında-sb) hep yoksular içindir, zenginlere işlemez diyerek, (Irak) Kürdistan'da "adalet" in sınıfsal yönünü anlatmaya çalışmıştı, biçimsel yönünü değil. Şimdi düştüğüm yerde biçimsel yönüne bile fit olmak durumundayız.

Irak'ta savaş-ışgal realitesini, 'Kürdistan aşiret devleti'

söylemli propagandaların etkisini düşünün, -bir anda mahkum psikolojisi altına girerek günlerce, hatta aylarca burada kalabileceğimi düşünerek- kısa zaman içinde de artık kanıksıyorum. Koğuş arkadaşşıma, "Görevlilere rica edersem komünist partiye telefon ederler mi?" diye soruyorum. "Hayır" diyor. "Bari bu izbe gibi yerde günde birkaç saatliğine olsun dışarıda, bahçede-açık alanda volta atmaya izin var mı?" Yine, hayır! Yirmi sene önce, Türkiye'de Manisa Cezaevi'nde yatarken bahçede iki saat volta hakkımız olduğunu belirtiyordum. (Tabii, şu anda F tipler nasıldır-konuya fazla girmedim.) Yalnız cezaevinde yattığımı söyleyince daha bir anlayışla baktığını görüyordum.

Karamsar bir durumda, yerde yarı yatar pozisyonda bekliyorum çarnaçar. Bana tavana iple bağladığı bir sarkıt-paket içinden çıkardığı "sarella" benzeri bir yiyecek ikram ediyor. "Psikolojim bozuldu, iştahım kalmadı" diyerek teşekkür mimikler eşliğinde cevap veriyorum.

Öğlen oluyor. Önce taze sebze, pilav, sac ekmeği ile ardından duble bardak çaydan oluşan yemeğimiz demir kapı-parmaklıklı pencereden veriliyor. Yemek fena değil.

Öğle yemeği sonrası, mahkum arkadaş kapalı bu odada volta atacağına işaret ediyor. Voltasını atarken, bir yandan da öyle yanık bir türkü söylüyor ki, dayan dayanabilirsen. Kendisi Erbilli imiş. Ailesi ve

çevresi de orada. "Ziyaretine gelmiyorlar mı?" dedim. "Hayır" dedi. Demek ki Halepçe bölgesinde bir "suç" işlemiş. Ne olduğunu henüz soramıyorum.

Nihayet bir saat daha geçiyor. Bu sırada aklımdan, eğer bu mahkum benden önce çıkarsa yanımda kalan dolar ve dinarları kendisine teklif ederek ya (Irak) Kürdistan Komünist Partisi yetkililerine ya da Türkiye'deki kimi "siyasi ilgililer"e (çünkü telefon defterimde yazılı olan SEH Programatik Taslak, henüz cezaevi ilgililerince alıkonmayan valizimde idi) benim Halepçe Cezaevi'nde varlığımı bildirmesini rica etmeye kadar uzanan karışık düşünceler bile geçiyor. Birden demir kapı gürültüyle açılıyor ve beni getiren aynı sivil görevli "Gidiyoruz" diyerek beni alıyor. Bu üç saatlik "tutukluluk" sonunda ayrılıkta "kader mahkumu" arkadaşın bana öyle bir hasretle sarılışı vardı ki, anlatamam. Onun için bir şey yapamamanın hüznü-üzüntüsü ile ayrıldım.

Doğru cezaevi komutanının makam odasına çıkarılıyorum. Genç komutan ve yanında bulunan yaşit iki görevli beni konforlu koltuklardan birine buyur ediyorlar. Çok nazik davranıyorlar. Resmi anlaşabilmek için Tırkıman tercüman beklenirken, çat-pat Kürtçem ile kaygılı sorularına "No problem-No!" diye kesin yanıt veriyor, makam masası duvarında Talabani'nin çerçevesi büyük fotoğrafı bulunan genç komutan.

Anlayacağınız "tutsaklığım" sürüyor. Asayiş'teki görevlinin "iyi" Türkçe bildiğini gözlüyorum. Bana gerçekten "candan" davranıyor. Karnım aç ise hemen bir tost getirebileceğini söylüyor. "Amirim sana usulen soracak" diyor.

Ancak, "Tırkıman" beklenirken komutanın başını öne eğerek sürekli sıkıntılı (mahcup) hareketleri yaparak bana bir şeyler ima etmesi de gözümünden kaçmıyor. Demek ki, bu üç saat içinde kendisine "bir yerlerden" hakkımda profil çıkartabileceği istihbari bilgiler geldi. Nereden, ne gibi bilgiler?

Sonra, Tırkıman nihayet geliyor. Komutanın sorduğu baştan savma iki soru: Bir, neden pasaport sürem olan iki günü geçmişim? İki, Halepçe'ye niçin gelmişim? Hepsi bu. Verdiğim cevapları ise hiç itirazsız onaylıyor.

Ayrılırken, "Seni Süleymaniye'ye pasaport süreni uzatmak için gönderiyorum" diyor. Ekliyor: "Benim sana yapabileceğim yetkim dahili iyilik bu kadar." Sanki 40 yıllık arkadaş gibi nazikçe ve içtenlikle. Giderken, "Bari Halepçe'ye kadar gelmişim, 5-10 dakikalığına Kürdistan Komünist Partisi'ni ziyaret etmek istiyorum" diye rica ediyorum. "O, siyasi bir parti; burası ise hükümet" diyor, yine nazikçe. İşine biraz müdahale gibi algılıyor.

Silahlı bir peşmerge-asker nezaretinde "tutsaklığım" sürüyor, ama hiç değilse "dışarda" yım, hürriyet varmış! Taksi parasını, Halepçe dışında,

cezaevine getirilişte olduğu gibi yine benim ödemem şeklinde Halepçe'den Süleymaniye'ye getiriliyorum. Süleymaniye 'Asayiş-Pasaport'ta başta müdür-amir tüm kamu görevlileri saat 17:00/19:00 arası iki saat çalışıyorlarmış. (Ek bir mesai mi, anlayamadım.) Süleymaniye, saat 16:00, mecburen bir saat de onları bekleyeceğiz.

Halepçeli görevli beklemiyor, beni "zimmitle" Süleymaniye Asayiş'in sivil görevlisine teslim ediyor ve ayrılıyor. Anlayacağınız "tutsaklığım" sürüyor. Asayiş'teki görevlinin "iyi" Türkçe bildiğini gözlüyorum. Bana gerçekten "candan" davranıyor. Karnım aç ise hemen bir tost getirebileceğini söylüyor. "Amirim sana usulen soracak" diyor. Bir müddet sohbet ediyoruz. (Irak) Kürdistan ekonomisi hakkında soruyorum.

Sonra amirler ve komiser ile çoğu bayan görevlilerin bir bir geldiklerini görüyorum. "Zimmet"te benden başka, kitaplarıma havi tutanak, pasaportum, bir de Halepçe komutanının "özel mesaj"ı olan zarf bulunmakta. Süleymaniye Asayiş Komiseri makamında beni teslim alırken, özel mesajı okuyunca, çok hafif renk vererek çaktırmadan yüzüme bir göz atıyor. "Bir şey" yazılı belli ki. Sonra, mevzuat gereği baştan savma aynı iki soru. Ve 24 saat içinde Kürdistan'ı terkedeceğimden, kontrollerdeki resmi görevlilerin yardımcı olmasını rica eden varakayı, eşyalarımı ve tutanakta yazılı

benden aldıkları diğer şeylerle birlikte, elime tutuşturuyorlar. (Arap alfabeli Kürtçe varakayı daha sonra biraz Türkçe bilen taksi şoförüne tercüme ettirmiştim.) Nihayet saat 10:00'da "azatlığa" kavuşuyorum.

Bu işlem için Asayiş'te yine nazikane davranışlarıyla koltuklarda bekletilirken dikkatimi çeken iki şeyden birini yazacağım; Polis komiseri beni iki de bir yokluyor:

APO'yu seviyor musun? Buradan ayrılınca PKK'ye gidecek misin? Gülerken ağzımı arıyor. Önce bunu eski bir Talabani peşmergesinin Kürtlük davası aşkına yoruyorum. Ancak, sonra taksideyken düşünebiliyorum. Nihayetinde resmi görevli bir polis. Beni her yönümle tanıyamaz. Diyelim MİT adına da gelmişim. Böylesi aleni "açık" veremez. Sonra 1982 Manisa TKP-İşçinin Sesi operasyonunu yürüten "işkencecim"den birden jeton düşüyor. O da böyle davranıyordu ilk başlarda. Süleymaniyeli komiser kendince iyi niyetli de olsa ağzımı arıyor. Yani görevini yapıyor! (Kendisine, Mezopotamya Komünist Kürt Hareketi'nce APO'nun fikren eleştirildiğini söylüyorum, güya neşesi kaçıyor! Bunun üzerine, benzer bir "Kürt dostu" liberal oligark Türk yazarı sorması üzerine de Mehmet Ali Birand'ın APO ile röportajı ilk yapan gazeteci olduğunu söylüyorum. Karşılıklı seviniyoruz!)

Eğer pasaport süresini aştıysam, gerek Halepçe komutanının gerek Süleymaniye

(Irak) Kürdistan şehirlerinde çarşı ve pazarlarda dükkan ve mağazalar, çok büyük ölçüde Türkiye oligark-tekelinin dayanıklı-dayanıksız emtiası (malları) ile tıklım tıklım dolu. İnsanlar kadını-erkeği ile sel gibi akıyor, alışveriş yapıyorlar.

Asayiş'te nöbetçi polisin dedikleri gibi 15 güne kadar Kürdistan Asayiş-Pasaport'ta uzatmak hakkım varmış. Hangi "istihbarat" kaynağına göre apar topar dışarı çıkartılıyorum? (Hem "ucuz kurtuluyorum" duygusu altında hem de param da tükenmekte olduğundan bu duruma itirazı gündeme getirmediğim. Ama bir-iki gün daha kalıp Kerkük, Musul'u da görmeyi düşünüyordum doğrusu.)

Neyse, Süleymaniye'den 18:00'de hareketle birkaç saat sonunda Erbil'e dönüyorum. Kale eteğindeki "Antika Çarşı"da olup nispeten çok ucuz, ancak tam bir "Keş" odalı otelde kalıyorum. Sabah 07:00'de uyanınca, sürenin bitmesine 10 saat kaldığından, hemen "borsa" diye sorarak, elimdeki dolarları o saatte açık olan bir sigara büfesisinden dinara çevirterek taksi ile Duhok'a, oradan da hiç beklemeden Zaho'ya vasıl oluyorum. Zaho KP'ye uğruyorum. Orada Duhok KP başkanı kırsaçlı yoldaş da gelmiş, bir bölge toplantısı gibi bir şey var. Macit yoldaş beni yan çalışma odalarından birine buyur ediyor. Halepçe maceramı anlatıyorum. Tekrar görüşmek dileğiyle vedalaşıp, Habur üzerinden Türkiye'ye 05/05/2004'te giriş ya-

pıyorum. (Habur Gümrük'ten çıkışımız 2,5 saati buluyor.)

"Özgürlük ve demokrasi yokluğundan çok çeken Kürt Ulusal Hareketi'nden, iktidar olduğu bugün, özgürlük, demokrasi ve insan hakları ile emeğin özgürce örgütlenme haklarını geliştirmelerini ve bu hakları anayasal güvence altına almasını talep eder." Bu çağırımı, (Türkiye) Mezopotamya Sosyalist Partisi Girişimi, (Irak) Kürdistan devlet yönetimine yapıyor.

Halepçe'de başıma gelenler bu çağırının boşluğa yapılmadığını kanıtlıyor.

(Irak) Kürdistan ekonomi, hayat şartları

(Irak) Kürdistan şehirlerinde çarşı ve pazarlarda dükkan ve mağazalar, çok büyük ölçüde Türkiye oligark-tekelinin dayanıklı dayanıksız emtiası (malları) ile tıklım tıklım dolu. İnsanlar kadını-erkeği ile sel gibi akıyor, alışveriş yapıyorlar.

1 Mayıs'ta Duhok-Zaho arasındaki yolda Türkiye plakalı tır ve kamyon katarları ana karayolunun iki tarafında da (gidiş-geliş) büyük bir kuyruk oluşturmuştu. En az 10 kilometre kadar. Türkiye tekelininin (Arçelik, Beko-aklimda kalanlar) renkli afiş panoları her yerde. Buna karşı Kürdistan Solunun en azından anti-Türkiye "emperyalizmi" şeklinde bir tepki vermesi gerekmiyor mu? Bu olmuyorsa, sonuç, Kürdistan insanında (komünistte de) yurtseverliğin ekonomik-sınıfsal düzlemde aşınma sürecini de beraberinde getireceğidir.

Nasıl "anti"li tepki oluşabilin ki? Daha çok değil, 5 yıl önce bir TV haber-programından anımsanabilir; Barzani-Talabani arasında iç çarpışmaların, bir Kürt kadını bir çuval unu yaşamsal hazine görme derekesine düşürdüğü anımsanırsa...

Türkiye ve diğer "çevre kapitalist" ülkelerin (İran, Mısır, Küveyt-Katar) sermaye ve emtia akışı Kürdistan'da eskiye nispetle ekonomik ilerlemeyi (siyasi azadlığın bilinçte ekonomik azadlık olarak çarpık yansıması diyelim istenirse) temsil ediyor nesnel olarak. "Bir çuval un"u çağrıştıran bir geriye dönüşü, böyle bir "ekonomik yurtsever" ulusal-otarışiyi kimse halk kitleleri önünde siyasete tahvil edemez. Kendi iç-ulusal sermayesinin de eklendiği dış-yabancı sermayeli, "azadlıkçı sınıf düzenli" Kürdistan, her şeye rağmen gelişiyor.

Ancak, yerli-yabancı sermaye henüz ticaret (ihracat-ithalat), hizmetler, inşaat vb. bayındırlık alanında. Bu durumda çıplak gözle bile farkedilebilen paradoksal bir olgu var. Ticaret ve hizmetlerde dolaşımda olan paranın (bir ara basın yazdığının aksine Kürt Kurosu değil-İrak Dinarı geçerli paradır) realize karşılığı bir üretim bulunmuyor. Şu halde insanların elindeki paranın kaynağı nedir?

Önce, yastık altında altınlar, diye düşünüyordum. Sorduğum kamu görevlisi, "Hayır, öyle değil" dedi ve ekledi: "İnsanlarda (tabii ki her yerde aleni görülen yoksullar

(Irak) Kürdistan 'ortalama' insanı, Türkiye'ye kıyasla nispi yoksul. Bunu salt çıplak gözlemleyerek değil, bilgisini işleyerek ulaştığım ücretler-fiyatlar endeksini karşılaştırarak da anlamak mümkün. Her şey "sudan ucuz" diyorlardı. Doğru değil.

değil, varsıl/veya asgari 'orta tabaka' (insanlarda) Saddam zamanında-eskiden de para vardı. Ancak 'güvenlik' olmadığından harcamıyorlar, yatırım yapamıyorlardı. Şimdi hem doyuya harcıyorlar hem de kentlerde yeni banliyölerde gördüğüm o saray gibi evlerini yaptırıyorlar. İkincisi, ticaret de iyi para kazanıyor. (Gerçekten de, örneğin Süleymaniye Hanekhan'da 1 kilometreyi bulan işçi-amele pazarı, caddede ayakçı dövizciler adım başı... Bir tanesine X dolar verip Y dinarı aldım, resmi kurdan eksikli olarak ve anında 1 milyon TL değerinde para realize oluyor. Karşılığı üretim olarak yaratılmıyor ki... Üçüncüsü, yurt dışında Avrupa'da 2.5 milyon Kürt var. Bunlar da hep içeriye euro akıtıyorlar."

Nispi bir tatmin oluşturunca bende, bu cevap. Ama, eğer yerli-yabancı sermaye, yani Kürdistan ve Türkiye tekel sermayesi en başta endüstriyel sektörde yatırım ve üretime yönelmezse, gidişatın sonu ülkede denizin biteceğidir.

Ücretler-fiyatlar makası

(Irak) Kürdistan 'ortalama' insanı, Türkiye'ye kıyasla nispi yoksul; bunu salt çıplak

gözlemleyerek değil, bilgisini işleyerek ulaştığım ücretler-fiyatlar endeksini karşılaştırarak da anlamak mümkün.

Hemen belirteyim. Gitmeden önce her şey "sudan ucuz" diyorlardı. Doğru değil. Fiyatlar Türkiye'dekilerle hemen hemen aynı. Bir bardak çay 125 dinar (yaklaşık 250 bin TL.), çorba 750 dinar (1.5 milyon TL.), kebab (1000-1250 dinar) (2-2.5 milyon TL.), büyük boy pepsi-kola şişeler 1000 dinar (2 milyon TL.), toz şeker kilosu 1200 dinar (yaklaşık 2.5 milyon TL.), şehir içi taksi ortalama 1000 dinar (2 milyon TL.), ikinci-üçüncü sınıf otel yatak fiyatları 6-8 bin dinar (12-16 milyon TL.). Görüldüğü gibi Türkiye ile hemen hemen denk fiyatlar.

Belirteyim. Diyelim lokanta fiyatları konusu. Lokantalar yerine çok daha ucuza yiyecek veren "tabure yerler" var. Ama böyleleri Türkiye'de de var.

Şimdi, ekonomik yaşam endeksi için bu fiyatları işçi-memur ücretleriyle karşılaştırabiliriz. Kamu güvenlik görevlilerinin maaşları hakkında çelişkili bilgi verdiler. Zahho'da çorbacıda karşılaştığım kaymakam koruması polis "90 bin dinar alıyorum" dedi (160 milyon lira). Süleymaniye dönüşü bir yolcu "Polisler 300 bin dinar (600 milyon lira), memur-öğretmen 150 bin dinar (300 milyon lira) alıyorlar" diye bilgi verdi. (Ah, Komünist Parti güvenlik görevlisi yoldaşlara niçin sormadım. Ancak yoksul görünümdeler-

di. Bir tanesi köyünde tarla işi de yaptığını söylemişti. Yani, Türkiye’de neçe emekçi gibi-ikinci ekonomi!)

En iyisi Kürdistan’ın her kent ve kasabasında tabur tabur dizili işçi-amele ücretlerini baz almak. Günde 10-15 bin dinar kazanıyorlarmış (20-30 milyon lira). Ancak her gün iş bulmaları bir sistematığe bağlanmış değil. Erbil’de yoldaşın verdiği bilgiye göre kimileri her gün iş bulabiliyor, kimileri ise 6-8 gün bekliyormuş. Diyelim ayda 15-20 gün iş bulabilirlerse 200-300 bin dinar kazanıyor demektir bir vasıfsız işçi (yani, 400-600 milyon lira). Demek ki fiyatlar endeksine kıyasla emeğin nispi yoksul olduğu söylenebilir.

(Irak) Kürdistan’da işçi-burjuvazi şeklinde bir sınıfsal kutuplaşma gözlemleniyor. Beş adet fabrika! Sahipleri özel sektör mü, devlet işletmesi mi, sormadım. Ama, Süleymaniye’ye taksi ile giderken kaldırım düzenlemesi yapan on küsür amelenin ‘sahibi’ni sorduğumda, belediyenin yaptırdığı söylendi. “Kimi zaman da mukavele!” Mukavele, yani ihale sahibi-müteahhit Kürt işveren. Duhok’ta varoşlarda “sınai çarşısı”nı gezerken gördüm ki, Türkiye’de en azından yarım yüzyıldır otomatik makinalar da yapılan bir üretim işlemini, tuz yığınlarının paketlenmesi işlemini, 6-7 çocuk işçi elle gerçekleştiriyor. Böyle “antika” işletme sahibi “burjuvazi”!

Ancak, toplumsal yaşam

Kentlerde, özellikle de banliyölerde, Mardin’in tarihi evlerini sanki takliden, ama yeni yapılmış ve yapılmakta olan ikişer katlı-estetize mimarili güzelim villalar dizi dizi duruyorken, yanı başlarındaki yoksul evlerle nasıl da tezat oluşturuyorlar!..

gözlemlenince adına “azadi nizam” da dense “sınıfsal bir düzen” var. Tüm kasaba ve kentlerde, özellikle de banliyölerde Türkiye Mezopotamya’sındaki Mardin’in tarihi anıtsal evlerini sanki takliden, ama yeni yeni yapılmış ve yapılmakta olan ikişer katlı-estetize mimarili güzelim villalar dizi dizi duruyorlarken, yanı başlarındaki yoksul evlerle nasıl da tezat oluşturuyorlar. Çığ gibi çok, en son Avrupa marka lüks binek arabaları da sanki antika gibi eski arabalarla trafikte yanyana görebiliyorsunuz. Özellikle kadınlarda giyim-kuşam vb. görüntülerde de bu “sınıfi açığı” kendini belli ediyor.

(Irak) Kürdistan’ında bu kısa gezimde hep kentleri gördüm. Köyleri değil. Ama, hem Saddam’ca de-habitize edilen (metazori boşalttırılan) köylere dönüş yeni yeni ve kısmi; hem de kapitalisti de olsa, uygarlık alanına artık kentlerin damga vurması Avrupa’da da en azından son 150 yılın ise, Türkiye-Mezopotamya’da da en azından son 50 yılın bir realitesi. (Irak) Kürdistan’ında da son 10 yılın (yani tüm ömrünün!) bir realitesi.

(17-28.05.2004 / Manisa)

Notlar... Notlar... Notlar...

√ Erbil’de Hanekhan Çarşısı’da kaldırımdaki işporta tezgahlarında, kısmi jelatinli parçalar halinde ilaçlar satılıyor. Çok değil, 200 metre beride ise modern görümlü bayan eczacıların işlettiği ve Arap harfleriyle Kürtçesinin yanında Latin harfleriyle İngilizcesinin (pharmise) yazılı olduğu eczahaneler bulunmakta.

√ Erbil, sabah saat 7:30, Hanekhan Pazar, dükkanlar kapalı. Tek tük açık olanlar, çoğu sigara satan büfeler. “Borsa” diye sorarak doları dinara çevirtmek istiyorum. 20 doların karşılığı olarak, aralarında sadece 20 metre bulunan 1. borsacı (sigara büfecisi) 12.500 dinar, 2. borsacı 14.500 dinar veriyorlar. Arada 4 milyon TL kadar fark var, normal “kar”ın üstünde “ekstra”!

√ Erbil’de “zenginlerin semti” olduğunu öğrendiğim Şoreş Mahalle için taksi çeviriyorum. Yolda taksi şoförüne şoförlerin ne kadar kazanabildiklerini, Kürdistan’daki sendikaları, kendisinin sendika üyesi olup olmadığını sorarak, bilgi almaya dönük sohbet deniyorum. Şoreş’e geldiğimizde şoför, indireceği yerde “Bir dakika, istediğin yere geldik, bekle” diyor ve kendisi iniyor. Karşıda bir resmi kurumda çalışan iki inzibata gidip “bir şeyler” anlatıyor. İnzibat geliyor ve nazikçe “Efendi, Şoreş Mahallesi bu-

rası. Sen nereyi, hangi adresi soruyorsun? Yardım edelim. Burada hep gördüğün bu villa evler var. Gezilecek başka bir şey yok. Eğer kent merkezi-Hanekhan Çarşı'yı gezdim-gördüm diyorsan, ayrıca güzel bir parkımız var. Gezmek ister misin, seni oraya götürsün" diyor. Kısaca, (Irak) Kürdistan'ında "sivil toplum" doğal uyanıklığıyla(!) ajan işlevini de görmekte. "Halepçe sonrası jeton düşebildi." Ayak bastığım ilk gün, Zaho'da kaldığım Cihan Otel işleticisine, derhal yarın 1 Mayıs Emek Bayramı'nın buralarda gösterilerle kutlanıp kutlanmayacağını sormuştum. Ertesi gün (1 Mayıs sabahı) Zaho'da çorbacıda, çirak işçiler ve "kimi" müşterilere 1 Mayıs Emek Bayramı'nı tanıyıp tanımadıklarını, dükkanın karşısındaki Zaho amele pazarında bekleyen işçilerin günü olduğunu, Kürdistan'da güya "azadi" geldiğini ama zengin-fakir ayırımının gösterdiği gibi gerçek azatlığın ancak "eşitlik nizamı" ile geleceğini sohbet havasında ve esprisel tonda anlatıyordum. Çirak işçilerden biri müşteriye göstererek, "Bu, kaymakamın özel koruması-

Duhok Kom Parti'den bir yoldaşın, "Iraklı direnişçiler bir dolma kalem içine bile patlayıcı yerleştirip, infilakla kanlı eylem yapabilirler. Kontrol, hele kalabalıklarda çok zor!" şeklindeki ifadeleri potansiyel saldırı ortamını çok iyi özetliyor.

polis" dedi. Bozuntuya vermeden maaşını sorunca, "az" anlamında yüzünü buruşturarak sivil giyimli polis "80 bin dinar" (yani, 160 milyon TL.) olduğunu söyledi. Her neyse, sözün özü Zaho'dan beri takibata alınmış olabilir miyim?

√ 2 Mayıs "İslam peygamberi"nin doğum günü mevlüdü imiş. İnsan seli Erbil-Hanekhan Pazar'da rengarenk şerbetler, kurabiyeler, şekerler "beş adımda bir" bedava dağıtılıyor. Her birinden birer tadımlık alıyoruz. Türlü meyve özü şerbetler gerçekten çok nefis. (Normal büfede bardağı 1 milyon TL.) Kürdistan Komünist Partisi üyesi Tırkıman yoldaş, böyle "sosyal etkinlikler" in sık sık düzenlendiğini, yoksul insanlar için çok iyi bir şey olduğunu, benzer etkinliğin Türkiye'de de olup olmadığını sordu.

Oysa, Türkiye Solu bu tür bir etkinliği kanıksamayı "dilencileştirilen halk" diye tanımlayarak şiddetle karşı çıkıyor. (Mesala, bknz. Ürün-Sosyalist Dergi)

Daha önce de bir başka vesileyle söylediğim gibi, anlamak gereki-

yor!.. Türkiye'de sınıflar ve sınıf mücadeleleri dinamik ve geleneği köklü ve güçlü iken, (Irak) Kürdistan'ında "azadi nizam"da toplumsal dayanışmanın antika biçimleri bile hüsnü kabul görmekte sol için. İki toprağın zemini farklı.

√ Başta Erbil Parlamento binası olmak üzere, tüm resmi kurumlar ve siyasi partiler çok iyi korunuyor. Parlamento binası önü, İsrail'in son inşa ettirmekte olduğu duvar detayının tıpkısı, betonarme korugan dizileri ile kapatılmış. Erbil Parkı bile, önünde mobil omnübüslerle çevrili ve mitralyözler kuşanmış resmi güvenlik kuvvetleri ile teyakuzda, daima. Duhok Kom Parti'den bir yoldaşın, "Iraklı direnişçiler bir dolma kalem içine bile patlayıcı yerleştirip-infilakla kanlı eylem yapabilirler. Kontrol, hele kalabalıklarda çok zor!" şeklindeki ifadeleri potansiyel saldırı ortamını çok iyi özetliyor.

√ 03.05.2004- Süleymaniye'de tuttuğum notlarda yazılı şu ifadeleri aktarıyorum:

"Yine ucuz döner-sandviç satan dükkanlar. Ellisekiz yaşşıma geldim, algı yaşım olan on yaşımdan sayarsam tam kırksekiz yıl ekmeği hep kudsisi bilip, lokmasını atmadım; mecburiyetten atacak olursam, başımla-dudağımla öpüp kudsayararak ve bir kağıt içinde atmak zorunda kalmışım daima. Döner etinin giremediği ekmek arasının alt bölümünün alenen ve sapır

Süleymaniye'de pazar yeri.

sapır çöp kovasına atılmasını böylece "yoksul Kürdüm"den görmüş oldum! Ne yazık!.. Evet, sandviç ekmeğinin alt ucu-kısmi sivri kısımlarının sapır sapır çöp kovasına atılması Erbil ve Süleymaniye'deki taburelik büfe-lokantalarda görülmekte. Doğal bir davranış mı, yoksa dünyanın ve toplumun devinimsel mad-deci yorum ve dönüşümünü şiar edinmiş ben mi gelenek-

sel-im?

√ (Irak) Kürdistan'da uğradığım talihsizlik sonucu Süleymaniye Asayiş'te ağzımın aranmasının ötesinde PKK konusu, yalnızca ve bir defa Duhok-Kürdistan Komünist Partisi binasında gündeme geldi. Kürt komünist yoldaşlardan biri sohbet sırasında şunları söyledi: "Sizin bu Türkiye'deki PKK ne biçim bir

şey! Buraya geliyor, 'Gerçek komünist, gerçek Marksist-Leninist bizleriz' diyorlar. Orada burada 'Gerçek demokrat, gerçek yurtsever, gerçek müslüman biziz' diyorlar. (Hatırlatmam üzerine ekledi-sb) Evet, aynı zamanda gerçek ekolojist, gerçek feminist de onlar! Ne olduklarını anlayamadım, renkten renge giriyorlar." Yorumsuz aktarıyorum.

yeni bir aydınlanma atağı için...

SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Aylık Teorik/Politik Dergi

Sayı: 4 Mayıs 2004

2.000.000 TL

DOSYA: FEDERASYON

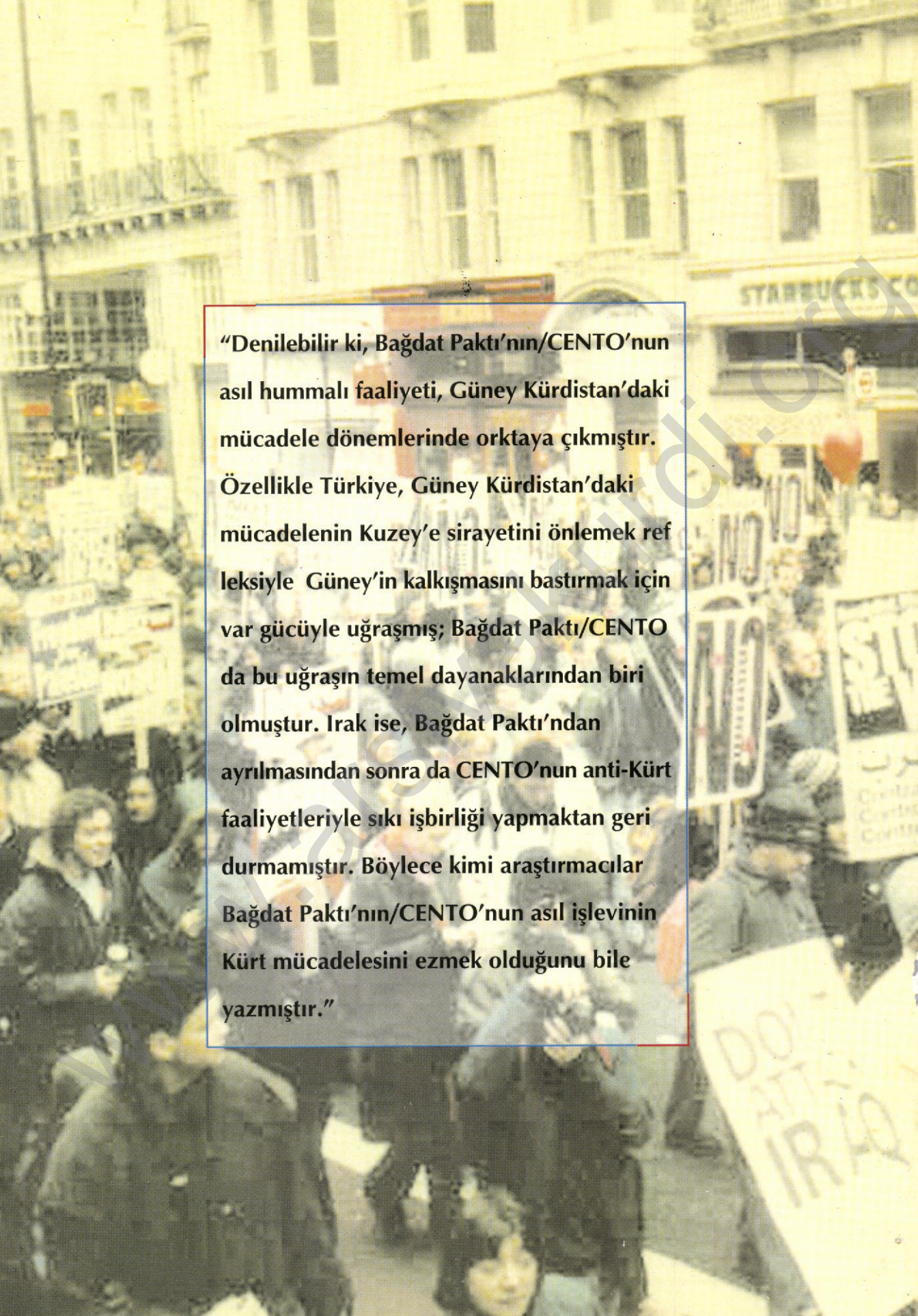
- Cujus regio ejus natio!
- Doğumun doğallığı ve canavar ruhlu bir ebe
- Irak'taki gelişmeler ışığında federasyon
- Federasyon, UKTH ve Kürtler
- Tekçi zihniyetin bir yasak sayfası
- (Irak) Kürdistan; yaşam, izlenimler...
- Irak'ta Kürtler ve direnişin anatomisi
- Bizav, komele û partiyên Kurd

Tüm dergi bayilerinde

İsteme adresi: Gün Yayıncılık Tel/Fax: 0 212 2196906

İnönü Mah. Babil Sok. 27/3 Harbiye-İstanbul

“Denilebilir ki, Bağdat Paktı'nın/CENTO'nun asıl hummalı faaliyeti, Güney Kürdistan'daki mücadele dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Özellikle Türkiye, Güney Kürdistan'daki mücadelenin Kuzey'e sirayetini önlemek refleksiyle Güney'in kalkışmasını bastırmak için var gücüyle uğraşmış; Bağdat Paktı/CENTO da bu uğraşın temel dayanaklarından biri olmuştur. Irak ise, Bağdat Paktı'ndan ayrılmasından sonra da CENTO'nun anti-Kürt faaliyetleriyle sıkı işbirliği yapmaktan geri durmamıştır. Böylece kimi araştırmacılar Bağdat Paktı'nın/CENTO'nun asıl işlevinin Kürt mücadelesini ezmek olduğunu bile yazmıştır.”